

Α.Τ.Ε.Ι ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Πτυχιακή Εργασία

ΤΙΤΛΟΣ: Μετάφραση αποσπάσματος από το διδακτορικό: ‘The translator as terminologist, with special regard to the EU context.’ της Marta Fischer και μεταφραστικά σχόλια.

Κοκκίνου Νεφέλη

Α.Μ.Σ : 12150

ΕΠΟΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΒΥΖΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2015- 2016

Τίτλος Πτυχιακής Εργασίας: Μετάφραση αποσπάσματος από τη διατριβή: *The translator as terminologist, with special regard to the EU context* της Marta Fischer και μεταφραστικά σχόλια.

Όνοματεπώνυμο: Νεφέλη Κοκκίνου

Υπεύθυνος Επόπτης: Θ. ΒΥΖΑΣ

Δήλωση: Δηλώνω υπεύθυνα ότι το παρόν κείμενο αποτελεί προϊόν προσωπικής μελέτης και εργασίας και πώς όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της δηλώνονται σαφώς και στις παραπομπές και στο βιβλιογραφικό κατάλογο.

Υπογραφή

Νεφέλη Κοκκίνου

Περίληψη

Η πτυχιακή εργασία ασχολείται με τη μετάφραση εξειδικευμένου κειμένου γλωσσολογίας και αποτελείται από το μετάφρασμα, τη μελέτη μεταφράσματος, που χωρίζεται σε υποκεφάλαια, τη θεωρητική προσέγγιση, όπου αναλύονται βασικά θέματα σε σχέση με τη μετάφραση και την ορολογία, τις μεταφραστικές τεχνικές αλλά και τη σχέση μεταφραστή-ορολόγου. Στη συνέχεια ακολουθεί η μεθοδολογία μου και τέλος η μελέτη παραδειγμάτων μέσα από το κείμενο. Εν συνεχεία αναλύονται και αποδίδονται κάποιοι όροι από τα αγγλικά στα ελληνικά και ύστερα ακολουθούν τα συμπεράσματά μου σε μορφή επιλόγου. Τελικώς, ακολουθεί το γλωσσάρι, το οποίο εμπεριέχει τους όρους τους οποίους συνάντησα μέσα στο πρωτότυπο κείμενο, και η απόδοση τους. Κλείνοντας αυτή την εργασία συμπεριέλαβα τις βιβλιογραφικές πηγές μου, και το πρωτότυπο στο οποίο βασίστηκα. Παρακάτω ακολουθούν οι ευχαριστίες, τα περιεχόμενα, ο πρόλογος και η εισαγωγή όπου και δίνονται αναλυτικότερα τα κεφάλαια τα οποία διαρθρώνουν την εργασία μου.

Λέξεις Κλειδιά

Ελληνικά: μετάφραση, ορολογία, μεταφραστικές τεχνικές Vinay & Darbelnet, όρος

Αγγλικά: translation, terminology, Vinay & Darbelnet translation techniques, term

Ευχαριστίες

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω πολύ αυτούς που βοήθησαν στη δημιουργία και ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Αρχικά, θερμές ευχαριστίες θα ήθελα να αποδώσω στον υπεύθυνο καθηγητή της εργασίας μου κύριο Θεόδωρο Βυζά για την άμεση ανταπόκριση, συνδρομή και καθοδήγηση του. Και τέλος στους γονείς μου, που χάρη σε αυτούς είχα την ευκαιρία να σπουδάσω και να πραγματοποιήσω αυτή την εργασία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες	6
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
A. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ.....	12
B. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ & ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ	40
B.1. Η έννοια της μετάφρασης	41
B.1.1. Σύντομη αναδρομή θεωριών της μετάφρασης	41
B.1.2. Ορισμός της μεταφραστικής διαδικασίας.....	42
B.1.3. Μεταφραστικές τεχνικές των J. P. Vinay & J. Darbelnet.....	45
B.1.4. Μεταφραστική ισοδυναμία.....	47
B.1.5. Ο ρόλος του μεταφραστή	49
B.2. Τι είναι Ορολογία	51
B.2.1. Τι είναι όρος.....	52
B.2.2. Ο Ορολόγος και ο ρόλος του.....	53
B.2.3. Σχέση Μεταφραστή –Ορολόγου	54
B.3. Μεταφραστικές δυσκολίες	55
B.3.1. Ισοδυναμία.....	56
B.3.2. Ιδιωτισμοί και γλωσσικές εκφράσεις.....	57
B.4. Μεθοδολογία και διαδικασία ανάλυσης του κειμένου	59
B.4.1. Επιλογή όρων.....	62
B.5. Μελέτη παραδειγμάτων σύμφωνα με τους Vinay & Darbelnet.....	63
B.5.1. Μετάταξη & Μετατροπία.....	63
B.5.2. Φραστικό έκτυπο.....	66
B.5.3. Μεταγραφές στην ελληνική.....	67
B.6. Απόδοση αγγλικών όρων στα ελληνικά.....	69
B.6.1. Απόδοση μονολεκτικών όρων.....	69
B.6.2. Απόδοση διλεκτικών όρων.....	69
B.6.3. Απόδοση τριλεκτικών όρων.....	72
B.6.4. Απόδοση δανείων και αντιδανείων.....	73

Συμπεράσματα.....	76
ΓΛΩΣΣΑΡΙ	78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	81
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	89
Πρωτότυπο κείμενο.....	90

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο πλαίσιο της φοίτησής μου στο Τ.Ε.Ι Ηπείρου, στο Τμήμα Εφαρμογών Ξένων Γλωσσών στη Διοίκηση και το Εμπόριο εκπονήθηκε η παρούσα πτυχιακή εργασία, κατά το έτος 2016, με τίτλο: *Μετάφραση αποσπάσματος από το διδακτορικό: 'The translator as terminologist, with special regard to the EU context.'* της *Marta Fischer* και μεταφραστικά σχόλια.

Η επαφή μου με μαθήματα στο Τμήμα αυτό, που είχαν ως αντικείμενο μελέτης τη μετάφραση, με ώθησε στην επιλογή ενός τέτοιου είδους θέματος, της μετάφρασης ενός διδακτορικού από τα αγγλικά στα ελληνικά, μιας και τα θέματα που μου πρότεινε ο κύριος Βυζάς ήταν ιδιαίτερος συναφή με τον πρωταρχικό μου στόχο μελέτης. Επίσης, η εργασία αυτή έχει ενδιαφέρον καθώς η μετάφραση αποτελεί έναν εξελισσόμενο επιστημονικό κλάδο στη χώρα μας. Όπως η μελέτη της βιβλιογραφίας δείχνει, η μετάφραση είναι μια σημαντική και περίπλοκη γλωσσική διαδικασία που προσεγγίζεται διεπιστημονικά, παραδείγματος χάρη από την γλωσσολογία, την ψυχολογία και την ανθρωπολογία. Επομένως, η μετάφραση απαιτεί γνώσεις και δεξιότητες από τον μεταφραστή.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία αυτή εκπονήθηκε στα πλαίσια της φοίτησης μου στο Τ.Ε.Ι ΗΠΕΙΡΟΥ στο τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων (πρώην Εφαρμογών Ξένων Γλωσσών στη Διοίκηση και το Εμπόριο). Μελετώντας το διδακτορικό της Fischer (2010) *The translator as terminologist with special regard to the E.U. context* διαπιστώνει κανείς το τι απαιτείται για να καταστεί κάποιος ικανός μεταφραστής. Επιπρόσθετα, μέσα σε αυτή τη μελέτη γίνεται αντιληπτή η ειδοποιός διαφορά μεταξύ μεταφραστή και ειδικού σε θέματα ορολογίας και τονίζεται σε ποιο βαθμό αυτοί οι δύο τομείς αλληλεπιδρούν μεταξύ τους.

Επίσης, είναι άξιο λόγου να αναφέρουμε πως, καθώς δεν υπάρχει ένας καθολικός και κοινά αποδεκτός ορισμός για το τι εστί μετάφραση, οι απόψεις γλωσσολόγων και μεταφραστών επί του θέματος δεν συμπίπτουν απόλυτα.

Στη συνέχεια της εργασίας αυτής θα αναλυθούν οι παράγοντες και παράμετροι που επιδρούν στη μεταφραστική διαδικασία. Συγκεκριμένα, θα αναπτυχθούν ενότητες που αφορούν τον ορισμό της μετάφρασης εκτενέστερα, βασικές θεωρίες πάνω στη μετάφραση από ειδήμονες του αντικειμένου, γλωσσολόγους και μεταφραστές, και η διαφορά μεταξύ μεταφραστή και ορολόγου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, στο τελευταίο μέρος θα εξεταστούν επί του πρακτέου οι γλωσσικές διαφορές που δημιουργούνται μεταξύ πρωτοτύπου και μεταφράσματος δηλαδή γλώσσα-πηγή→γλώσσα στόχο,(Γ.Π→Γ.Σ) και ο απαραίτητος σχολιασμός αυτών. Μέσα από την γραμματική και συντακτική, ορολογική και λεξιλογική εξέταση και μετάφραση του εν λόγω κειμένου, η οποία στηρίχτηκε σε βιβλιογραφικές αναφορές, ηλεκτρονικές και έντυπες, είναι φανερό πως η ορολογία μπορεί να συνδράμει τον μεταφραστή στην σωστή απόδοση της μορφής ή της έννοιας κάποιας λέξης από μια γλώσσα σε κάποια άλλη. Επίσης, το διαδίκτυο λειτουργεί ως μέσο ενίσχυσης της διαπολιτισμικής αγωγής του μεταφραστή. Εν κατακλείδι, στο τέλος της εργασίας ενσωματώνεται το παράρτημα με το πρωτότυπο κείμενο που ανέλαβα προς μετάφραση.

Η παρούσα πτυχιακή διαρθρώνεται ως εξής. Καταρχήν, το πρώτο μέρος (Α), αποτελεί εισαγωγή στο θέμα και τον στόχο της εργασίας αυτής. Αρχικά, παρουσιάζεται η σπουδαιότητα της έρευνας αυτής με βάση τα ευρήματα των μεταφραστικών

εφαρμογών σχετικά με τον ρόλο του μεταφραστή ως ορολόγου στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Περιγράφεται η διαδικασία της μεθοδολογίας που χρησιμοποιήθηκε για την διεξαγωγή της έρευνας αυτής. Ακολουθεί η παρουσίαση της δομής της διατριβής καθώς και μια περιληπτική έκθεση των κυριότερων πορισμάτων και συμπερασμάτων. Ακολουθούν οι θεωρίες που συνδέουν την μετάφραση και την ορολογία και περιγράφονται οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο μεταφραστής στα πλαίσια της ΕΕ. Γίνεται η αποσαφήνιση των βασικών όρων της ορολογίας καθώς και των προκλήσεων που ο ορολόγος συναντά κατά τη διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας εξαιτίας της πολυπλοκότητας των εννοιολογικών συστημάτων. Εξετάζεται η στενή σχέση ορολογίας και μετάφρασης και, πιο συγκεκριμένα, πώς οι ειδικοί και μη ειδικοί όροι όπως έχουν καθιερωθεί από την ΕΕ επηρεάζουν το έργο του μεταφραστή. Στο δεύτερο μέρος (Β), περιγράφεται ο ρόλος του μεταφραστή καθώς και μια θεωρητική προσέγγιση στο θέμα της μετάφρασης, όπως και οι μεταφραστικές τεχνικές των Vinay και Darbelnet (1958) στις οποίες βασίστηκα. Παρουσιάζονται μερικές από τις δυσκολίες με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος ο μεταφραστής κατά τη μεταφραστική διαδικασία, όπως η μεταφορά κουλτούρας που είναι άμεσα συνυφασμένη με τη γλώσσα, και οι τρόποι αντιμετώπισής τους. Στη συνέχεια, τονίζεται η συμβολή της ορολογίας στη μετάφραση.

Σειρά έχει ο ειδικός μεταφραστικός σχολιασμός, ο οποίος αποτελείται από τη μεθοδολογία που ακολούθησα και μια σειρά παραδειγμάτων από το αρχικό κείμενο. Επιπρόσθετα, χρησιμοποίησα και ανέλυσα τους διλεκτικούς-πολυλεκτικούς όρους που συνάντησα στο κείμενο μου, βασιζόμενη σε άρθρα κυρίως των Φωτοπούλου, Βαλεοντή για να στηρίξω τις απόψεις και τα αποτελέσματα μου. Στη συνέχεια αναλύονται τα σχόλια και τα συμπεράσματα μου (κεφ. 6). Στο τέλος της εργασίας, ακολουθεί το γλωσσάρι με μια σύντομη επισκόπηση των όρων που χρησιμοποίησα κατά την εξέταση του θέματος, καθώς και βιβλιογραφία την οποία χρησιμοποίησα, έντυπη και ηλεκτρονική, συμπεριλαμβανομένων λεξικών, βιβλίων, δικτυακών τόπων και μεταφραστικών εργαλείων και τέλος παρατίθεται το πρωτότυπο αγγλικό κείμενο.

Α. ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΩΣ ΟΡΟΛΟΓΟΣ, ΚΥΡΙΩΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΟ
ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

Márta Fischer

Επιβλέπουσα Δρ. Muráth Ferencné, κάτοχος μεταδιδακτορικού διπλώματος

Βουδαπέστη

Πανεπιστήμιο Eötvös Loránd

Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών

Σχολή Διδακτορικών Σπουδών στη Γλωσσολογία

Διδακτορικό Πρόγραμμα στις Μεταφραστικές Σπουδές

2010

A.1.Πεδίο εφαρμογής και σημασία της διατριβής

Η βιβλιογραφία που αφορά τη θεωρία της ορολογίας και τις μεταφραστικές σπουδές αναφέρει συχνά ότι οι μεταφραστές εμπλέκονται στην ορολογική εργασία, ή ενεργούν οι ίδιοι ως ορολόγοι. Ωστόσο, οι περισσότερες μελέτες περιορίζονται, χωρίς περαιτέρω ανάλυση, στη διαπίστωση ότι οι μεταφραστές δεν είναι μόνο τελικοί χρήστες των αποτελεσμάτων της εργασίας των ορολόγων (που παρατίθενται ως υλικό αναφοράς), αλλά ενίοτε αναλαμβάνουν και οι ίδιοι ρόλο ορολόγου. Παρά το γεγονός ότι τελευταία ο μεταφραστής έχει τεθεί στο επίκεντρο των μεταφραστικών σπουδών, ο ρόλος του ως ορολόγου προφανώς δεν έχει γίνει έως τώρα αντικείμενο έρευνας στην Ουγγαρία ή σε διεθνές επίπεδο. Παρότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να παράσχει ένα εξαιρετικό πλαίσιο για μια πιο εμπειριστατωμένη εξέταση του εν λόγω ζητήματος, παραμένει αδιερεύνητο τόσο στο επίπεδο των μεταφραστικών σπουδών όσο και στο επίπεδο της θεωρίας της ορολογίας.

Η εμπειριστατωμένη εξέταση των ζητημάτων που σχετίζονται με τον ρόλο των μεταφραστών ως ορολόγων μπορεί όχι μόνο να παράσχει την ευκαιρία να τεθούν σε εφαρμογή τα αποτελέσματα αυτών των δύο επιστημονικών κλάδων, αλλά και να επηρεάσει σημαντικά την εξάσκηση και εκπαίδευση των μεταφραστών. Επί του παρόντος, η εκπαίδευση καθίσταται δύσκολη λόγω της έλλειψης υποκείμενου συνεπούς θεωρητικού πλαισίου για την ανάλυση ζητημάτων ορολογίας που προκύπτουν κατά τη μετάφραση. Οι μελέτες που αναλύουν τέτοιου είδους ζητήματα είναι ακόμα λιγότερες στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου η εκπαίδευση των μεταφραστών έχει ιδιαίτερα μεγάλη σημασία. Μετά την προσχώρηση των κρατών-μελών στην ΕΕ, η ενασχόληση με τις μεταφράσεις θεωρείται ευθύνη των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, συνεπώς το κάθε κράτος-μέλος μπορεί να συμμετέχει στη μεταφραστική διαδικασία μόνο μέσω των μεταφραστών του, λόγω έλλειψης εθνικού συντονισμού. Οι προαναφερθείσες παράμετροι με ώθησαν να εστιάσω στα μεταφραστικά ζητήματα που αφορούν την ορολογία και ιδίως τον ρόλο των μεταφραστών εντός του πλαισίου της ΕΕ.

Κατά την κλιμάκωση της έρευνας, χρειάστηκε να προσαρμόσω το επίκεντρο της μελέτης. Η αρχική και βασική πρόθεσή μου ήταν να εξετάσω τον ρόλο των

μεταφραστών ως ορολόγων στο πλαίσιο της ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαίτερη φύση και σημασία του εν λόγω πλαισίου. Ωστόσο, με μια πρώτη ανάλυση του διαθέσιμου βιβλιογραφικού υλικού έγινε γρήγορα σαφές ότι δεν θα μπορούσα να βασιστώ σε κάποια συνεπή θεωρητική βάση για την ανάλυση των ζητημάτων σχετικά με τη μετάφραση όρων, και ιδιαίτερα όσον αφορά το πλαίσιο της ΕΕ. Συνεπώς, χρειάστηκε πρώτα να εξετάσω σε μια γενική βάση τον ρόλο των μεταφραστών ως ορολόγων και στη συνέχεια να διερευνήσω το ειδικό πλαίσιο που παρέχεται από την ΕΕ. Δεδομένου ότι δεν μπορούσα να βασιστώ στα πορίσματα παλαιότερων εμπειρικών σπουδών, η εργασία μου μπορεί να θεωρηθεί μια πρώτη απόπειρα να εξεταστεί πιο προσεκτικά το εν λόγω ζήτημα.

A.1.1. Στόχοι και υποθέσεις της έρευνας

Η παρούσα διατριβή εξετάζει θέματα ορολογίας που προκύπτουν κατά τη μεταφραστική διαδικασία, με επίκεντρο τους μεταφραστές που εργάζονται στην ΕΕ. Απ' ό,τι αντιλαμβάνομαι, ένας μεταφραστής έχει τη δυνατότητα να συμβάλει στην ορολογική εργασία με δύο τρόπους: 1. Κατά τη διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας, με την ιδιότητα του μεταφραστή και 2. Με την ιδιότητα του ορολόγου, δηλαδή όταν κατέχει επίσημα μια τέτοια θέση. Ξεκινώ από το δεδομένο ότι οποιοσδήποτε μεταφραστής μπορεί να αντιμετωπίσει ζητήματα ορολογίας, διότι όροι – που λειτουργούν ως φορείς τεχνικού περιεχομένου – μπορεί να περιέχονται σε οποιοδήποτε κείμενο, ως αποτέλεσμα κατακόρυφης μεταφοράς μάθησης. Το πλαίσιο της ΕΕ ορίζεται επίσης με βάση δύο οπτικές γωνίες. Από μια ευρύτερη οπτική γωνία, παραπέμπει στις επιδράσεις της πολυγλωσσικής φύσης της ΕΕ. Υπό αυτή την έννοια, υποθέτω πως οι μεταφραστές πιθανόν να βιώνουν κάποιες από αυτές τις επιδράσεις κατά τη μετάφραση εγγράφων. Από μια στενότερη οπτική γωνία, το πλαίσιο της ΕΕ ορίζεται ως το σύνολο των συνθηκών που δημιουργούν τα θεσμικά όργανα της ΕΕ για τους μεταφραστές τους.

Στόχος της έρευνάς μου ήταν η εξέταση του ρόλου των μεταφραστών ως ορολόγων, κατά τη μεταφραστική διαδικασία και όταν εκτελούν καθήκοντα ορολόγου. Προκειμένου να βρω την απάντηση στο ερώτημα της έρευνάς μου, επιχείρησα να προσδιορίσω τα στάδια της μεταφραστικής διαδικασίας, στα οποία ο μεταφραστής πιθανόν να πάρει αποφάσεις και να ενεργήσει ως ορολόγος, καθώς και τους παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν τις εν λόγω αποφάσεις. Άλλος ένας στόχος της έρευνάς μου ήταν η εξέταση του ρόλου των μεταφραστών ως ορολόγων στο πλαίσιο της ΕΕ, με τη

βοήθεια δύο εμπειρικών μελετών. Οι εν λόγω εμπειρικές μελέτες συνέβαλαν στο να γίνει πιο κατανοητός ο ρόλος των μεταφραστών και ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται τα υπό εξέταση ζητήματα. Δεδομένου ότι οι βασικοί όροι της θεωρίας ορολογίας δεν χρησιμοποιούνται με συνέπεια, ήταν απαραίτητο για τις εν λόγω μελέτες να αποσαφηνιστούν οι υπάρχοντες όροι, να δημιουργηθούν νέοι, και τέλος να αναπτυχθεί ένα θεωρητικό πλαίσιο που μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση του ρόλου των μεταφραστών ως ορολόγων στο πλαίσιο της ΕΕ – και που μπορεί επίσης να αποτελέσει μια βάση για περαιτέρω έρευνα.

Διατύπωσα τις ακόλουθες υποθέσεις:

- (1) Η χρήση της θεωρίας ορολογίας ως βάσης για την κατανόηση της μετάφρασης μπορεί να προσδώσει νέα διάσταση στην ανάλυση των μεταφραστικών ζητημάτων.
- (2) Οι διαφορετικές ερμηνείες των υπάρχοντων βασικών όρων της θεωρίας ορολογίας επηρεάζει τον ρόλο των μεταφραστών που ενεργούν ως ορολόγοι.
- (3) Οι ειδικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν το πλαίσιο της ΕΕ δημιουργούν περαιτέρω ζητήματα που απαιτούν τη λήψη μιας απόφασης κατά τη μεταφραστική διαδικασία, καθώς και καθοριστικούς για την απόφαση παράγοντες, που επίσης επηρεάζουν αυτόν τον ρόλο.
- (4) Ο ρόλος των μεταφραστών ως ορολόγων επηρεάζεται επίσης από το γεγονός ότι δεν έχουν στη διάθεσή τους γλωσσικά εργαλεία για την περιγραφή φαινομένων. Με άλλα λόγια, οι μεταφραστές δεν έχουν τη δυνατότητα να διατυπώσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

A.1.2. Η εφαρμοσμένη μεθοδολογία έρευνας

Η μέθοδος που χρησιμοποίησα είναι η έρευνα καθώς και δύο εμπειρικές μελέτες προκειμένου να λύσω τα ερωτήματα που δημιουργήθηκαν κατά τη διατριβή μου. Ο λόγος που χρειάστηκε να γίνει αναλυτική έρευνα ήταν το γεγονός ότι δεν υπάρχουν βασικοί όροι που χρησιμοποιούνται με συνέπεια στα σημεία επαφής μεταξύ μεταφραστικών σπουδών και θεωρίας ορολογίας. Στη θεωρία ορολογίας, οι διαφορετικές προσεγγίσεις συχνά αφορούν συγκεκριμένες γλώσσες, αλλά ο ίδιος όρος μπορεί να έχει αρκετές διαφορετικές ερμηνείες ακόμα και στην ίδια γλώσσα. Συνεπώς, έδωσα ιδιαίτερη έμφαση στο να επεκτείνω την έρευνά μου σε μια συλλογή γερμανικών και γαλλικών έργων, πέραν της διαθέσιμης ουγγρικής και αγγλικής βιβλιογραφίας. Η χρήση μιας τόσο ευρείας προοπτικής επέτρεψε τη διεξαγωγή της έρευνάς μου πέρα από το όριο ενός συγκεκριμένου γλωσσικού συνδυασμού και επιπλέον μου έδωσε τη δυνατότητα να κατανοήσω εις βάθος την πολυπλοκότητα των διαδικασιών και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που παρουσιάζουν συγκεκριμένοι γλωσσικοί συνδυασμοί. Στο πλαίσιο της διερεύνησης του πλαισίου της ΕΕ, μελέτησα τους σχετικούς κανονισμούς της ΕΕ (πρωτογενείς πηγές), καθώς και τη βιβλιογραφία (δευτερογενείς πηγές), διότι η ουγγρική βιβλιογραφία συχνά παρέχει λανθασμένες πληροφορίες επί του θέματος, όπως έχει επισημάνει η Szabari (2005). Όπως προτείνει ο Neubert (2004), χρησιμοποίησα ορισμένα πρακτικά παραδείγματα και μελέτες περιπτώσεων για να υποστηρίξω τα θεωρητικά πορίσματα της έρευνάς μου. Όλα αυτά έχουν διαχωριστεί από το κύριο μέρος του κειμένου, με τη χρήση εσοχής.

Η έρευνα εμπλουτίστηκε με επιπρόσθετα στοιχεία, χάρη σε δύο εμπειρικές μελέτες (πρωτογενείς πηγές). Η μελέτη του ουγγρικού φόρουμ HUTERM προϋπέθετε την αναθεώρηση 2.894 καταχωρίσεων από την 1^η Δεκεμβρίου 2003 έως και την 15^η Δεκεμβρίου 2008 (εξέλιξη του HUTERM) και την κατηγοριοποίηση των ερωτήσεων που περιέχονταν στο φόρουμ. Επιπλέον, πραγματοποίησα δομημένες συνεντεύξεις με μεταφραστές που εργάζονται ως ορολόγοι για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η μελέτη περιορίστηκε σε αυτά τα τρία θεσμικά όργανα (που είναι γνωστά και ως θεσμικό τρίγωνο) λόγω του βασικού ρόλου τους στη λήψη αποφάσεων, σε ζητήματα νομοθεσίας και συνεπώς, στην ορολογική εργασία μέσα στην ΕΕ. Για την έρευνά μου, βασίστηκα στο έργο των Ivan Falus (2000) και Babbie (2000).

Και στις δύο εμπειρικές μελέτες, η υπόθεση που έκανα ήταν ότι οι μεταφραστές δεν είχαν στη διάθεσή τους τα κατάλληλα γλωσσικά εργαλεία για να περιγράψουν ορισμένα φαινόμενα, πράγμα που οφείλεται στα κενά που υπάρχουν στο θεωρητικό υπόβαθρο για τη λεκτικοποίηση και την επίλυση των προβλημάτων που προκύπτουν. Η εν λόγω υπόθεση βασίστηκε στις ιδέες που διατύπωσε ο Hansen (2003) σχετικά με τη μεθοδολογία έρευνας. Σύμφωνα με τον Hansen (2003), τα ερευνητικά πορίσματα επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα των υποκειμένων να λεκτικοποιήσουν τις εμπειρίες τους. Συνεπώς, θέλησα επίσης να μελετήσω τον τρόπο με τον οποίο οι μεταφραστές θέτουν τα ζητήματα που τους απασχολούν (στο φόρουμ HUTERM) ή απαντούν σε ερωτήσεις (στις συνεντεύξεις).

A.1.3. Δομή της διατριβής

Η παρούσα εργασία αποτελείται από οκτώ κεφάλαια, έναν κατάλογο με σχήματα, πίνακες και πηγές, βιβλιογραφία και ένα παράρτημα όπου παρατίθεται το ερωτηματολόγιο των συνεντεύξεων.

Δεδομένου ότι η έρευνα επικεντρώθηκε στα σημεία επαφής των δύο επιστημονικών κλάδων δηλ. των μεταφραστικών σπουδών και της θεωρίας ορολογίας, στο κεφάλαιο 2 παραθέτω μια επισκόπηση των τρόπων με τον οποίο συνδέονται οι τομείς της μίας επιστήμης με τους αντίστοιχους τομείς της δεύτερης. Αφού παρουσίασα την εμφάνιση και εξέλιξή τους, διερεύνησα το πώς αναφέρονται τα ζητήματα ορολογίας στις μεταφραστικές σπουδές και το πώς τα μεταφραστικά ζητήματα εντάσσονται στη θεωρία ορολογίας. Έδωσα μεγαλύτερη έμφαση στη θεωρία ορολογίας, διότι δεν υπάρχει διαθέσιμη σύνθεση επί του θέματος στην ουγγρική βιβλιογραφία, και δεν υπάρχει συνέπεια ως προς τους βασικούς όρους που χρησιμοποιούν οι υποστηρικτές της καθεμίας από τις διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις που υπάρχουν.

Στο κεφάλαιο 3, παρέθεσα την ανάλυση των βασικών όρων της θεωρίας ορολογίας, συμπεριλαμβανομένων του όρου, του εννοιολογικού συστήματος, της ορολογικής εργασίας και της δημιουργίας του όρου, που μπορούν να συμβάλουν στην κατανόηση του ρόλου των μεταφραστών ως ορολόγων. Προσδιόρισα τους βασικούς όρους που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή των φαινομένων που διερευνώνται στην παρούσα εργασία και στη συνέχεια, μελέτησα τον τρόπο με τον οποίο οι διαφορετικές ερμηνείες των εν λόγω όρων μπορούν να επηρεάσουν τον ρόλο ενός μεταφραστή ως ορολόγου. Το κεφάλαιο 3, επίσης, επικεντρώνεται στους μεταφραστές

και στον ρόλο που έχουν ως ορολόγοι κατά τη μεταφραστική διαδικασία και κατά την εργασία τους σε θέση ορολόγου. Σε αυτό το σημείο, διερεύνησα λεπτομερώς σε ποια από τα διάφορα στάδια της μεταφραστικής διαδικασίας, δηλ. τη λήψη, τη μεταφορά και την παραγωγή, πρέπει ένας μεταφραστής να ενεργεί ως ορολόγος, καθώς και τι είδους αποφάσεις καλείται να λάβει.

Στα κεφάλαια 4 και 5 ανέλυσα τον ρόλο των μεταφραστών ως ορολόγων στο πλαίσιο της ΕΕ. Αφού μελέτησα τις βάσεις της πολυγλωσσικής λειτουργίας και των μεταφραστικών δραστηριοτήτων της ΕΕ, και τις επιδράσεις τους στον γλωσσικό σχεδιασμό, ακολούθησα τη δομή του κεφαλαίου 3 για να αναλύσω τους βασικούς όρους της ορολογίας στο πλαίσιο της ΕΕ, από τον όρο μέσα από το εννοιολογικό σύστημα και την ορολογική εργασία έως και τη δημιουργία όρων. Επίσης, προσδιόρισα τα επιπρόσθετα σημεία λήψης αποφάσεων και τους παράγοντες που προκύπτουν από το πλαίσιο της ΕΕ, και παρουσίασα τα πορίσματα των δύο εμπειρικών μελετών, εκ των οποίων η πρώτη πραγματοποιήθηκε στο φόρουμ HUTERM και η δεύτερη βασίστηκε σε συνεντεύξεις ορολόγων που εργάζονται σε θεσμικά όργανα της ΕΕ. Στο κεφάλαιο 6, παρουσίασα την μεθοδολογία της έρευνας μου και τα στάδια που ακολούθησα για την εξέταση και μετάφραση του κειμένου. Επίσης, παρουσίασα συνοπτικά τα πορίσματα της έρευνάς μου, προσδιορίζοντας τα πιθανά πεδία συνάφειάς τους και καθορίζοντας τις κατευθύνσεις στις οποίες θα μπορούσε να κινηθεί μια μελλοντική έρευνα.

A.1.4. Πορίσματα έρευνας

Η παρούσα διατριβή

- διερεύνησε τα πρακτικά και θεωρητικά στοιχεία που συνδέουν τις μεταφραστικές σπουδές και τη θεωρία ορολογίας, με τη βοήθεια βιβλιογραφίας στην ουγγρική, αγγλική, γερμανική και γαλλική γλώσσα,
- ανέλυσε τη νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με τη χρήση των γλωσσών από μεταφραστικής πλευράς
- διευκρίνησε τους βασικούς όρους της θεωρίας ορολογίας που σχετίζονται με τις μεταφραστικές σπουδές
- εισήγαγε νέους όρους για να περιγράψει την ορολογική εργασία και τη μετάφραση στο πλαίσιο της ΕΕ,

- επιχείρησε μια πρώτη σχηματική αποτύπωση της διασύνδεσης μεταξύ των εννοιολογικών συστημάτων και των γλωσσών στο ευρύτερο πλαίσιο της ΕΕ,
- επιχείρησε μια πρώτη αποτύπωση των αποφάσεων που καλούνται να λάβουν οι μεταφραστές κατά τη μετάφραση ορολογίας, και των παραγόντων που καθορίζουν αυτές τις αποφάσεις,
- διερεύνησε για πρώτη φορά την ορολογική εργασία στο στενότερο ευρωπαϊκό πλαίσιο, δηλ. εντός των θεσμικών οργάνων της ΕΕ,
- ανέλυσε ζητήματα ορολογίας από την οπτική γωνία των μεταφραστών και των ορολόγων.

Στις ακόλουθες σελίδες, θα παρουσιάσω τα πορίσματα της έρευνάς μου εκτενέστερα.

A.2. Διερεύνηση των στοιχείων που συνδέουν τη θεωρία ορολογίας και τις μεταφραστικές σπουδές.

Η διατριβή εστιάζει στα σημεία επαφής δύο επιστημονικών κλάδων και συγκεκριμένα των μεταφραστικών σπουδών και της θεωρίας ορολογίας. Όπως έχω επισημάνει, για μεγάλο χρονικό διάστημα, τα μεταφραστικά ζητήματα δεν είχαν απασχολήσει τη θεωρία ορολογίας, και κατά τον ίδιο τρόπο, οι μεταφραστικές σπουδές δεν είχαν δείξει κανένα ενδιαφέρον για τα ζητήματα ορολογίας. Η βασική αιτία για αυτό το φαινόμενο ήταν ότι η Γενική Θεωρία Ορολογίας του Wüster, που προσέφερε το θεωρητικό πλαίσιο για την προσέγγιση των μεταφραστικών ζητημάτων εντός του πεδίου της ορολογίας, δεν είχε προσδώσει ιδιαίτερη σημασία στα μεταφραστικά ζητήματα. Ωστόσο, τα πρώτα εκπαιδευτικά προγράμματα για μεταφραστές που πραγματοποιήθηκαν κατά τη δεκαετία 1970 και 1980 ανέδειξαν την αναγκαιότητα ενημέρωσης και ανανέωσης της Γενικής Θεωρίας Ορολογίας του Wüster. Με άλλα λόγια, τα πρακτικά ζητήματα που προέκυπταν κατά τη διάρκεια του μεταφραστικού έργου έπαιζαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των θεωρητικών προσεγγίσεων της ορολογίας.

Οποιαδήποτε έρευνα με στόχο να ενοποιήσει αυτούς τους δύο κλάδους καλείται να αντιμετωπίσει ένα εμπόδιο το οποίο αναλύω λεπτομερώς στην εργασία μου, και έγκειται στο γεγονός ότι στην παρούσα φάση, και οι δύο επιστημονικοί κλάδοι χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη πολλαπλών προσεγγίσεων και μιας πλούσιας, πολυγλωσσικής βιβλιογραφίας. Για τους σκοπούς της παρούσας διατριβής, χρειάστηκε να μελετήσω βιβλιογραφία γραμμένη όχι μόνο στην ουγγρική και την αγγλική, αλλά και στη γερμανική και τη γαλλική γλώσσα. Μελετώντας την εν λόγω βιβλιογραφία κατάφερα να αποκτήσω μια συνολική εικόνα των τρεχουσών προσεγγίσεων αλλά και να διαπιστώσω ότι οι εν λόγω προσεγγίσεις είναι βασισμένες ειδικά στη χρήση μιας γλώσσας, χωρίς δυνατότητα μετάβασης από τη μία γλώσσα στην άλλη. Αυτό ισχύει κυρίως για τα πορίσματα ερευνών ορολογίας που στρέφονται γύρω από τη μετάφραση, και που δημοσιεύονται στα γερμανικά, πράγμα που σημαίνει ότι χρησιμοποιούνται σπανίως από συντάκτες που γράφουν στα αγγλικά. Θεωρώ εξαιρετικά σημαντικό να αναφέρω αυτά τα ερευνητικά πορίσματα στη διατριβή μου λόγω του ότι αφορούν και τους δύο επιστημονικούς κλάδους.

Τα πορίσματα της έρευνάς μου ενίσχυσαν την υπόθεσή μου ότι το πλαίσιο της ΕΕ μπορεί να αποτελέσει την τέλεια βάση και να παράσχει ένα πεδίο για περαιτέρω έρευνα

σχετικά με την ενοποίηση του πεδίου των μεταφραστικών σπουδών και του πεδίου της θεωρίας ορολογίας. Σύμφωνα με την Klaudy (2004:36), η τεράστια μεταφραστική δραστηριότητα που απαιτείται για τη διατήρηση των πολυγλωσσικών θεσμικών οργάνων της ΕΕ δίνει τη μεγάλη ευκαιρία στις μεταφραστικές σπουδές να αποτελέσουν τον κλάδο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ωστόσο, σύμφωνα με τα πορίσματα που έχω καταγράψει στη διατριβή μου, αυτό μπορεί να εφαρμοστεί μόνο εφόσον οι μεταφραστικές σπουδές ενσωματώσουν τα πορίσματα της θεωρίας ορολογίας, και η θεωρία ορολογίας ενσωματώσει με τη σειρά της τα πορίσματα των μεταφραστικών σπουδών.

A.2.1. Διερεύνηση του πλαισίου της ΕΕ

Για να επαληθεύσω την 3^η υπόθεσή μου, αρχικά χρειάστηκε να διερευνήσω τις ιδιαιτερότητες του πλαισίου της ΕΕ τόσο υπό στενό όσο και υπό ευρύ πρίσμα. Υπό το ευρύ πρίσμα, ανέλυσα τον τρόπο με τον οποίο ο κανονισμός της ΕΕ σχετικά με τη χρήση των γλωσσών επηρεάζει τον ρόλο των μεταφραστών ως ορολόγων. Στο υποκεφάλαιο 5.1., έδειξα ότι ο κανονισμός σχετικά με τη χρήση των γλωσσών σε επίπεδο θεσμικών οργάνων (η εσωτερική πολυγλωσσία όπως αποκαλείται) βασίζεται στην αρχή της ισότητας. Συνεπώς, κάθε επίσημη γλώσσα πρέπει να καθιερώνει τον «ρόλο της» εντός της ΕΕ, δηλ. να δημιουργεί τη δική της ευρωπαϊκή ορολογία. Ωστόσο, η αρχή της ισότητας συνήθως καταλήγει σε μια εκ των πραγμάτων ανισότητα, αφού για τις περισσότερες γλώσσες, το επίσημο καθεστώς είναι στην ουσία το «καθεστώς της γλώσσας-στόχου», δηλ. ένα προϊόν μεταφραστικής δραστηριότητας. Στο υποκεφάλαιο 6.4. έδειξα επίσης ότι η αρχική διαδικασία δημιουργίας όρων του Sager αποτελεί θεωρητικά μια ταυτόχρονη, πολυγλωσσική δραστηριότητα, αλλά πρακτικά, αποτελεί μια δευτερεύουσα (μεταφραστική) δραστηριότητα για την πλειονότητα των γλωσσών. Με άλλα λόγια, η μετάφραση παρέχει το πλαίσιο για τη δημιουργία ορολογίας, πράγμα που καταδεικνύει τη σημασία των μεταφραστών στο εν λόγω πλαίσιο.

Αυτός ο ρόλος ενισχύεται από το γεγονός ότι, αφού ένα κράτος-μέλος εντάσσεται στην ΕΕ, η μεταφραστική διαδικασία και η ορολογική εργασία μεταβιβάζονται ως αρμοδιότητες στα θεσμικά όργανά της. Όσον αφορά τον γλωσσικό σχεδιασμό, αυτό ερμηνεύεται ως εξής: ενώ τα κράτη-μέλη έχουν δικαίωμα αρνησικυρίας (χάρη στην ομόφωνη λήψη αποφάσεων) για τον καθορισμό των επίσημων γλωσσών (κατά τον

σχεδιασμό του καθεστώτος), ο ρόλος τους είναι πολύ περιορισμένος ως προς τη δημιουργία ορολογίας της ΕΕ (στον συνολικό σχεδιασμό). Και οι δύο εμπειρικές μελέτες της διατριβής απέδειξαν ότι οι ιδιαιτερότητες του γλωσσικού σχεδιασμού σε επίπεδο ΕΕ έχουν άμεση επίδραση στον ρόλο των μεταφραστών ως ορολόγων.

Με δεδομένο το πόσο σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι μεταφράσεις στο πλαίσιο της ΕΕ, ο τρόπος με τον οποίο εκλαμβάνεται ο τομέας της μετάφρασης είναι πολύ αντιφατικός. Αναλύοντας τον σχετικό κανονισμό της ΕΕ (υποκεφάλαιο 5.2.), κατέληξα στο συμπέρασμα ότι στα νομικά έγγραφα της ΕΕ που θεσπίζουν τον κανονισμό της χρήσης της γλώσσας, δεν γίνεται καμία ρητή αναφορά στη μεταφραστική δραστηριότητα. Κατά συνέπεια, με αυτόν τον τρόπο, ενισχύεται ο αφανής ρόλος του μεταφραστή. Υπάρχουν ορισμένοι νομικοί λόγοι που αιτιολογούν αυτό το φαινόμενο. Θεωρητικά, η νομοθεσία της ΕΕ δεν μπορεί να υφίσταται ως προϊόν μετάφρασης, αλλά πρακτικά, η ύπαρξη 23 γλωσσών καθιστά αδύνατο το να μην υφίσταται μετάφραση. Αυτό μπορεί να ισχύει για όλα τα είδη εγγράφων που εκδίδουν τα ευρωπαϊκά όργανα. Πέραν του ευρωπαϊκού κανονισμού σχετικά με τη χρήση των γλωσσών, η ίδια η πολυγλωσσία της ΕΕ, δηλ. η διασύνδεση μεταξύ των εννοιολογικών συστημάτων και των γλωσσών παρέχει ένα μοναδικό πλαίσιο για την ορολογική εργασία σε επίπεδο ΕΕ. Αυτό θα αποδειχθεί παρακάτω, μέσα από την ανάλυση των βασικών εννοιών της θεωρίας ορολογίας.

A. 2.2. Αποσαφήνιση των υπαρχόντων βασικών όρων στη θεωρία ορολογίας

Προκειμένου να επαληθεύσω την 1^η υπόθεσή μου, εξέτασα λεπτομερώς τους βασικούς όρους της θεωρίας ορολογίας και στη συνέχεια τους ανέλυσα με βάση τη μεταφραστική σκοπιά και εντός του πλαισίου της ΕΕ. Η ανάλυση έδειξε πως δεν υπήρχαν συνεπείς ορισμοί για τους βασικούς όρους της θεωρίας ορολογίας και πως ήταν αναγκαίο να δημιουργηθούν νέοι όροι για την περιγραφή του πλαισίου της ΕΕ. Συνεπώς, πέραν της – ή ως επακόλουθο της – επαλήθευσης της υπόθεσής μου, προχώρησα στην αποσαφήνιση των υπαρχόντων βασικών όρων και στη δημιουργία ορισμένων νέων όρων.

A.2.2.1. Η ιδέα του όρου

Η διατριβή δεν έχει στόχο να δημιουργήσει νέο ορισμό για τους όρους, εφόσον δεν προβλέπεται κάτι τέτοιο εντός των ορίων της. Ωστόσο, για να επιτευχθεί η ανάλυση

ζητημάτων που σχετίζονται με τη μετάφραση, ήταν απαραίτητο να γίνει πρώτα μια ανάλυση των διαφορετικών ορισμών που υπάρχουν για τους όρους.

Στο κεφάλαιο 3, μελέτησα τις διαφορετικές ερμηνείες του «όρου». Φάνηκε πως στο βιβλιογραφικό υλικό, ο όρος περιγραφόταν είτε ως μια απλή γλωσσική μορφή (κατασήμανση), ή ως ο συνδυασμός της μορφής (κατασήμανση) μαζί με το περιεχόμενο (έννοια). Επιπλέον, σύμφωνα με τις διάφορες μεθόδους προσέγγισης στη θεωρία ορολογίας, η μορφή και το περιεχόμενο του όρου φέρουν διαφορετικές ονομασίες στη βιβλιογραφία. Προκειμένου να υπάρχει μια συνέπεια ως προς τους όρους στη διατριβή, χρησιμοποίησα τους όρους κατασήμανση και έννοια, και χρησιμοποίησα τον όρο στο επίπεδο της κατασήμανσης. Επιπλέον, κατέδειξα ότι υπάρχει μια στενότερη και μια ευρύτερη προσέγγιση της ιδέας του όρου. Η στενότερη προσέγγιση ανάγεται στις απαρχές της θεωρίας ορολογίας. Τότε, προκειμένου να επιτευχθεί η βέλτιστη τεχνική επικοινωνία, ήταν απαραίτητο να υπάρχουν σαφώς καθορισμένοι όροι. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, ο όρος αποτελούσε το «τελικό προϊόν» μιας ρυθμιστικής διαδικασίας τυποποίησης. Αντίθετα, η ευρύτερη προσέγγιση ξεκινά με την υπόθεση ότι οποιαδήποτε λεκτική μονάδα μπορεί να θεωρηθεί όρος όταν περιβάλλεται από ένα συγκεκριμένο συγκείμενο. Αυτή η υπόθεση συνάδει με τις σύγχρονες ορολογικές προσεγγίσεις (Heltaï, 2010).

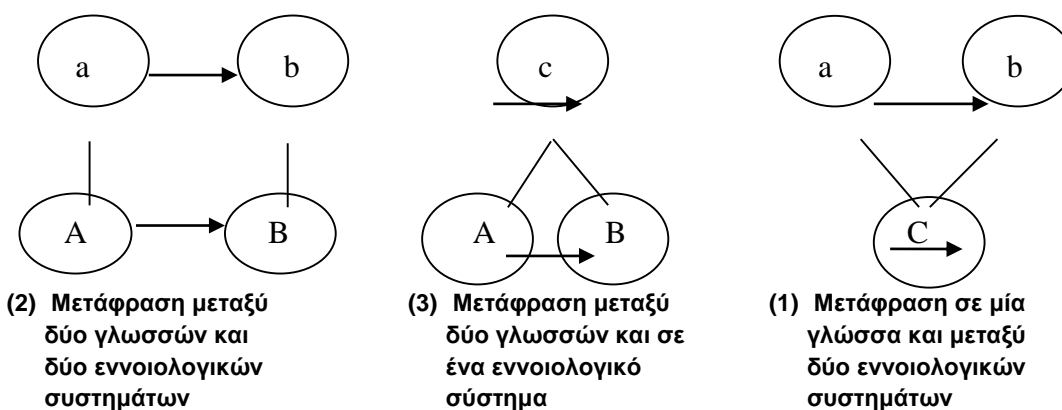
Επεσήμανα ότι η ανάλυση των μεταφραστικών ζητημάτων εντός του πεδίου της ορολογίας απαιτεί την ευρύτερη προσέγγιση του όρου, διότι οι μεταφραστές δεν καλούνται να αντιμετωπίσουν μόνο απλούς και σαφώς καθορισμένους όρους, δηλ. αυτούς που συμπεριλαμβάνονται στον στενό ορισμό. Η εν λόγω υπόθεση υποστηρίχθηκε και από τις δύο εμπειρικές μελέτες. Ωστόσο, απέδειξα επίσης ότι ο στενότερος ορισμός θα έπρεπε να λαμβάνεται υπόψη για την κατανόηση του ρόλου των μεταφραστών ως ορολόγων. Ένα βασικό ερώτημα προς απάντηση σχετικά με τον ρόλο των μεταφραστών ως ορολόγων είναι το αν οι μεταφραστές δημιουργούν όρους. Η απάντηση εξαρτάται από το αν έχει χρησιμοποιηθεί εξαρχής ο στενός ή ο ευρύς ορισμός.

A.2.2.2. Το εννοιολογικό σύστημα: διασύνδεση μεταξύ εννοιολογικών συστημάτων και γλωσσών

Η 1^η υπόθεσή μου ήταν ότι η θεωρία ορολογίας μπορεί να προσδώσει μια νέα διάσταση στην ανάλυση ζητημάτων που σχετίζονται με τη μετάφραση. Η εν λόγω

υπόθεση επαληθεύτηκε από τα πορίσματα των κεφαλαίων 3 και 6 της διατριβής. Μέσα από την ανάλυση της διασύνδεσης μεταξύ γλωσσών και εννοιολογικών συστημάτων (κεφάλαιο 3.2.), έγινε φανερό ότι η μετάφραση μπορεί να εξεταστεί και σε επίπεδο γλωσσών και σε επίπεδο εννοιολογικών συστημάτων. Κατά συνέπεια, η μετάφραση μπορεί να πραγματοποιηθεί κινούμενη ανάμεσα σε δύο γλώσσες και δύο εννοιολογικά συστήματα (π.χ. ανάμεσα στο γερμανικό και το ουγγρικό εκπαιδευτικό σύστημα), ή σε μία γλώσσα και ανάμεσα σε δύο εννοιολογικά συστήματα (π.χ. ανάμεσα στο αυστριακό και το ουγγρικό εκπαιδευτικό σύστημα) και ανάμεσα σε δύο γλώσσες αλλά ένα εννοιολογικό σύστημα (π.χ. το πλαίσιο της ΕΕ).

Σχήμα 1: Η μετάφραση υπό διάσταση γλωσσών και εννοιολογικών συστημάτων

Η ενσωμάτωση της εννοιολογικής διάστασης στη μετάφραση παίζει σημαντικό ρόλο για πολλούς λόγους. Η πραγματοποίηση της μετάφρασης μεταξύ δύο γλωσσών και σε ένα εννοιολογικό σύστημα – περίπτωση (2) –, θέτει υπό αμφισβήτηση το γεγονός ότι η μετάφραση αποτελεί ένα είδος διαπολιτισμικής μεταφοράς. Όταν αναφερόμαστε στη μετάφραση, συμπεραίνουμε αυτομάτως ότι η ύπαρξη δύο γλωσσών συνεπάγεται την ύπαρξη δύο πολιτισμών. Αυτή η προσέγγιση συναντάται πολύ συχνά στο βιβλιογραφικό υλικό των μεταφραστικών σπουδών, ιδιαίτερα μετά την πολιτισμική στροφή που παρατηρήθηκε στις μεταφραστικές σπουδές. Ωστόσο, το ίδιο το γεγονός ότι ένα δεδομένο εννοιολογικό σύστημα, συνεπώς και ένας συγκεκριμένος πολιτισμός, μπορούν να περιγραφούν από περισσότερες από μία γλώσσες, θέτει υπό αμφισβήτηση την εν λόγω θεωρία. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το πλαίσιο της ΕΕ που αναλύεται στην παρούσα διατριβή. Στο κεφάλαιο 6, υπέδειξα ότι λόγω της διαδικασίας της

ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, 23 γλώσσες καλούνται να περιγράψουν την ίδια πραγματικότητα, δηλ. το εννοιολογικό πλαίσιο της ΕΕ. Αυτό σημαίνει πως η μετάφραση των ευρωπαϊκών όρων που αναφέρονται στην ίδια ευρωπαϊκή έννοια τόσο στη γλώσσα-πηγή όσο και στη γλώσσα-στόχο πραγματοποιείται μέσα σε ένα εννοιολογικό σύστημα.

A.2.2.3. Ορολογική εργασία: πως νοείται ο όρος της ισοδυναμίας

Στην παρούσα διατριβή, ανέλυσα τις ιδιαιτερότητες της συστηματικής και κατά περίπτωση, περιγραφικής και προκαθοριστικής ορολογικής εργασίας. Κατέληξα στο συμπέρασμα ότι, σε γενικές γραμμές, ο μεταφραστής εκτελεί επί τούτω ορολογική εργασία, αλλά αν το υλικό αναφοράς δεν του παρέχει λύσεις, ή αν ο μεταφραστής εκτελεί καθήκοντα ορολόγου, οφείλει να πραγματοποιεί συστηματική ορολογική εργασία. Τα τελικά προϊόντα της προκαθοριστικής ορολογικής εργασίας μπορούν να διευκολύνουν το έργο του μεταφραστή, αν και εφόσον του παρέχονται. Ταυτόχρονα, ο ίδιος ο ρόλος του μεταφραστή μπορεί να γίνει προκαθοριστικός, πράγμα που αποτελεί σύνηθες φαινόμενο στο πλαίσιο της ΕΕ.

Κατά την ανάλυση της έννοιας της συγκριτικής ορολογικής εργασίας σύμφωνα με τον Dröbiger (2007), επεσήμανα τη σημασία του διαχωρισμού μεταξύ της ισοδυναμίας σε επίπεδο κατασήμενσης και σε επίπεδο έννοιας. Τα διαφορετικά είδη ισοδυναμίας σε επίπεδο κατασήμενσης οφείλονται στις διαφορές ή τις ομοιότητες μεταξύ δύο γλωσσών, ενώ η ισοδυναμία σε επίπεδο έννοιας μπορεί να αποδοθεί στις διαφορές ή τις ομοιότητες μεταξύ των εννοιολογικών συστημάτων.

Αν και η ισοδυναμία σε επίπεδο κατασήμενσης δεν ορίζεται με σαφήνεια στη θεωρία ορολογίας, και ορισμένοι συντάκτες δεν θεωρούν καν ότι αξίζει να μελετηθεί, ο ορισμός της θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα σημαντικός από την οπτική γωνία της μετάφρασης, για δύο λόγους. Πρώτον, αν ο βαθμός ομοιότητας μεταξύ των κατασημάνσεων της γλώσσας-στόχου και της γλώσσας-πηγής είναι υψηλός (π.χ. Secretary of State και *államtitkár*), ενδέχεται ο μεταφραστής να αντιμετωπίσει αυτομάτως τους όρους ως ισοδύναμους, παρόλο που δεν είναι ισοδύναμοι σε εννοιολογικό επίπεδο (αφού η σύνταξη Secretary of State σημαίνει *külgyminiszter*, και όχι *államtitkár*). Δεύτερον, αν υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ της γλώσσας-πηγής και της γλώσσας-στόχου, η δημιουργία ενός νέου ισοδύναμου πιθανόν να προκαλέσει προβλήματα στο επίπεδο της κατασήμενσης. Αυτό το πόρισμα έχει ιδιαίτερα μεγάλη

σημασία στο πλαίσιο της ΕΕ, όπου η γλώσσα-πηγή είναι συνήθως τα αγγλικά, τα οποία έχουν μεγάλη διαφορά από την ουγγρική γλώσσα. Η μετάφραση του συνθήματος democracy, dialogue and debate» στην ουγγρική γλώσσα παρουσίασε σημαντικές δυσκολίες. Συνεπώς, οι δυσκολίες ως προς τη μετάφραση ευρωπαϊκών όρων μπορεί να πηγάζουν τόσο από το επίπεδο της έννοιας όσο και από το επίπεδο της κατασήμανσης.

Σε αντίθεση με την ισοδυναμία σε επίπεδο κατασήμανσης, για την ισοδυναμία σε επίπεδο έννοιας συναντώνται πολυάριθμοι ορισμοί στο διαθέσιμο βιβλιογραφικό υλικό. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει συνέπεια μεταξύ αυτών των ορισμών, συμπεριέλαβα ορισμένες διευκρινίσεις στην εργασία μου. Παρέθεσα τον ορισμό των εννοιών «ισοδύναμο», «λειτουργικό ισοδύναμο», και «μεταφραστικό ισοδύναμο». Τόνισα ότι προχώρησα στον ορισμό των βασικών όρων βάσει μιας εννοιολογικής προσέγγισης. Αυτό σημαίνει πως, σε αντίθεση με αρκετούς συγγραφείς, ο ορισμός που έδωσα εγώ στο μεταφραστικό ισοδύναμο δεν περιλαμβάνει τις μεταφραστικές λύσεις που χρησιμοποιούνται ευρέως στη γλώσσα-στόχο, αλλά που δεν αποδίδουν με ακρίβεια την έννοια της γλώσσας-πηγής.

Σχήμα 2: Σχέσεις ισοδυναμίας και μέθοδοι μεταφοράς

ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΣΟΔΥΝΑΜΙΑΣ (επίπεδο έννοιας)	Πλήρης ισοδυναμία (1)	Αλληλεπικάλυψη (2)	Ιεραρχική σχέση (3)	Καμία ισοδυναμία (4)
ΜΕΘΟΔΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ (επίπεδο κατασήμανσης)	ΙΣΟΔΥΝΑΜΟ όρος στη γλώσσα-στόχο με την ίδια έννοια στο εννοιολογικό σύστημα της γλώσσας-στόχου	Επιλογή Α ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ ΙΣΟΔΥΝΑΜΟ υπάρχων όρος της γλώσσας- στόχου με παρόμοια έννοια		ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟ ΙΣΟΔΥΝΑΜΟ Νέος όρος της γλώσσας-στόχου με την ίδια έννοια στη γλώσσα-στόχο
		Επιλογή Β ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟ ΙΣΟΔΥΝΑΜΟ Νέος όρος της γλώσσας- στόχου με την ίδια έννοια στη γλώσσα-στόχο		

Αν υπάρχει διαφορά μεταξύ δύο εννοιών, οι επιλογές ως προς τη μετάφραση είναι δύο. Αν ο μεταφραστής επιλέξει να δώσει έμφαση στην ομοιότητα μεταξύ των δύο εννοιολογικών συστημάτων, θα πρέπει να εισαγάγει ένα λειτουργικό ισοδύναμο που θα περιγράφει μια έννοια της γλώσσας-στόχου, η οποία θα είναι παρόμοια με την αντίστοιχη έννοια της γλώσσας-πηγής. Αν, όμως, ο μεταφραστής επιλέξει να δώσει έμφαση στη διαφορά μεταξύ των δύο εννοιολογικών συστημάτων, θα πρέπει να εισαγάγει ή να δημιουργήσει ένα μεταφραστικό ισοδύναμο, το οποίο δεν θα περιγράφει μια έννοια της γλώσσας-στόχου, αλλά απλούστατα θα περιγράφει την έννοια της γλώσσας-πηγής.

Η απόφαση του τρόπου μετάφρασης ενός συγκεκριμένου όρου είναι σχετική, διότι αυτό το δίλημμα συναντάται επίσης στις μεταφραστικές σπουδές ως απόφαση και επιλογή μεταξύ ξενισμικής και οικειοποιητικής μετάφρασης. Η θεωρία του σκοπού έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην οικειοποιητική στρατηγική. Σύμφωνα με αυτήν, πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στα λειτουργικά ισοδύναμα. Ωστόσο, αν τα εννοιολογικά συστήματα της γλώσσας-πηγής και της γλώσσας-στόχου έχουν διαφορές μεταξύ τους, η χρήση λειτουργικών ισοδύναμων μπορεί να παραπλανήσει τους αποδέκτες. Συνεπώς, και οι δύο στρατηγικές και αντίστοιχα και οι δύο αποφάσεις, μπορούν να δικαιολογηθούν. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε πεδία όπως είναι η νομική μετάφραση, όπου η έμφαση στις διαφοροποιητικές λεπτομέρειες μπορεί να παίζει πολύ σημαντικό ρόλο. Από την οπτική γωνία του μεταφραστή, αυτό το ζήτημα μπορεί να είναι σημαντικό για έναν επιπρόσθετο λόγο που είναι ότι συχνά τα λεξικά δεν κάνουν κανένα διαχωρισμό μεταξύ λειτουργικού και μεταφραστικού ισοδύναμου.

A.2.2.4. Η ιδέα της δημιουργίας όρων

Η 3^η υπόθεση της διατριβής έγκειται στο ότι οι διαφορετικοί ορισμοί και οι διαφορετικές ερμηνείες των βασικών όρων της θεωρίας ορολογίας πιθανόν να επηρεάζουν τον ρόλο των μεταφραστών ως ορολόγων. Η εν λόγω υπόθεση επαληθεύτηκε μέσα από την έρευνά μου σχετικά με τη δημιουργία όρων.

Με την ανάλυση της ιδέας της δημιουργίας όρων, επεσήμανα ότι η απάντηση στο ερώτημα αν και κατά πόσο οι μεταφραστές δημιουργούν όρους εξαρτάται από το αν ο όρος χρησιμοποιείται με τον στενό ή τον ευρύ ορισμό του. Σύμφωνα με τον ευρύ ορισμό, η δημιουργία όρων αναφέρεται μόνο στις δραστηριότητες που οδηγούν στη δημιουργία νέων όρων (δηλ. στην περίπτωση που η γλώσσα-στόχος δεν διαθέτει ήδη κάποιον όρο που περιγράφει την εκάστοτε έννοια της γλώσσας-πηγής, συνεπώς πρέπει να δημιουργηθεί εκ νέου). Σύμφωνα με τον στενό ορισμό, η δημιουργία όρων δεν αναφέρεται μόνο στη δημιουργία νέων όρων, αλλά και στην επιλογή ενός υπάρχοντος ισοδύναμου στη γλώσσα-στόχο. Σε αυτή την περίπτωση, επιλέγεται μια συγκεκριμένη λέξη ή έκφραση που χρησιμοποιείται ήδη στην καθημερινή γλώσσα, και γίνεται όρος μέσα από μια προκαθοριστική διαδικασία. Αυτό μπορεί να συμβεί όταν ο μεταφραστής έχει προκαθοριστικό ρόλο, δηλ. η επιλογή του δεν αποτελεί απλώς μια λύση σε ένα δεδομένο πρόβλημα σε μια δεδομένη στιγμή, αλλά αποκτά γενικευμένο χαρακτήρα. Όπως θα φανεί παρακάτω, αυτό το φαινόμενο είναι σύνηθες και στο πλαίσιο της ΕΕ.

Επιπλέον, διερεύνησα τη διαδικασία δημιουργίας όρων υπό την οπτική γωνία του ορισμού του Sager. Ο Sager διαχωρίζει την πρωτογενή από τη δευτερογενή δημιουργία όρων. Βάσει της εννοιολογικής διάστασης της μετάφρασης, διέκρινα δύο περιπτώσεις στη δευτερογενή δημιουργία όρων, ανάλογα με το αν η μετάφραση γίνεται εντός ενός εννοιολογικού συστήματος – περίπτωση (3) – ή μεταξύ δύο εννοιολογικών συστημάτων – περιπτώσεις (1) και (2). Η εννοιολογική προσέγγιση της ορολογίας είναι εκείνη που καθιστά δυνατή την ερμηνεία μιας μετάφρασης στην εννοιολογική της διάσταση (είτε εντός ενός εννοιολογικού συστήματος είτε μεταξύ δύο εννοιολογικών συστημάτων).

A. 3. Διερεύνηση των βασικών όρων στο πλαίσιο της ΕΕ και ένταξη νέων όρων

A.3.1. Ειδικός όρος έναντι μη ειδικού όρου της ΕΕ

Όπως και στον γενικό ορισμό των όρων, έτσι και σε αυτή την περίπτωση, δεν υπάρχει συνεπής ορισμός για τους ειδικούς όρους της ΕΕ στη βιβλιογραφία σχετικά με την ορολογία. Σύμφωνα με τον ορισμό του Rádai-Konács (2009), θεωρώ τους νομικούς, διοικητικούς και τους λοιπούς τεχνικούς όρους που περιγράφουν μια έννοια της ΕΕ ως ειδικούς όρους της ΕΕ, ανεξάρτητα από το είδος του κειμένου ή το είδος αρχείου στο οποίο συναντώνται. Εφόσον η ανάλυση των ειδικών όρων της ΕΕ γίνεται από την οπτική γωνία του μεταφραστικού και ορολογικού έργου, στόχος μου δεν είναι να προσφέρω ακριβή ορισμό για αυτούς. Ο στόχος μου αφορά κατά βάση την ανάλυση της επίδρασης που επιφέρει στο μεταφραστικό και το ορολογικό έργο η διάκριση μεταξύ ειδικών και μη ειδικών όρων της ΕΕ. Κατέληξα στο συμπέρασμα ότι, για τον μεταφραστή, είναι πολύ δύσκολο να χειριστεί τους ειδικούς και μη ειδικούς όρους της ΕΕ που συνυπάρχουν μέσα στο ίδιο κείμενο, καθώς απαιτούν διαφορετικού είδους ορολογική εργασία και μετάφραση. Ενώ η μετάφραση μη ειδικών όρων της ΕΕ επιτυγχάνεται μεταξύ διαφορετικών εννοιολογικών συστημάτων, η μετάφραση των ειδικών όρων πραγματοποιείται εντός ενός εννοιολογικού συστήματος.

A.3.2. Το εννοιολογικό σύστημα στο πλαίσιο της ΕΕ

Στο υποκεφάλαιο 6.2. που πραγματεύεται το εννοιολογικό σύστημα στο πλαίσιο της ΕΕ, γίνεται σαφές ότι λόγω της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης δημιουργήθηκαν ορισμένες νέες έννοιες. Πρόκειται για έννοιες που σχετίζονται είτε με τη νομοθεσία της ΕΕ όσον αφορά διάφορα θεματικά πεδία είτε με την καθημερινή λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως αποτέλεσμα αυτού του φαινομένου, έχει αρχίσει να διαμορφώνεται ένα ξεχωριστό εννοιολογικό σύστημα της ΕΕ, που διαρκώς επεκτείνεται. Παρόλο που το εν λόγω σύστημα αποτελείται από έννοιες της ΕΕ, βρίσκεται σε στενή αλληλεπίδραση με τα εννοιολογικά συστήματα των κρατών-μελών, πράγμα που απεικονίζεται στο Σχήμα 2.

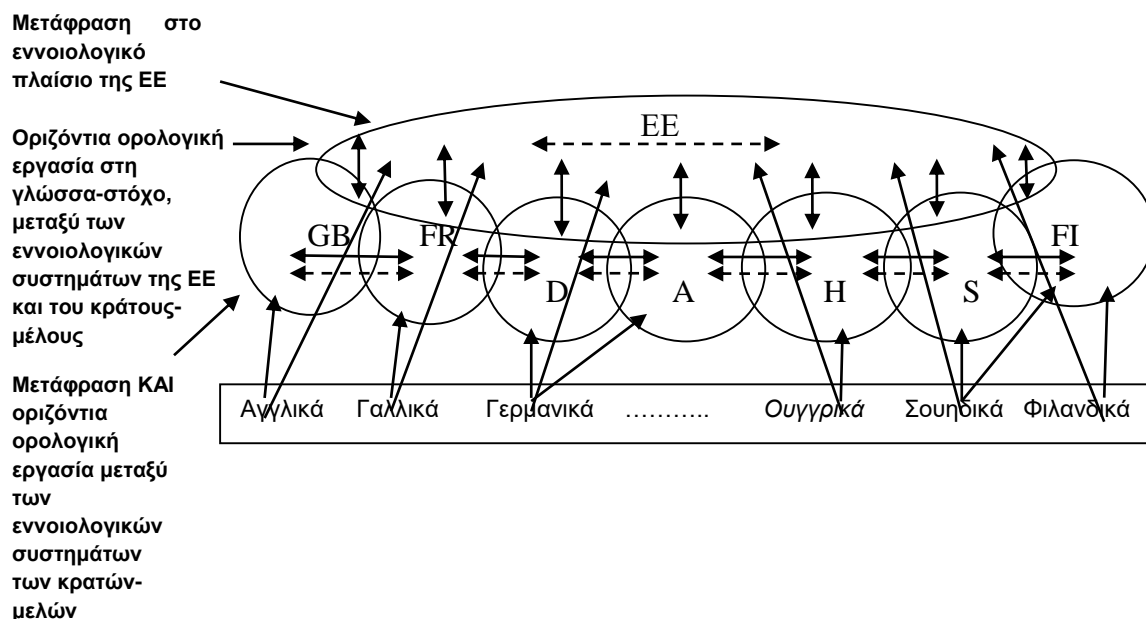
Εφόσον δεν υπάρχει κοινή, ουδέτερη γλώσσα για να περιγράψει το εννοιολογικό σύστημα της ΕΕ και' αποκλειστικότητα, αυτό το έργο πρέπει να διεξαχθεί από τις 23 επίσημες γλώσσες της. Κατά συνέπεια, το εννοιολογικό σύστημα της ΕΕ με τις 23 γλώσσες του ανάγεται στην κατηγορία του σχήματος που περιλαμβάνει ένα

εννοιολογικό σύστημα και περισσότερες από μία γλώσσες. Ωστόσο, αξίζει να επισημανθεί ότι οι επίσημες γλώσσες της ΕΕ συμπίπτουν με τις επίσημες γλώσσες των κρατών-μελών της. Συνεπώς, οι επίσημες γλώσσες της ΕΕ καλούνται να εκπληρώσουν έναν διττό ρόλο: να περιγράψουν το εννοιολογικό σύστημα της ΕΕ καθώς και το εννοιολογικό σύστημα του αντίστοιχου κράτους-μέλους, πράγμα που καθιστά την ορολογική εργασία στο πλαίσιο της ΕΕ μια περίπλοκη δραστηριότητα.

A.3.3. Η ορολογική εργασία στο πλαίσιο της ΕΕ: οριζόντια και κατακόρυφη ορολογική εργασία

Χρειάστηκε να συμπεριλάβω νέους όρους για να μπορέσω να περιγράψω τα φαινόμενα που παρατηρούνται στο πλαίσιο της ΕΕ. Πέραν της εμφάνισης του ανεξάρτητου εννοιολογικού συστήματος, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση οδήγησε στην αύξηση των σχέσεων μεταξύ εννοιολογικών συστημάτων και γλωσσών. Καθώς η μετάφραση παρέχει το πλαίσιο για την ορολογική εργασία στις περισσότερες γλώσσες, η μετάφραση των ειδικών και μη ειδικών όρων της ΕΕ απαιτεί διαφορετικά είδη ορολογικής εργασίας. Αν ένας ειδικός όρος της ΕΕ δεν διαθέτει ήδη υπάρχον ισοδύναμο σε μια γλώσσα-στόχο, τότε θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα εκ νέου. Στην πλειοψηφία των γλωσσών, πρόκειται για μεταφραστική δραστηριότητα, δηλ. δημιουργία μεταφραστικού ισοδύναμου. Σε αυτή την περίπτωση, ο μεταφραστής πρέπει να συγκρίνει το εννοιολογικό σύστημα της ΕΕ και το εννοιολογικό σύστημα του κράτους-μέλους, ελέγχοντας διαρκώς αν ο προτεινόμενος όρος στη γλώσσα-στόχο αντιστοιχεί ήδη σε κάποια άλλη έννοια. Ονόμασα το συγκεκριμένο φαινόμενο κατακόρυφη συγκριτική ορολογική εργασία μέσα σε μια γλώσσα. Ωστόσο, εκτός από όρους που σχετίζονται με το εννοιολογικό σύστημα της ΕΕ, τα κείμενα της ΕΕ πιθανόν να εμπεριέχουν όρους που σχετίζονται με το εννοιολογικό σύστημα των κρατών-μελών. Δεδομένου ότι η μετάφραση τέτοιων όρων δεν είναι πάντοτε δυνατή μέσα στο ίδιο εννοιολογικό σύστημα, πρέπει να γίνεται σύγκριση μεταξύ των εννοιολογικών συστημάτων της γλώσσας-πηγής και της γλώσσας-στόχου. Ονόμασα αυτό το φαινόμενο δίγλωσση οριζόντια συγκριτική ορολογική εργασία στο πλαίσιο της ΕΕ.

Σχήμα 3: Μετάφραση και ορολογική εργασία στο πλαίσιο της ΕΕ.

5.4.4 Δημιουργία όρων σε ένα πλαίσιο της ΕΕ

Στο υποκεφάλαιο 6.4.2. επεσήμανα ότι οι μεταφραστές κατέχουν σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο της ΕΕ, διότι οι λύσεις τους μπορούν να έχουν ευρεία επίδραση. Μέσα από τη νομοθεσία της ΕΕ, τα σημαντικά έγγραφα και τη βάση δεδομένων IATE, οι προτεινόμενες από τους μεταφραστές λύσεις μπορούν να ενσωματωθούν στην ορολογία ενός θεματικού πεδίου και να θεωρηθούν αξιόπιστοι όροι του συγκεκριμένου πεδίου. Κατά συνέπεια, το πλαίσιο της ΕΕ ενδυναμώνει τον προκαθοριστικό ρόλο των μεταφραστών. Επομένως, ναι μεν οι μεταφραστές δεν δημιουργούν νέους όρους (σύμφωνα με τον ευρύ ορισμό), αλλά το γεγονός ότι καλούνται να επιλέξουν κάποιο από τα πιθανά ισοδύναμα της γλώσσας-στόχου, που έχουν ήδη δημιουργήσει παρελθοντικά οι ειδήμονες μπορεί κάλλιστα να θεωρηθεί ως δημιουργία όρων (σύμφωνα με τον στενό ορισμό), αφού το επιλεγμένο ισοδύναμο της γλώσσας-στόχου χαρακτηρίζεται ως όρος.

Ωστόσο, μέσα από τις συνεντεύξεις με τους ορολόγους των τριών θεσμικών οργάνων της ΕΕ, έγινε φανερό πως οι ορολόγοι χαρακτηρίζουν την εργασία τους ως «δημιουργία όρων» μόνο όταν πρόκειται όντως για τη δημιουργία ενός νέου όρου. Με άλλα λόγια, δεν αντιλαμβάνονται την εργασία τους ως «δημιουργία όρων» όταν «απλώς» επιλέγουν ένα ήδη υπάρχον ισοδύναμο. Πρόκειται για ένα πόρισμα ιδιαίτερα σημαντικό δεδομένου ότι, σύμφωνα με τις συνεντεύξεις, η εργασία τους περιλαμβάνει ως επί το πλείστον την επιλογή από υπάρχοντες όρους, και όχι τη δημιουργία νέων. Συνεπώς, αν οι μεταφραστές δεν χαρακτηρίζουν δημιουργία όρων την επιλογή τους, ίσως τείνουν να θεωρούν τον ρόλο τους λιγότερο σημαντικό, εφόσον οι ίδιοι θεωρούν ότι «απλώς» επιλέγουν όρους, χωρίς όμως να τους δημιουργούν. Ο αφανής ρόλος που συνηθίζεται να έχουν στο πλαίσιο της ΕΕ μπορεί να ενισχυθεί από τον τρόπο με τον οποίο οι ίδιοι αντιλαμβάνονται την εργασία τους. Η γνώση ότι σύμφωνα με τον στενό ορισμό του όρου, η επιλογή όρων μπορεί να θεωρηθεί και ως δημιουργία όρων μπορεί να ενισχύσει την επίγνωση του μοναδικού ρόλου που κατέχουν στο πλαίσιο της ΕΕ. Είναι προφανές ότι τα εν λόγω πορίσματα της διατριβής επαληθεύουν τη 2^η υπόθεσή μου.

Άλλο ένα γεγονός που έχω επισημάνει είναι ότι ο ρόλος των μεταφραστών στο πλαίσιο της ΕΕ δεν περιορίζεται στη δημιουργία ορολογίας σχετικής με την ΕΕ. Λόγω της υποχρεωτικής μετάφρασης όλων των εγγράφων της ΕΕ, οι διαφορές μεταξύ των εννοιολογικών συστημάτων των κρατών-μελών έχουν τη δυνατότητα να βγουν στην επιφάνεια, ενώ ως τώρα δεν ήταν εμφανείς. Σε τέτοιου είδους περιπτώσεις, η μετάφραση δεν αφορά ειδικούς όρους της ΕΕ, αλλά όρους που σχετίζονται με τα εννοιολογικά συστήματα των κρατών-μελών. Με άλλα λόγια, η μετάφραση που πραγματοποιείται σε επίπεδο ΕΕ καθιστά πιο σαφείς τις διαφορές μεταξύ εννοιολογικών συστημάτων εκτός του εννοιολογικού συστήματος της ΕΕ. Κατά συνέπεια, ο μεταφραστής μπορεί να αποκτήσει καταλυτικό ρόλο στη δημιουργία ορολογίας για θεματικά πεδία που δεν έχουν σχέση με την ΕΕ.

A.3.4. Ο μεταφραστής ως ορολόγος

Προκειμένου να επαληθεύσω την 3^η υπόθεσή μου, χρειάστηκε να διερευνήσω τον ρόλο των μεταφραστών ως ορολόγων σε ένα γενικό πλαίσιο. Στο υποκεφάλαιο 5.1., υπέδειξα πως σε κάθε στάδιο της μεταφραστικής διαδικασίας, ακόμα και στην περίπτωση που υπάρχουν διαθέσιμα μεταφραστικά εργαλεία, ο μεταφραστής καλείται να αναλάβει ρόλο ορολόγου, δηλ. να εκτελέσει ορολογική εργασία. Οι πληροφορίες που παρέχει ένα λεξικό, σε επίπεδο συστήματος, μπορούν να λειτουργήσουν μονάχα ως βάση για τη λήψη μιας απόφασης, αλλά τελικά, ο μεταφραστής έχει τον τελευταίο λόγο για το ποιο ισοδύναμο της γλώσσας-στόχου θα επιλέξει στο εκάστοτε συγκείμενο. Στην παρούσα διατριβή, προσδιόρισα αυτού του είδους τις αποφάσεις σε κάθε ένα από τα στάδια (λήψη, μεταφορά, παραγωγή) της μεταφραστικής διαδικασίας. Επεσήμανα ότι στο στάδιο της λήψης, αυτό που πιθανόν να δυσκολέψει τον μεταφραστή είναι η αναγνώριση των όρων. Πρόκειται κυρίως για όρους που προήλθαν από κοινές λέξεις, αλλά που, ως όροι, έχουν ένα ισοδύναμο στη γλώσσα-στόχο που διαφέρει από το σύννητες, ή που χρησιμοποιείται μόνο σε έναν συγκεκριμένο τύπο κειμένου. Αν τα εννοιολογικά συστήματα γλώσσας-πηγής και γλώσσας-στόχου διαφέρουν, ο μεταφραστής πρέπει να πραγματοποιήσει συγκριτική ορολογική εργασία κατά το στάδιο της μεταφοράς της μετάφρασης.

Κατά το μεταφραστικό στάδιο της παραγωγής, ο μεταφραστής πρέπει να αποφασίσει αν προτιμά να δώσει έμφαση στη διαφορά ή στην ομοιότητα μεταξύ των δύο εννοιολογικών συστημάτων. Εφόσον επιλέξει το πρώτο, θα πρέπει να χρησιμοποιήσει ένα λειτουργικό ισοδύναμο, ενώ αν προτιμήσει τη δεύτερη λύση, πρέπει να επιλέξει ή να δημιουργήσει ένα μεταφραστικό ισοδύναμο. Κάτι που επίσης μπορεί να προκαλέσει δυσκολία είναι το ενδεχόμενο μία κατασήμανση να παραπέμπει σε παραπάνω από μία έννοιες. Σε αυτή την περίπτωση, ο μεταφραστής καλείται να επιλέξει μεταξύ συνώνυμων ισοδύναμων. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, ο ρόλος του μεταφραστή δεν έγκειται μόνο στην επιλογή ενός όρου, αλλά περιλαμβάνει και τη δημιουργία νέων όρων. Άρα, ο μεταφραστής αναλαμβάνει ρόλο ορολόγου και σκέφτεται νέους όρους (μεταφραστικά ισοδύναμα). Σε αυτή την περίπτωση, ο μεταφραστής οφείλει να είναι ενήμερος για τις διαφορετικές μεθόδους δημιουργίας ορολογίας. Οι αποφάσεις αυτές μπορούν να επηρεαστούν και από τις ιδιαιτερότητες του

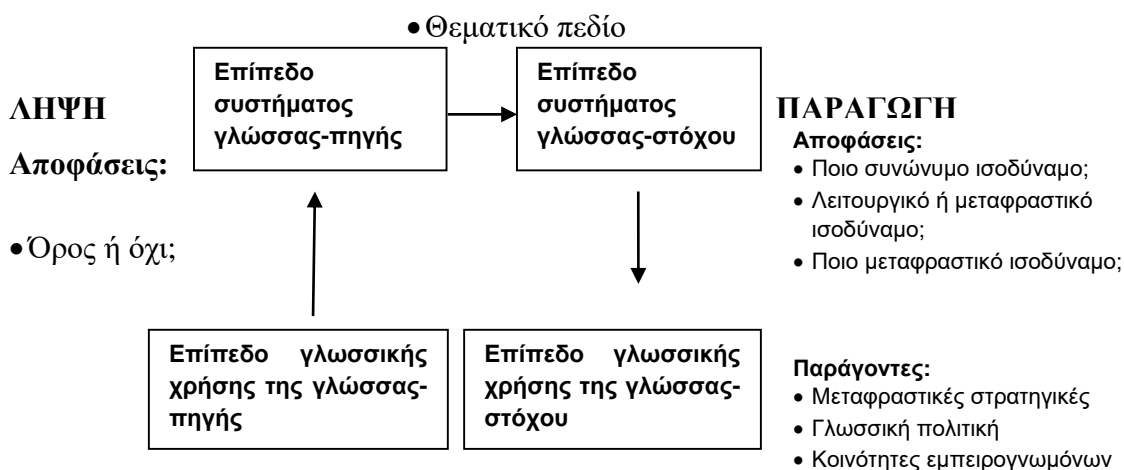
θεματικού πεδίου, την γλωσσική πολιτική του κράτους ή την κοινότητα που μπορεί να απαιτήσει τη χρήση ήδη καθιερωμένων όρων. Οι εν λόγω αποφάσεις παρουσιάζονται παρακάτω, στο σχήμα 4, βάσει της Muráth (2002).

Επιπλέον, είναι πιθανό ο μεταφραστής να πραγματοποιήσει ορολογική εργασία όχι μόνο με την ιδιότητα του μεταφραστή αλλά και με την ιδιότητα του ορολόγου. Έχω επισημάνει ότι η προσέγγιση του μεταφραστή μπορεί να διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από την προσέγγιση του ορολόγου, και η κάθε μία από τις δύο προσεγγίσεις πιθανόν να απαιτεί άλλου είδους γνώσεις. Κατά συνέπεια, αν ένας μεταφραστής γίνει ορολόγος, είναι πιθανόν να χρειαστεί να μάθει διαφορετικές μεθόδους και διαδικασίες.

Σχήμα 4: Ο μεταφραστής ως ορολόγος κατά τη μεταφραστική διαδικασία

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Παράγοντες:

A.3.5. Ο μεταφραστής ως ορολόγος στο πλαίσιο της ΕΕ

Ανέλυσα τον ρόλο του μεταφραστή ως ορολόγου υπό μια στενότερη διάσταση (εστιάζοντας στα θεσμικά όργανα της ΕΕ) και υπό μια ευρύτερη διάσταση. Οι έρευνές μου απέδειξαν ότι εντός του πλαισίου της ΕΕ, υπάρχουν επιπρόσθετοι παράγοντες που επηρεάζουν τις δραστηριότητες των μεταφραστών.

Από τη μία, η πολυγλωσσία της ΕΕ και ο κανονισμός της χρήσης των γλωσσών σε επίπεδο ΕΕ παρέχει ένα ιδανικό πλαίσιο και κατάλληλες συνθήκες. Λόγω της διασύνδεσης μεταξύ των εννοιολογικών συστημάτων και των γλωσσών, η αναγνώριση των ειδικών όρων της ΕΕ είναι αρκετά δύσκολη. Πρόκειται για σημαντικό ζήτημα, καθώς η μετάφραση ειδικών και μη ειδικών όρων της ΕΕ απαιτεί διαφορετικού είδους ορολογική εργασία και διαφορετικές αποφάσεις. Η μετάφραση ειδικών όρων της ΕΕ απαιτεί μονόγλωσση, κατακόρυφη ορολογική εργασία, ενώ η μετάφραση μη ειδικών όρων της ΕΕ πιθανόν να χρειάζονται μια δίγλωσση, οριζόντια ορολογική εργασία. Επιπλέον, οι εμπειρικές μελέτες έδειξαν ότι η μετάφραση μπορεί να επηρεαστεί και από τα πολιτιστικά στοιχεία των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Κατά συνέπεια, ακόμα και στις περιπτώσεις όπου οι μεταφραστές καλούνται να κινηθούν μεταξύ διαφορετικών εννοιολογικών συστημάτων εκτός του εννοιολογικού συστήματος της ΕΕ, δηλ. να διεξάγουν οριζόντια ορολογική εργασία, το έργο τους μπορεί να επηρεαστεί από τον μοναδικό πολιτισμό της ΕΕ.

Ακόμα, οι συνεντεύξεις με τους ορολόγους των τριών θεσμικών οργάνων της ΕΕ έδειξε πως κάθε όργανο μπορεί να διαμορφώσει διαφορετικές συνθήκες για την ορολογική εργασία. Για παράδειγμα, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η ορολογική εργασία αφορά τη δημιουργία ορολογίας που σχετίζεται άμεσα με τις εσωτερικές υποθέσεις του συγκεκριμένου θεσμικού οργάνου. Σε αυτή την περίπτωση, δεν απαιτείται οριζόντια ορολογική εργασία.

A.3.6. Επιπρόσθετα πορίσματα της εμπειρικής έρευνας

Οι δύο εμπειρικές έρευνες της διατριβής δεν έχουν στόχο μόνο τη διερεύνηση γεγονότων αλλά και την ανάλυση του τρόπου με τον οποίο οι μεταφραστές και οι ορολόγοι αντιλαμβάνονται τέτοια ερωτήματα. Η 4^η υπόθεσή μου εκφράζει ότι ο ρόλος των μεταφραστών ως ορολόγων μπορεί να επηρεαστεί από το γεγονός ότι δεν διαθέτουν τα απαραίτητα εργαλεία για την περιγραφή των φαινομένων τα οποία

καλούνται να αντιμετωπίσουν. Με άλλα λόγια, δεν έχουν τη δυνατότητα να τα λεκτικοποιήσουν. Η εν λόγω υπόθεση αποδείχθηκε και από τους δύο ερευνητές των εμπειρικών ερευνών.

Από τη μια πλευρά, τόσο στο φόρουμ HUTERM όσο και στις συνεντεύξεις με τους ορολόγους της ΕΕ, προέκυψαν αρκετές θεωρητικές ερωτήσεις στις οποίες δεν μπόρεσαν να απαντήσουν. Αποδείχθηκε ότι εκτός από τις πρακτικές ερωτήσεις που περιστρέφονται γύρω από το ζήτημα των όρων, οι μεταφραστές ενδιαφέρονται επίσης και για το θεωρητικό υπόβαθρο των συγκεκριμένων ερωτήσεων. Από την άλλη, οι εμπειρικές έρευνες έδειξαν ότι οι μεταφραστές δεν αντιμετωπίζουν διαφορετικά τους ειδικούς όρους της ΕΕ σε σχέση με τους μη ειδικούς, ούτε στην στενότερη ούτε στην ευρύτερη διάσταση του πλαισίου της ΕΕ.

Πρόκειται για μια πολύ σημαντική διαπίστωση, αφού σύμφωνα με τις συνεντεύξεις, ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό των τεχνολογικών προβλημάτων οφείλονται στη δυσκολία αναγνώρισης των όρων της ΕΕ. Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγεί και το γεγονός ότι οι ορολόγοι αναφέρθηκαν στην εν λόγω δυσκολία χρησιμοποιώντας εκφράσεις όπως *«όροι που παραπέμπουν στην ΕΕ»* ή *«ευρωπαϊκές επινοήσεις»*, και όχι με τον χαρακτηρισμό *«ειδικοί όροι της ΕΕ»*. Επιπλέον, ερωτήσεις του τύπου *«πώς γίνεται εμφανές ότι η κατασήμανση είναι διαφορετική»* ή *«γιατί χρειαζόμαστε διαφορετική κατασήμανση»* αντικατοπτρίζουν τη δυσκολία που ενέχει η μετάφραση εντός του πλαισίου της ΕΕ και η περιγραφή των εν λόγω δυσκολιών. Τα σχετικά ερευνητικά πορίσματα καταδεικνύουν επίσης την ανάγκη για θεωρητική γνώση.

A.3.7. Η σημασία των πορισμάτων σε πρακτικό επίπεδο και για περαιτέρω έρευνα

Τα ερευνητικά πορίσματα της διατριβής έδειξαν πως υπάρχουν και άλλα πεδία προς διερεύνηση. Είναι σημαντικό να αναλυθεί πιο λεπτομερώς ο τρόπος με τον οποίο η γλωσσική ισοδυναμία επηρεάζει τις σχετικές με την ορολογία έρευνες που διεξάγονται στην Ουγγαρία. Τα ερευνητικά πορίσματα της διατριβής έδειξαν επίσης ότι το πλαίσιο της ΕΕ μπορεί να προσφέρει μια εξαιρετική βάση για την καθιέρωση της διασύνδεσης μεταφραστικών σπουδών και θεωρίας ορολογίας, δεδομένου ότι οι υποθέσεις επαληθεύτηκαν βάσει του πλαισίου της ΕΕ. Επίσης, η ανάλυση της στενής διάστασης του πλαισίου της ΕΕ, δηλ. της οργάνωσης της ορολογικής εργασίας που διεξάγεται στα θεσμικά όργανα της ΕΕ και των σχέσεων μεταξύ των μεταφραστών της

ΕΕ και των κρατών-μελών σε ό, τι αφορά τις επίσημες γλώσσες, μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω πορίσματα τα οποία μπορούν να εφαρμοστούν πρακτικά και να αξιοποιηθούν στην εκπαίδευση των μεταφραστών. Η παρατήρηση όλων των ορολόγων που έδωσαν συνέντευξη, δηλ. ότι η προσέγγιση των μεταφραστών συνήθως διαφέρει από εκείνη των ειδικών, κατά πάσα πιθανότητα επιβεβαιώνει την υπόθεσή μου.

Τα πορίσματα της παρούσας διατριβής πιθανόν να ενέχουν ενδιαφέρον, όχι μόνο για πιθανή περαιτέρω έρευνα, αλλά και για την εκπαίδευση μεταφραστών και ορολόγων. Οι εμπειρικές μελέτες έδειξαν πως τα ερωτήματα που σχετίζονται με τη θεωρία ορολογίας προκαλούν ενδιαφέρον στους μεταφραστές. Πρόκειται για ένα πόρισμα που παρουσιάζει ύψιστο ενδιαφέρον, όσον αφορά τις συνήθειες κριτικές που υποστηρίζουν ότι η θεωρία ορολογίας μπορεί να ενισχύσει την τάση της κατά λέξη μετάφρασης. Τα πορίσματα της έρευνας δείχνουν ακριβώς το αντίθετο. Οι μεταφραστές καλούνται να πάρουν πολλές αποφάσεις και να λάβουν υπόψη τους πολλούς παράγοντες κατά τη διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας, πράγμα που τους ωθεί να συνειδητοποιήσουν την περιπλοκότητα της διαδικασίας, και όχι να μεταφράζουν απλώς σε επίπεδο λέξεων. Επιπλέον, είναι πιθανό ένας μεταφραστής να εργαστεί και ως ορολόγος, πράγμα που αναπόφευκτα οδηγεί στη γνώση τέτοιου είδους αποφάσεων και παραγόντων. Συνεπώς, κατά την εκπαίδευσή τους, οι μεταφραστές πρέπει να προετοιμάζονται και για τους δύο ρόλους – να έχουν τη δυνατότητα να εκτελέσουν ορολογική εργασία και κατά τη μεταφραστική διαδικασία αλλά και σε περίπτωση που αναλάβουν καθήκοντα ορολόγου.

Στο πλαίσιο της ΕΕ, η εκπαίδευση του μεταφραστή παίζει σπουδαίο ρόλο, πράγμα που καθιστά ακόμα πιο ενδιαφέροντα τα πορίσματα της διατριβής όσον αφορά το εν λόγω πλαίσιο. Λόγω των ιδιοτήτων του συνολικού προγραμματισμού σε επίπεδο ΕΕ, τα κράτη-μέλη διασφαλίζουν την ποιότητα μέσω των μεταφραστών τους. Στα θεσμικά όργανα της ΕΕ, ο μεταφραστής καθορίζει τη θέση του ορολόγου. Τα συγκεκριμένα πορίσματα πιθανόν να παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την εκπαίδευση των ειδικών οι οποίοι έχουν επίσης τη δυνατότητα να καλύψουν τη θέση ενός ορολόγου.

Β. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ & ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

B.1. Η έννοια της μετάφρασης

B.1.1. Σύντομη αναδρομή θεωριών της μετάφρασης

Ο Ιβάνοβιτς (2004, στο Italiano & Rossner, 2014: 32) υποστήριξε πως οι απαρχές της μετάφρασης εντοπίζονται στη παραβολή του Πύργου της Βαβέλ, στο βιβλίο της Γένεσης. Σύμφωνα με αυτή τη παραβολή κάπου στη Μεσοποταμία χτιζόταν από τους ανθρώπους ο Πύργος της Βαβέλ, και ως απώτερο σκοπό είχαν το να αγγίξει τον ουρανό. Τότε ο Θεός λόγω της βλασφημίας τους, σύγχυσε τις γλώσσες των ανθρώπων και τους ανάγκασε να διασκορπιστούν στον τότε γνωστό κόσμο και δημιουργήθηκαν έτσι τα διάφορα έθνη.

Υποστηρίζεται ακόμη, πως οι απόψεις πάνω στη μετάφραση δίστανται εξαιτίας της εξέλιξης της διαγλωσσικής επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων (Nida & Taber 1969: στο Πάνου 2013: 3). Ακόμη, ο Nida (1991:19) επεσήμανε πως από τη τρίτη χιλιετία π.Χ. ήδη δημιουργούνταν οι λίστες δίγλωσσων λέξεων στην Μεσοποταμία και αυτές αποτέλεσαν τις βάσεις για τη διερμηνεία και τη μετάφραση. Επιπρόσθετα στο έργο του αυτό, ο Nida (1991)¹ διατύπωσε την άποψη του πάνω στο θέμα της θεωρίας της μετάφρασης. Ο ίδιος υποστήριξε ότι η μεγάλη ποικιλία διαφορετικών θεωριών και υποθεωριών μετάφρασης που έχουν διατυπωθεί ανά τα χρόνια οφείλεται στο γεγονός ότι οι διαδικασίες της μετάφρασης μπορούν να θεαθούν από διαφορετική οπτική γωνία όπως π.χ. το ύφος, τη πρόθεση του συγγραφέα, τη ποικιλομορφία των γλωσσών, τις διαφορές των αντίστοιχων πολιτισμών, τα προβλήματα που δημιουργούνται από τη διαπροσωπική επικοινωνία κτλ. Οι Guttinger (1963), Vazquez Ayora (1977) και Wilss (1988), (στο Nida, 1991:20), ήταν μερικοί απ' αυτούς που ασχολήθηκαν με το ευρύ φάσμα των θεωριών της μετάφρασης και τις δυσκολίες με τις οποίες έρχεται κανείς αντιμέτωπος στον τομέα της μετάφρασης.

Παρακάτω λοιπόν θα παραθέσω ένα μικρό 'ανθολόγιο' διαπιστώσεων και θεωριών από αυθεντίες του αντικειμένου.

- «Σπουδή της μετάφρασης σημαίνει σπουδή της γλώσσας», (Steiner ,2004: Τσίγκου 2012:4).
- «Ότι ισχύει για τη γλώσσα, ισχύει *mutatis mutandis* και για τη μετάφραση» (Κεντρωτής ,2000 στο Τσίγκου 2012:4).

¹ <https://www.erudit.org/revue/ttr/1991/v4/n1/037079ar.pdf>

- «Η μετάφραση συνίσταται στην αντικατάσταση των κειμενικών στοιχείων μιας γλώσσας από ισοδύναμα στοιχεία μίας άλλης γλώσσας» (Catford, 1965 στο Τσίγκου 2012:4).
- «Η μετάφραση είναι κατ' αρχήν, μία γλωσσική διαδικασία κατά την οποία ο μεταφραστής περνά από τη μία γλώσσα στην άλλη και, πιο συγκεκριμένα, μεταφέρει τόσο τη 'σημασία' όσο και τη 'μορφή' ενός μηνύματος, όσο το δυνατόν 'πιστότερα' από ένα A σύστημα-μια A δομή – σ' ένα B σύστημα – μια B δομή» (Μπατσαλιά & Σελλά-Μάζη, 1994 στο Τσίγκου 2012:4).

B.1.2. Ορισμός της μεταφραστικής διαδικασίας

Καθώς δεν έχει επικρατήσει κάποιος συγκεκριμένος ορισμός για τη μετάφραση γι' αυτό και δημιουργείται σύγχυση. Σε πολλές επιστήμες, ο μελετητής όταν έρχεται αντιμέτωπος με κάποιο εμπόδιο του αντικειμένου του έχει τη δυνατότητα να ανατρέξει στη θεωρία και τους ορισμούς της επιστήμης του. Αντιθέτως, ο μεταφραστής δεν έχει αυτό το πλεονέκτημα.

Η μετάφραση είναι η μεταφορά του νοήματος, της δομής και του ύφους στοιχείων, φράσεων της γλώσσας –πηγής (Γ.Π.) προς τη γλώσσα-στόχο (Γ.Σ.). Είναι μία περίπλοκη και πολυδιάστατη διαδικασία η οποία απαιτεί ανάλυση, γνώση και κατανόηση της κάθε εμπλεκόμενης γλώσσας, αλλά και των πολιτιστικών-πολιτισμικών παραγόντων που συμβάλλουν στη δημιουργία και εξέλιξη κάθε γλώσσας. Παραδείγματος χάρη, ο Jakobson (1959) διακρίνει τριών ειδών μεταφράσεις:

- Ενδογλωσσικές (εντός της ίδιας γλώσσας, δηλ. παραφράσεις)
- Διαγλωσσικές (μεταξύ γλωσσών)
- Διασημειωτικές (μεταξύ σημειολογικών συστημάτων)

Αντιστοίχως, η Τσίγκου (2011:4) αναφερόμενη στην πολύπλοκη διαδικασία της μετάφρασης διαπίστωσε: «Η μετάφραση είναι μία διαγλωσσική διαδικασία μεταφοράς του νοήματος, της δομής και του ύφους- δηλαδή των επιλογών του δημιουργού σ' όλα τα γλωσσικά επίπεδα - το μορφολογικό, το συντακτικό και το λεξιλογικό - ενός κειμένου από τη γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως. Άρα, η μεταφραστική διαδικασία εμπεριέχει γλωσσική επεξεργασία, είτε πρόκειται για την ανάλυση του κειμένου της γλώσσας

αφετηρίας, είτε για την αναδιατύπωση του νοήματος, της δομής και του ύφους του στη γλώσσα αφίξεως».

Η μεταφραστική αυτή διαδικασία για να ολοκληρωθεί απαιτεί γνώσεις μορφολογικές και υφολογικές προκειμένου ν' αποδοθεί πλήρως το νόημα απ' τη μία γλώσσα στην άλλη. Γι' αυτό το λόγο ανέκαθεν οι απόψεις δίστανται για το εάν η μετάφραση αποτελεί αυτόνομο κλάδο ή συγκαταλέγεται στον κλάδο της γλωσσολογίας καθώς η μετάφραση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη γλωσσολογία και αλληλεπιδρούν η μία με την άλλη. Εάν σκεφτούμε ότι οι σπουδές της μετάφρασης είναι ένας αναπτυσσόμενος ακαδημαϊκός τομέας, κατανοούμε ότι λόγω της ποικιλίας και πολυπλοκότητας της ήταν δύσκολο να βρεθεί μια καθολική θεωρία στα προηγούμενα πενήντα έτη που να είναι κοινώς αποδεκτή.

Σύμφωνα με την Jacobson (1975) και τον De Man (1986), η προσπάθεια αυτή, δημιουργίας ενός εννοιολογικά, υφολογικά και σημασιολογικά ισοδύναμου από τη Γ.Π. προς τη Γ.Σ. ονομάστηκε διαγλωσσική μετάφραση. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, ο μεταφραστής οφείλει να γνωρίζει τους ιδιωτισμούς, τα χαρακτηριστικά και τα πολιτισμικά στοιχεία της κάθε γλώσσας. Με τα χρόνια έχει καταρριφτεί η πεποίθηση που επικρατούσε, δηλαδή πως η μετάφραση είναι μία εύκολη δραστηριότητα.

Επίσης, έχει παρατηρηθεί ότι οι στρατηγικές μετάφρασης - σύλληψη του νοήματος, επανέκφραση και έλεγχος του μεταφράσματος - διαφέρουν μεταξύ των αρχαρίων και των έμπειρων μεταφραστών. Μελετώντας τη συμβολή του γνωσιακού παράγοντα στη μεταφραστική διαδικασία έχει παρατηρηθεί ότι η έννοια της μεταβίβασης της μάθησης και η έννοια της δημιουργικότητας εμποδίζουν ή διευκολύνουν τον μεταφραστή να ξεπεράσει μεταφραστικές διαδικασίες. Οι γλωσσικές δεξιότητες του μεταφραστή, η νοητική αναπαράσταση του νοήματος, ανάλυση και κατανόηση, κατά την επεξεργασία των πληροφοριών, μπορούν να συνεισφέρουν στην μεταφραστική διαδικασία (Πολίτης, 2012:129).

Συμπεριλαμβανομένων των προαναφερθέντων παραγόντων ο μεταφραστής αναλαμβάνει να φέρει εις πέρας ένα χρονοβόρο και πολυσύνθετο έργο. Η διαδικασία της μετάφρασης είναι απαιτητική και ο μεταφραστής καλείται να παραγάγει ένα μετάφρασμα λαμβάνοντας υπόψη όλες τις συνιστώσες. Σε πολλές περιπτώσεις, όταν ένα κείμενο δεν μπορεί ν' αποδοθεί κατά λέξη ο μεταφραστής καλείται να δημιουργήσει ένα ορθό αποτέλεσμα ακόμη και αν αυτό δε μεταφέρει επακριβώς την κάθε λέξη αλλά το νόημα του πρωτοτύπου.

Και αυτό εξαρτάται κάθε φορά από το είδος του πρωτοτύπου το οποίο αναλαμβάνει ο μεταφραστής αλλά και το ποιος θα είναι ο αποδέκτης του. Παραδείγματος χάριν, ακόμη και αν ο μεταφραστής κατέχει μία γλώσσα άπταιστα, αυτό δε συνεπάγεται πως αν δεν έχει τις εξειδικευμένες γνώσεις πάνω στο αντικείμενο που καλείται να μεταφράσει (π.χ. ιατρικό, νομικό κτλ.) θα παραγάγει ένα ακριβές μετάφρασμα. Λόγου χάριν, ο μεταφραστής έχει αναλάβει ένα επιστημονικό ιατρικό κείμενο, το οποίο όμως δε θα απευθύνεται μόνο σε ειδήμονες του είδους, θα χρειαστεί να επεξηγήσει τυχόν ιατρικούς όρους ή και να τους αποδώσει περιφραστικά προκειμένου το μετάφρασμα του να είναι κατανοητό για το ευρύ κοινό. Αντιθέτως, αν αυτό το κείμενο απευθυνόταν μόνο σε ιατρούς ή ανθρώπους που έχουν εξειδικευτεί στο αντικείμενο, δε θα χρειαζόταν να μπει σε αυτή τη διαδικασία καθώς οι αποδέκτες του μηνύματος θα ήταν ήδη γνώστες του αντικειμένου.

Ουσιαστικά, ο μεταφραστής παίρνει τη θέση του διαμεσολαβητή μεταξύ συγγραφέα- πομπού και αναγνώστη- δέκτη. Είναι αυτός ο οποίος οφείλει με το έργο του να μεταφέρει στον αναγνώστη το πνεύμα της μεταφραζόμενης γλώσσας αλλά και το στίγμα που επεδίωξε να αφήσει ο συγγραφέας, γνωρίζοντας πως δεν έχουν κανένα κοινό μεταξύ τους.

Ο Schleiermacher 1816, (στο Μήσιου, 2012:49) στο έργο του για τις μεταφράσεις υποστήριξε πως υπάρχουν μόνο δύο μέθοδοι για να καταστεί αυτό εφικτό, η «παράφραση» και η «δημιουργική διασκευή» ή «μίμηση». Σύμφωνα με τον ίδιο, η παράφραση χρησιμοποιείται κατά κόρον στην περίπτωση όπου δεν υπάρχει ισοδύναμη λέξη της γλώσσας πηγής στη γλώσσα στόχο. Αντίθετα, η μίμηση δέχεται τη διαφορετικότητα των γλωσσών και γι' αυτό δημιουργείται ένα σύνολο απαρτιζόμενο από διαφορετικά τμήματα από αυτά του πρωτοτύπου, στοχεύοντας όμως στο να επιδρά με παρόμοιο τρόπο στους αποδέκτες του, όπως το πρωταρχικό κείμενο.

Είναι σημαντικό ακόμη να τονιστεί πως υπήρξαν, αλλά και υπάρχουν διαφωνίες στο χώρο της μετάφρασης ως προς το εάν η μετάφραση είναι τέχνη ή τεχνική. Έχει αποδειχθεί ανά τα χρόνια πως ποιητές ή και απλοί γνώστες διαφόρων γλωσσών αποδίδουν μεταφράσματα με ιδιαίτερα ταλαντούχο τρόπο και δίχως να κατέχουν τις γνώσεις του αντικειμένου της μετάφρασης και αντιστοίχως μεταφραστές που δεν κατέχουν τη δεξιότητα της μετάφρασης. Αυτό ήταν ένα από τα πρώτα δείγματα που οδήγησαν στη κατάρριψη της πεποίθησης πως η μετάφραση είναι μόνο τεχνική. Γλωσσολόγοι όπως οι Nida & Taber (1969) αποδέχτηκαν αυτό το γεγονός και

θεώρησαν τη μετάφραση και επιστήμη αλλά και τέχνη καθώς προϋποθέτει το χάρισμα της μεταφραστικής δεξιότητας αλλά και τη κριτική σκέψη. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί η άποψη που διατύπωσαν οι Μπατσαλιά & Σελλά-Μάζη (1994) πάνω σε αυτή τη θεώρηση ότι, «(...) η μεταφραστική ικανότητα είναι και Τέχνη και τεχνική. Είναι και ταλέντο και θεωρητική κατάρτιση. Είναι θείο δώρο και μια αρκετά περίπλοκη διαδικασία με τις δικές της τεχνικές και μεθόδους. Ο μεταφραστής, εάν δεν γεννηθεί μεταφραστής, γίνεται, εκπαιδύεται».

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω κατανοούμε ότι η μετάφραση δεν είναι μόνο έμφυτο χάρισμα, αλλά και εξελισσόμενο. Ένα χαρακτηριστικό το οποίο μπορεί να βελτιστοποιηθεί με τη κατάλληλη κατάρτιση και τη κατάκτηση και χρήση τεχνικών του λόγου.

B.1.3. Μεταφραστικές τεχνικές των J. P. Vinay & J. Darbelnet.

Παρ'όλο που σε βάθος χρόνου διάφορες τεχνικές έχουν αναπτυχθεί για τη βοήθεια της μεταφραστικής διαδικασίας οι επικρατέστερες και πιο διαχρονικές παραμένουν αυτές των Vinay και Darbelnet.

Οι γλωσσολόγοι Vinay και Darbelnet ακολούθησαν πανομοιότυπη πορεία. Γεννήθηκαν και οι δύο στο Παρίσι και σπούδασαν στο πανεπιστήμιο της Sorbonne, για να μετακομίσουν αργότερα στον Καναδά. Στο έργο τους *Stylistique comparée du Français et de l'Anglais*², διατύπωσαν τις παρατηρήσεις τους πάνω στην επεξεργασία παράλληλων κειμένων του ζεύγους γλωσσών: Γαλλικής- Αγγλικής. Το έργο τους αμφισβητήθηκε ιδιαίτερα από πολλούς γλωσσολόγους όμως οι μέθοδοι και οι τεχνικές τους δεν αντικαταστάθηκαν αλλά συνεχίζουν να διδάσκονται μέχρι και σήμερα.

Προκειμένου να αναπτύξουν τη θεωρία τους, οι Vinay & Darbelnet (1958:37) κατάτμησαν τα κείμενα σε μεταφραστικές μονάδες. Όρισαν ως μεταφραστική μονάδα: «το μικρότερο τμήμα του εκφωνήματος, στο εσωτερικό του οποίου η συνοχή μεταξύ των στοιχείων είναι τέτοια που δεν επιτρέπει να μεταφραστούν ξεχωριστά». Στη συνέχεια ανέπτυξαν επτά μεταφραστικές τεχνικές: 1) «Το δάνειο» 2) «το έκτυπο» 3) «την κατά λέξη μετάφραση» 4) «τη μετάταξη» 5) «τη μετατροπία» 6) «την ισοδυναμία» και 7) «την προσαρμογή». Στη συνέχεια διαίρεσαν αυτές τις τεχνικές σε δύο

² <https://www.erudit.org/revue/meta/2003/v48/n3/007602ar.pdf>

κατηγορίες, στην άμεση (δηλαδή κατά λέξη) και στην έμμεση μετάφραση έχοντας ως κριτήριο για το διαχωρισμό αυτό το βαθμό ευκολίας ή δυσκολίας τους.

Καταχώρησαν λοιπόν στην κατηγορία της άμεσης μετάφρασης τα εξής: δάνειο, έκτυπο και τη κατά λέξη μετάφραση, ενώ στην κατηγορία της έμμεσης μετάφρασης τη μετάταξη, τη μετατροπία, την ισοδυναμία και την προσαρμογή. Το δάνειο (emprunt) όπως αναφέρουν είναι ουσιαστικά το λέξιμα το οποίο μεταφέρεται αυτούσιο. Το έκτυπο (calque), σύνταγμα το οποίο μεταφέρεται κατά λέξη είτε σεβόμενο τους κανόνες και τις δομές αφίξεως (φραστικό έκτυπο) είτε εισάγοντας νέες (δομικό έκτυπο), και αφορά δύο το πολύ τρεις λέξεις. Η μετάταξη (transposition) προϋποθέτει αλλαγή μέρους του λόγου περνώντας από τη μία γλώσσα στην άλλη χωρίς ν' αλλάξει η σημασία. Η μετατροπία (modulation) εστιάζει στην αλλαγή σκοπιάς από την οποία αντιλαμβάνεται το μήνυμα ο ομιλητής κάθε γλώσσας. Η ισοδυναμία (equivalence) εστιάζει στην εύρεση αντίστοιχων επιφωνημάτων, ιδιωτισμών, παροιμιών, ρητών, εκφράσεων κτλ. Η προσαρμογή (adaptation) εύρεση αντίστοιχης πολιτισμικής ιδιαιτερότητας λόγω διαφοράς πολιτισμών μεταξύ της γλώσσας αφετηρίας και της γλώσσας αφίξεως. Ο πίνακας παραδειγμάτων από τους συγγραφείς:

Πίνακας 1: Παραδείγματα

Αγγλική :	He will soon be back.
Γαλλική:	Il ne tardera pas à rentrer.
Ελληνική:	Δε θα αργήσει (ο X) να γυρίσει.
<p>Παρατηρήσεις:</p> <p>Α) <u>Μετάταξη</u>: το αγγλικό επίρρημα soon έγινε ρήμα στην Ελληνική και Γαλλική.</p> <p>Β) <u>Μετατόπιση</u>: η καταφατική οπτική της Αγγλικής (He will soon be...) έγινε αρνητική στη Γαλλική (Il ne tardera pas...) και την Ελληνική (Δεν θα αργήσει...).</p> <p>Γ) Δήλωση του φύλου στην Αγγλική και τη Γαλλική-μη δήλωση του φύλου στην Ελληνική, εμπόδιο που μπορεί να ξεπεραστεί με τη προσθήκη ονόματος (ο X...).</p> <p>Δ) Η λεξικοποίηση του μέλλοντα στην Αγγλική (will) και την Ελληνική (θα)-γραμματικοποίηση του στη Γαλλική (tardera), όπως και η περιφραστική μορφή του ρήματος στην Αγγλική (be back) που γίνεται μονολεκτική στις άλλες δύο γλώσσες με απαρέμφατο στα γαλλικά (renter) και ρήμα στα ελληνικά (γυρίσει) είναι αλλαγές που καθορίζονται από το γραμματικό σύστημα κάθε γλώσσας.</p>	

Επιπρόσθετα, οι Vinay και Darbelnet (1958 στο Ni L. 2009: 82) εξέφρασαν τα πέντε, βασικά γι' αυτούς, βήματα ενός μεταφραστή για τη μεταφορά από το κείμενο-πηγή στο κείμενο-στόχο. Τα οποία είναι τα εξής:

- 1) Προσδιορισμός των μονάδων της μετάφρασης.
- 2) Η εξέταση του κειμένου-πηγής, αξιολογώντας το περιγραφικό, συναισθηματικό και διανοητικό περιεχόμενο των μονάδων.
- 3) Αναδόμηση του μεταγλωσσικού πλαισίου του μηνύματος.
- 4) Αξιολόγηση των υφολογικών αποτελεσμάτων.
- 5) Παραγωγή και επανεξέταση του κειμένου-στόχος/μεταφράσματος.

Στο παραπάνω πρότυπο πρακτικής μετάφρασης μπορούν όμως να παρουσιαστούν προβλήματα. Ένα εκ των οποίων είναι ότι τα όρια μεταξύ των μονάδων αυτών μπορεί να είναι πολλαπλάσια, αν και υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να διαιρεθούν οι μεταφραστικές μονάδες σε μικρά ή και μεγαλύτερα τμήματα σκέψης, συνεπώς οι μονάδες μεταξύ του κειμένου-πηγής και του κειμένου-στόχου δεν μπορούν να είναι ισοδύναμες.

B.1.4. Μεταφραστική ισοδυναμία

Αρχικά είναι σημαντικό ν' αναφέρουμε πως η γλώσσα πρέπει να αντιμετωπιστεί όχι ως ένα γλωσσικό κατασκευάσμα, αλλά ως ένα κοινό σύστημα συνηθειών και βιωμάτων που χρησιμοποιεί τη γλώσσα για να επικοινωνεί. Αυτό το σύνολο των συνηθειών έχει δημιουργηθεί μέσα στη κοινωνία, διαβιβάζεται από την κοινωνία, και αναπτύσσεται και μεταβάλλεται μέσα σε αυτήν. Αυτό υπονοεί πως η γλώσσα είναι ένας παράγοντας που μεταβάλλεται ανάλογα με τις συνιστώσες και τις κοινωνικές επιρροές που δέχεται.

Συνεπώς, οι άνθρωποι μπορούν να κατασκευάσουν νέους τύπους εκφράσεων, νέες λογοτεχνικές μορφές, και μπορούν να συνδέσουν τη νέα σημασία με τις παλαιότερες μορφές έκφρασης. Η ομιλία δε, είναι τόσο πολύ θέμα μόδας όσο και τα υπόλοιπα στοιχεία της επικοινωνίας. Και σε αυτή τη περίπτωση ο 'πληροφοριοδότης' είναι αυτός που μπορεί να καθορίσει τα νέα πρότυπα και να ορίσει νέες τάσεις στο τομέα αυτό.

Προκειμένου λοιπόν, να καταστεί εφικτή η πιστή και ορθή απόδοση των μεταφρασμάτων μεταξύ δύο γλωσσών, ήταν αναγκαία η εύρεση νοηματικά, γλωσσικά ή και λεξιλογικά ισοδύναμου ανάμεσα στις δύο εμπλεκόμενες γλώσσες. Η έννοια της

ισοδυναμίας αποτελεί μέχρι και σήμερα το μήλο της έριδος για τους μεταφραστές, μεταφρασεολόγους αλλά και τους γλωσσολόγους, καθώς δεν έχουν έως τώρα καταλήξει σε κοινά αποδεκτές απαντήσεις.

Η μεταφραστική διαδικασία, σύμφωνα με τον Γραμμενίδη (1998:10), ταυτίζεται εξ ορισμού με την αναζήτηση ισοδυναμιών μεταξύ της γλώσσας-πηγής και της γλώσσας – στόχου. Μέσα στη μεταφραστική διαδικασία, ο μεταφραστής καλείται να επαναδιατυπώσει το νόημα του προς μετάφραση κειμένου έχοντας ορίσει τα λεξιλογικά, συντακτικά, σημασιολογικά και πολιτισμικά στοιχεία που συγκροτούν μία γλώσσα. Ωστόσο, όταν έρχεται αντιμέτωπος με ιδιωτισμούς, γνωμικά και άλλα πιο ειδικά στοιχεία που μαρτυρούν τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της κάθε γλώσσας, αναγνωρίζοντας την ανομοιομορφία που αυτά προσδίδουν, το έργο του δυσχεραίνεται.

Οι Vinay & Darbelnet (στο Τσίγκου, 1958:19) ορίζουν την ισοδυναμία ως μία διαδικασία η οποία αναπαράγει την κατάσταση που δημιουργούσε το αρχικό κείμενο χρησιμοποιώντας τελείως διαφορετικές εκφράσεις. Η ισοδυναμία, όπως υποστηρίζουν, τείνει να διατηρήσει το ύφος του κειμένου της γλώσσας-πηγή και επομένως ενδείκνυται για την μετάφραση παροιμιών, ιδιωμάτων και ομοίων δομών, όπως η ονοματοποιία. Ισοδύναμες εκφράσεις πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνον εάν είναι πλήρως ισοδύναμες λεξικογραφικά, αν και ακόμη και αυτό δεν είναι επαρκές κριτήριο για μία επιτυχημένη μετάφραση. Σύμφωνα με τον Jakobson (1959:233), η μετάφραση αφορά δύο διαφορετικά μηνύματα σε διαφορετική κωδικοποίηση. Ενώ όλες οι γλώσσες διαφέρουν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, αυτό δεν καθιστά την μετάφραση αδύνατη, απλώς κάνει αισθητό το πρόβλημα της έλλειψης ισοδυνάμου, ώστε ο μεταφραστής να αναγκάζεται να καταφεύγει σε δάνεια, νεολογισμούς, σημειωτικές μετατοπίσεις, κλπ.

Ο Nida (1991, 2006:12) απέδωσε μία από τις πιο ολοκληρωμένες απόψεις επί του θέματος. Όρισε τη μετάφραση ως την δημιουργία στη γλώσσα στόχο του πιστότερου δυνατού φυσικού ισοδυνάμου του μηνύματος της γλώσσας πηγής· αρχικά σε νοηματικό επίπεδο και ύστερα σε υφολογικό. Επιπρόσθετα έκανε μία διάκριση όσον αφορά τα είδη της ισοδυναμίας, την τυπική ισοδυναμία και την δυναμική. Ο ίδιος υποστηρίζει πως στην τυπική ισοδυναμία ο μεταφραστής επιδιώκει να παράγει ένα μετάφρασμα με βάση τη μορφή του πρωτοτύπου και όσο το δυνατόν πιστότερο, ενώ στη δυναμική ισοδυναμία επικεντρώνεται στο επικοινωνιακό αποτέλεσμα και τα αισθήματα που αυτό θα δημιουργήσει στους δέκτες του.

Και ως απόδειξη και εφαρμογή της θεωρίας αυτής έθεσε το παρακάτω παράδειγμα πόσο προβληματική θα ήταν η απόδοση της φράσης: ‘οι πύλες της πόλης’ που αναφέρεται στη Παλαιά Διαθήκη, στη γλώσσα ενός λαού που ζει νομαδικά. Ο όρος «ισοδυναμία» λοιπόν, στη μετάφραση, αναφέρεται στο βαθμό που ένα μετάφρασμα μπορεί να προσεγγίσει τα χαρακτηριστικά του κειμένου-πηγής στο κείμενο-στόχο. Ανάλογα με την άποψη του μεταφραστή, είτε αυτό σημαίνει πιστότερο νοηματικά στο πρωτότυπο είτε πιο αποτελεσματική μεταφορά του νοήματος από τη μία γλώσσα στην άλλη.

Όλα αυτά είναι προβλήματα που αντιμετωπίζει ο μεταφραστής κατά τη μεταφραστική διαδικασία, και αποδεικνύουν ότι η ανθρώπινη συμβολή είναι καταλυτική σε αυτή τη διαδικασία για τη πιστότερη μεταφορά του νοήματος από το συγγραφέα στο πομπό δέκτη.

B.1.5. Ο ρόλος του μεταφραστή

Όπως προαναφέραμε, ο ρόλος του μεταφραστή είναι διπλός. Αρχικά καλείται να παραγάγει ένα, πιστό στο πρωτότυπο, μετάφρασμα και κατά δεύτερον λειτουργεί και ως διαμεσολαβητής, μεταξύ πομπού-συγγραφέα και δέκτη-αναγνώστη. Οφείλει όμως και να γνωρίζει όχι μόνο τα συντακτικά, λεξιλογικά και υφολογικά στοιχεία των δύο γλωσσών, αλλά και τα πολιτισμικά στοιχεία και επιρροές που επιδρούν πάνω στη γλώσσα προκειμένου να έχει πιο ολοκληρωμένες γνώσεις και να καταστεί έτσι ικανός να παράγει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Πρέπει να είναι γνώστης όχι μόνο των γλωσσών μεταξύ των οποίων μεταφράζει (Ladmiral, στο Κωστοπούλου, 2012:215) αλλά και να έχει γενικές και ειδικές γνώσεις πάνω στο αντικείμενο του εκάστοτε κειμένου προς μετάφραση. Πρέπει να είναι ικανός να χειριστεί άψογα τη γλώσσα-στόχο αλλά και τη γλώσσα –πηγή· και να χειρίζεται τη δεύτερη όπως τη μητρική του.

Επιπρόσθετα, όπως επισημάνθηκε προηγουμένως είναι καλό να γνωρίζει σε ποιόν απευθύνεται το κείμενο που θα παράγει για να του αποδώσει και το κατάλληλο ύφος. Ακριβώς όμως επειδή και η μετάφραση δεν είναι μια καθαρά μηχανική διαδικασία, απαιτεί και τη σωστή κρίση και τη διαίσθηση του μεταφραστή καθώς δεν είναι μόνο τέχνη αλλά και τεχνική. Ο μεταφραστής είναι αυτός που φέρνει κοντά τον συγγραφέα και τον αναγνώστη· που μεταφέρει το μήνυμα, και τα συναισθήματα που επιθυμεί να δημιουργήσει ο συγγραφέας, στο δέκτη μέσα από το κείμενο του.

Ο μεταφραστής μεταφράζει από τη γλώσσα –πηγή (συνήθως τη μητρική του) προς τη γλώσσα στόχο (μία ξένη γλώσσα), ή και το αντίστροφο. Ανάλογα με τον τομέα στον οποίο ειδικεύεται (λ.χ. κείμενα οικονομικά, νομικά, ιατρικά, λογοτεχνικά) κάνει χρήση λεξικών, μεταφραστικών βάσεων ή και άλλων μεταφραστικών εργαλείων που εξυπηρετούν τον ίδιο για να ολοκληρώσει το έργο το οποίο έχει αναλάβει. Μελετά αρκετά το πρωτότυπο κείμενο που του έχει δοθεί προκειμένου να συλλάβει το ύφος του κειμένου και τις γλωσσικές του ιδιαιτερότητες. Ακόμη κάνει τη δική του έρευνα πάνω στο αντικείμενο του πρωτοτύπου προκειμένου να μπορεί να αποδώσει ορθά τυχόν εξειδικευμένο λεξιλόγιο ή φράσεις που ίσως εκλείπουν ή διαφοροποιούνται από τη μία γλώσσα στην άλλη. Τελειώνοντας την εργασία του, επιλέγει τη σωστότερη κατ'αυτόν απόδοση του κειμένου και αντιπαραβάλλει το πρωτότυπο με το κείμενο της μετάφρασης για να επαληθεύσει ότι έχει αποδώσει σωστά το νόημα του κειμένου-πηγής. Ο μεταφραστής μέσα από το έργο του φέρνει σε επαφή ανθρώπους και πολιτισμούς που μιλούν διαφορετική γλώσσα και έχουν διαφορετική κουλτούρα και γι' αυτό το λόγο φέρει το βάρος και την ευθύνη για την ακριβή μεταφορά και απόδοση του νοήματος και στις δύο γλώσσες. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνει το να καταστήσει κατανοητή μία λέξη, μία πρόταση, ένα κείμενο, σε έναν αποδέκτη ο οποίος ίσως και να μην έχει καμία σχέση πολιτισμικά με το πλαίσιο στο οποίο γράφτηκε το πρωτότυπο· και αυτός είναι και ο σκοπός του. Η απόδοση του μεταφράσματος βρίσκεται πάντα στη διακριτική ευχέρεια του μεταφραστή, ο οποίος πάντα αναλαμβάνει και το κόστος των επιλογών του από τις οποίες κρίνεται και η αποτελεσματικότητά του.

Συχνά όταν ένας μεταφραστής ξεκινά το έργο του, είναι σχεδόν «μουδιασμένος» γι' αυτό και οι πρώτες σελίδες του μεταφράσματος είναι συνήθως και αυτές που χρήζουν περισσότερης διόρθωσης. Έως ότου ο μεταφραστής γίνει ένα με το κείμενο, κατανοήσει τις επιταγές του και τις επιρροές που έχει αυτό δεχτεί μέχρι τη τελική του μορφή. Ακόμη λαμβάνοντας υπόψη και τα λεγόμενα του Κουτσιβίτη (1994:22), «*Ο μεταφραστής όντας δίγλωσσος, ενεργεί ως διφυής μονόγλωσσος και, αφού συλλάβει την ουσία ενός κειμένου συντεταγμένου σε μία γλώσσα, τη μεταφέρει σε μία άλλη γλώσσα συντάσσοντας ένα νέο κείμενο*». Τέλος, σύμφωνα με τον Τριανταφυλλίδη (2000), η μετάφραση δεν είναι μια απλή μεταφορά ενός κειμένου από τη μια γλώσσα στην άλλη αλλά είναι μεταφορά πολιτιστικών στοιχείων από έναν πολιτισμό σε έναν άλλο.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις σχετικά με τον ρόλο του μεταφραστή και τις δυσκολίες που συναντά όταν μεταφράζει ένα κείμενο από ένα γλωσσικό σύστημα σε κάποιο άλλο

δείχνουν ότι η εννοιολογική ανάλυση στην οποία προβαίνει η Ορολογία, μπορεί να συνεισφέρει στην Μετάφραση. Προβαίνοντας στην εννοιολογική ανάλυση ενός θεματικού πεδίου, ο μεταφραστής αποκτά γνώσεις για το πεδίο αυτό, μπορεί επίσης να διαπιστώσει τις ορολογικές αναντιστοιχίες που τυχόν υπάρχουν ανάμεσα στη γλώσσα του κειμένου και τη γλώσσα στην οποία μεταφράζει. Για παράδειγμα, σε περιπτώσεις ισοδυναμίας ή έλλειψης ισοδυναμίας στη γλώσσα-στόχο, ή ακόμα και όταν ο μεταφραστής χρειαστεί να δημιουργήσει έναν νέο όρο εξαιτίας του γλωσσικού κενού που διαπίστωσε (Πούγγουρας, 2006).

B.2. Τι είναι Ορολογία

Σε αυτό το σημείο είναι βασική ανάγκη να εξηγήσουμε και να διευκρινίσουμε τι εννοείται με τον όρο ορολογία και ποια η σχέση της με τη μετάφραση. Η ορολογία είναι η επιστήμη που έχει ως αντικείμενο την εξέταση και ανάλυση όρων (Χαραλαμπίκης, 2011). Πιο συγκεκριμένα, ο κλάδος της ορολογίας ασχολείται κυρίως με τη διαχείριση και μελέτη όρων και εννοιών που συμπεριλαμβάνονται σε ένα συγκεκριμένο θεματικό πλαίσιο. Πολύ συχνά σχετίζεται με τη λεξικολογία (τον ορισμό λέξεων, δημιουργία λεξικών) καθώς και η ίδια ασχολείται εκτενέστερα με τη γλωσσολογία, τη δημιουργία νέων όρων αλλά και την ανάλυση και επεξεργασία των ήδη υπαρχόντων. Επιπρόσθετα, μελετά τις σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ εννοιών αλλά και το θεματικό πεδίο που τις περιλαμβάνει (Πούγγουρας, 2006).

Η λέξη *όρος* αφορά έννοιες που ανήκουν σε εξειδικευμένο λεξιλόγιο και χρησιμοποιούνται σε μια συγκεκριμένη επιστήμη και επάγγελμα. Επομένως οι όροι δεν χρησιμοποιούνται στην καθημερινότητα παρά μόνο σε εξειδικευμένα κείμενα, παραδείγματος χάρη, σε εγχειρίδια, επιστημονικά βιβλία και άρθρα, συμβόλαια, και μπορούν να γίνουν κατανοητοί ή να χρησιμοποιηθούν μόνο από όσους έχουν ειδική γνώση και εμπειρία. Επίσης, οι όροι δεν εξαρτώνται από τα συμφραζόμενα και το ύφος των κειμένων είναι ουδέτερο. Ωστόσο οι περιπτώσεις στις οποίες κρίνεται απαραίτητο να δοθεί παράδειγμα στο εξειδικευμένο λεξιλόγιο ώστε να αποφεύγονται λάθη και να καλύπτονται τυχόν ελλειπείς γνώσεις σε κάποιον τομέα, είναι οι εξής: «1. Όταν ο χρήστης έχει μια πολύ γενική και ασαφή εικόνα για την εξειδικευμένη λέξη, κάτι πολύ συχνό όταν αυτή έχει υψηλό βαθμό εξειδίκευσης, 2. Όταν η εξειδικευμένη λέξη είναι πολύσημη, χρησιμοποιείται δηλαδή σε περισσότερους από έναν τομείς και δεν είναι

γνωστές όλες οι χρήσεις της, 3. Όταν πρόκειται για νέα εξειδικευμένη λέξη ή για παλιά στην οποία έχουν προστεθεί νέες εξειδικευμένες σημασίες που είναι άγνωστες στο χρήστη, 4. Όταν στην εξειδικευμένη λέξη αντιστοιχούν συνώνυμα, ομώνυμα, ψευδόφιλες λέξεις, υπερώνυμα ή υπώνυμα, τότε το παράδειγμα βοηθά στη διευκρίνιση των διαφορών τους, 5. Όταν η εξειδικευμένη λέξη είναι σπάνια και μη εύχρηστη» (Παλασάκη, 2007:4).

Η ορολογία είναι, όπως αναλύθηκε και προηγουμένως, ο κλάδος που ασχολείται με τους όρους και τη χρήση και σημασία τους. Συνεπώς οι όροι είναι λέξεις που μέσα σε συγκεκριμένο περιεχόμενο αποκτούν συγκεκριμένη σημασία. Οι ίδιοι όροι μπορεί να έχουν άλλη σημασία μέσα σε άλλα κείμενα και στη καθομιλουμένη. Ακόμη, ο κλάδος της ορολογίας ερευνά την εξέλιξη τέτοιων όρων μέσα σε ένα θεματικό πεδίο και τη σχέση τους μέσα στη κουλτούρα ενός λαού αλλά και την καθημερινή αλληλεπίδραση των όρων με την κοινή καθημερινή γλώσσα και τις προστριβές τους. Επίσης, η ορολογία προβαίνει σε συγκριτική εξέταση του συστήματος εννοιών σε ένα θεματικό πεδίο σε δυο ή περισσότερες γλώσσες και εντοπίζει ισοδύναμους όρους. Η Ελληνική Εταιρία Ορολογίας (2007)³, αναφέρει ότι: «*Η Ορολογία δεν είναι ούτε μετάφραση, ούτε γλωσσολογία, ούτε φυσική, ούτε χημεία, ούτε κανένα άλλο μεμονωμένο θεματικό πεδίο. Η Ορολογία πραγματεύεται τη διεπαφή (το κοινό όριο επικοινωνίας) της γνώσης με τη γλώσσα σε κάθε θεματικό πεδίο*». Η ορολογία αξιοποιεί τη τεχνολογία για τη δημιουργία και την επεξεργασία των ορολογικών δεδομένων με στόχο την παραγωγή ηλεκτρονικών ορολογικών προιοντων, ειδικών λεξικών και γλωσσαρίων. Παραδείγματα εξειδικευμένων όρων δίνονται στο τέλος της εργασίας αυτής (Γλωσσάρι).

B.2.1 Τι είναι όρος

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί πως ορίζεται ο όρος. Σύμφωνα με την Cabré (στο Packeiser, 2009:55) «Ένας όρος είναι μια μονάδα με παρόμοια γλωσσικά χαρακτηριστικά που χρησιμοποιούνται σε έναν ειδικό τομέα. Από γλωσσικής άποψης, μια λέξη είναι μια μονάδα που χαρακτηρίζεται από την κατοχή μιας φωνητικής μορφής, μιας απλής ή σύμπλοκης μορφολογικής δομής, γραμματικών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, και μιας έννοιας που περιγράφει την κατηγορία στην οποία ένα συγκεκριμένο αντικείμενο ανήκει. Ένας όρος είναι επίσης μια μονάδα που παρουσιάζει τα ίδια χαρακτηριστικά.» Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω κατανοούμε ότι ο όρος

³ <http://www.eleto.gr/gr/TheEndlessPath.htm>

αποτελείται από μια απλή ή σύνθετη δομή και ότι αναφέρεται σε κάποιο συγκεκριμένο κλάδο ή αντικείμενο.

Αντίστοιχα, η B.I. Karsch (2010) αναφερόμενη στον ορισμό του όρου αναφέρει ότι ο όρος μπορεί να χαρακτηριστεί και ως μια λεκτική ονομασία μιας γενικής έννοιας σε συγκεκριμένο όμως θεματικό πεδίο. Ανατρέχοντας σε ηλεκτρονικές βάσεις λεξικών⁴ βλέπουμε ότι ορίζουν τον όρο με παρόμοιο τρόπο· ως μια λέξη ή ένα σύνολο λέξεων που ορίζουν κάτι σε κάποιο συγκεκριμένο κλάδο. Με λίγα λόγια κάθε λέξη ή ομάδα λέξεων, οι οποίες αποτελούν μέλος ορισμού μιας συγκεκριμένης κατάστασης ή ειδικότητας.

Κατ'αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκαν οι όροι, οι οποίοι αποτέλεσαν την απαρχή της ορολογίας, με σκοπό την δημιουργία επεξεργασία και ανάλυση όρων, οι οποίοι ήταν βασική προϋπόθεση για την ανάλυση και επεξήγηση συγκεκριμένων καταστάσεων και ειδικοτήτων.

B.2.2. Ο Ορολόγος και ο ρόλος του

Οι ορολόγοι διευκολύνουν τη διαδικασία έκδοσης ενός κειμένου και μετάφρασης του καθώς παρέχουν πιο εξειδικευμένες πληροφορίες μέσα από την έρευνα και τον εντοπισμό πληροφοριών πάνω στο αντικείμενο αυτό. Είναι επαγγελματίες που εξασφαλίζουν την ακρίβεια, καταλληλότητα και συνέπεια της χρήσης των όρων. Ορίζουν έννοιες, αναλύουν όρους βρίσκουν και επιλέγουν τα κατάλληλα τους ισοδύναμα σε άλλες γλώσσες. Τα ευρήματα τους χρησιμοποιούνται για να συντάξουν γλωσσάρια, να εμπλουτίσουν βάσεις δεδομένων που αφορούν την ορολογία και να τυποποιήσουν την ορολογία που χρησιμοποιείται σε έναν ορισμένο τομέα ή οργανισμό. Επίσης, ο ειδικός σε θέματα ορολογίας πρέπει να έχει συγκεκριμένες δεξιότητες. Πρέπει να είναι ιδιαίτερα καλός γνώστης της γλώσσας /γλωσσών που χειρίζεται. Ακόμη οφείλει να γνωρίζει καλά τον κλάδο της γλωσσολογίας για να μπορεί να εκπληρώσει το έργο που του ανατίθεται και να χειρίζεται εξίσου καλά το προφορικό και το γραπτό λόγο. Παραδείγματος χάρη, υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες ο ορολόγος καλείται να επιλέξει ανάμεσα σε συνώνυμους όρους. Η επιλογή αυτή πρέπει να γίνεται με βάση τα κριτήρια της συχνότητας χρήσης του όρου αυτού. Ο ορισμός ή η κατασήμευση της έννοιας του όρου εξυπηρετεί τη διαφοροποίησή της έννοιας από συναφείς έννοιες. Δηλαδή, φανερώνει το σύνολο των ουσιώδων χαρακτηριστικών που τη συνιστούν

⁴ <http://www.dictionary.com/browse/term?s=t>

καθώς και το σύνολο των αντικειμένων που αντιπροσωπεύει. Η κατασήμενση μιας νέας έννοιας σε ένα θεματικό πεδίο είναι επιλογή εκείνου που ανακάλυψε ή επινόησε τη νέα έννοια και την απέδωσε στη γλώσσα του (Βαλεοντής, 2004). Όλες αυτές οι προϋποθέσεις συνθέτουν το προφίλ του ειδικού σε θέματα ορολογίας προκειμένου να επιτυγχάνεται το επιθυμητό αποτέλεσμα και ο λόγος που θα παράγει να έχει συνοχή (Μεντζελόπουλος, 2009:5).

B.2.3 Σχέση Μεταφραστή –Ορολόγου

Όπως αναφέρθηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια, η μετάφραση αποτελεί μια περίπλοκη διαδικασία κατά την οποία ο μεταφραστής κάνει χρήση πολλών μέσων (λεξικά, διαδικτυακά μέσα κτλ.) προκειμένου να τη φέρει εις πέρας. Ακόμη, ο ρόλος του είναι πολυδιάστατος και γι' αυτό οφείλει να είναι πλήρως καταρτισμένος επί του αντικειμένου το οποίο καλείται να μεταφράσει.

Ο ρόλος του μεταφραστή είναι να παράγει ένα ορθό μετάφρασμα, να μπορεί να αποδώσει πιστότερα υφολογικά, συντακτικά, και γραμματικά το πρωτότυπο στο μετάφρασμα. Οφείλουμε όμως να λάβουμε υπόψη μας ότι κάθε κείμενο χρήζει διαφορετικής προσέγγισης. Σε ένα λογοτεχνικό κείμενο, λόγου χάρι, ο μεταφραστής καλείται να χρησιμοποιήσει πιο λυρική γλώσσα ώστε να μη φθείρει, στην απόδοση, το ύφος που επιθυμούσε να προσδώσει ο συγγραφέας. Αντίστοιχα, σε ένα ιατρικό ή νομικό κείμενο το οποίο περιλαμβάνει όρους του αντικειμένου, ο μεταφραστής καλείται να αποδώσει ένα παράγωγο το οποίο θα περιλαμβάνει τους κατάλληλους όρους και τη σημασιολογία που απαιτείται. Με λίγα λόγια, εάν κληθεί να μεταφράσει κείμενα με συγκεκριμένο διεπιστημονικό αντικείμενο, εκεί είναι που παίρνει τη θέση της η ορολογία.

Επίσης, για την άντληση ορολογικών πληροφοριών ο μεταφραστής θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να μελετήσει και να ερευνήσει εξειδικευμένα, επιστημονικά και τεχνικά λεξικά, διεθνή πρότυπα, συλλογές και βάσεις δεδομένων της ορολογίας. Εξαιτίας της πολυπλοκότητας των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο ορολόγος κατά την μεταφραστική διαδικασία έχει επισημανθεί η ανάγκη ύπαρξης ενός συστήματος που θα ελεγχει την ποιότητα ως προς την συλλογή, επεξεργασία και καταχωρισή ορολογίας και αυτοματοποιημένων διαδικασιών έτσι ώστε να διευκολυνθεί το έργο του διαχειριστή του ορολογικού υλικού, το οποίο να περιλαμβάνει έλεγχο του κειμένου-

πηγή, σωστή διαχείριση των περιεχομένων και της μετάφρασης, κριτική ανάλυση των αναγκών των χρηστών και σωστή διαχείριση της ορολογικής εργασίας.

Σε αυτή τη περίπτωση, ο ορολόγος καλείται να μεταφράσει τους επιστημονικούς όρους και να βοηθήσει με αυτό τον τρόπο στη διεκπεραίωση του έργου. Και αυτό συμβαίνει διότι, ο ορολόγος έχει ως αντικείμενο εργασίας την έυρεση, επεξεργασία και διερεύνηση επιστημονικών και μη όρων. Επιπρόσθετα, παρακολουθεί και εντοπίζει τις συνεχείς αλλαγές της γλώσσας και την εμφάνιση νέων όρων σε αυτή. Βασικό του στόχο αποτελεί η συλλογή, η ανάλυση και η καταγραφή πληροφοριών σχετικά με μία ή περισσότερες έννοιες. Με τη δική του συμβολή προσδιορίζονται έννοιες και τομείς σε ένα συγκεκριμένο θεματικό πλαίσιο.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω στοιχεία κατανοούμε τη σχέση που υπάρχει μεταξύ μεταφραστή και ορολόγου, και πώς αυτοί οι δύο τομείς είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι μεταξύ τους. Γι' αυτό το λόγο είναι απαραίτητη η συνύπαρξη και αλληλεπίδραση αυτών, προκειμένου να καταστεί εφικτή η ορθή μετάφραση ενός διεπιστημονικού κειμένου που αποτελείται από συγκεκριμένους όρους και έννοιες.

Καθώς όμως ένα κείμενο δεν αποτελείται μονάχα από όρους και έννοιες δύσκολες ως προς την απόδοση τους, παρακάτω θα εξεταστούν επιπρόσθετοι παράγοντες και μεταβλητές που επηρεάζουν την μεταφραστική διαδικασία διότι διαφέρουν από γλώσσα σε γλώσσα.

B.3. Μεταφραστικές δυσκολίες

Κατά τη μεταφραστική διαδικασία υπάρχουν παράγοντες που δυσχεραίνουν το έργο του μεταφραστή. Λαμβάνοντας υπόψη πως η γλώσσα είναι μεταβαλλόμενη και επηρεάζεται άμεσα από τις κοινωνικές και πολιτισμικές συνιστώσες της κάθε χώρας, ο μεταφραστής καλείται να φέρει εις πέρας το έργο του παρ' όλες τις δυσκολίες που θα συναντήσει στη διαδικασία της μετάφρασης.

Στη σχέση που δημιουργείται ανάμεσα στη γλώσσα πηγή και τη γλώσσα στόχο υπάρχουν φορές που δε μπορεί να υπάρξει ακριβές μεταφραστικό ισοδύναμο. Ακόμη, οι ιδιωτισμοί και οι εκφράσεις που χρησιμοποιεί ένας λαός στη καθομιλουμένη, αποτελούν ξεκάθαρα παραδείγματα που μπορούν να περιπλέξουν περισσότερο τη μεταφραστική διαδικασία. Επιπρόσθετα, υπάρχουν και γραμματικές διαφορές σε κάθε γλώσσα. Παραδείγματος χάριν, στη Γερμανική γλώσσα χρησιμοποιείται ακόμη η

δοτική πτώση, ενώ στη Νέα Ελληνική όχι. Αξίζει ακόμη να συλλογιστούμε το παράδειγμα μετάφρασης από Ελληνικά σε Ισπανικά. Ενώ η Ελληνική γλώσσα έχει τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο) η Ισπανική γλώσσα έχει μόνο δύο (αρσενικό, θηλυκό), και αυτό ακόμη αποτελεί μεταφραστική δυσκολία για τον μεταφραστή προκειμένου να ολοκληρώσει το έργο του.

Σύμφωνα με τον Wilss (Μπατσαλιά & Σελλά-Μάζη, 1994:108-109): μεταφραστική δυσκολία συναντάμε όταν δεν είναι δυνατή μία λεξιλογική ή συντακτική μία προς μία αντιστοίχιση μεταξύ του κειμένου-πηγή και του κειμένου-στόχος, διότι, στην περίπτωση αυτή, μία τέτοια «λέξη προς λέξη» μετάφραση θα επέφερε αρνητικά μεταφραστικά αποτελέσματα.

Προσμετρώντας όλους αυτούς τους παράγοντες που συμβάλλουν και επηρεάζουν τη μετάφραση, θα αναλυθούν παρακάτω κάποιες από τις ανακύπτουσες δυσκολίες που τυχόν παρουσιάζονται κατά την αναφερθείσα διαδικασία, και με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος ο μεταφραστής.

B.3.1 Ισοδυναμία

Πολλοί συγγραφείς στις μέρες μας, δίνουν περισσότερη έμφαση στην λειτουργική ισοδυναμία ή στη θεωρία του σκοπού παρά στην νοηματική ισοδυναμία, ένα μετάφρασμα όμως πρέπει να δημιουργεί την ίδια αίσθηση και τα ίδια συναισθήματα όπως αυτά που αποσκοπούσε το πρωτότυπο κείμενο στους δέκτες του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο λόγος του Eco (2003: 53):

«Θα ήταν ακραίο να μεταφράσουμε τον Όμηρο σε πεζό βασιζόμενοι στην άποψη ότι, την εποχή του Ομήρου, το έπος ήταν ότι ο αφηγηματικός πεζός λόγος στις μέρες μας»

Γι' αυτό το λόγο αν και η ισοδυναμία παραμένει ένας συγκεκριμένος όρος, η μετάφραση χρήζει της δικής της συνεισφοράς. Είναι κοινώς αποδεκτό πως, εκτός και αν μιλάμε για κατά λέξη μετάφραση, είναι ανέφικτο να μεταφραστούν ιδιωτισμοί, παροιμίες, έννοιες και όροι της κάθε γλώσσας επακριβώς, γι' αυτό και ο μεταφραστής κάνοντας χρήση της ισοδυναμίας, επιδιώκει να αποδώσει όσο το δυνατόν πιστότερα το νόημα.

Είναι σημαντικό να αναλογιστούμε τα μεταφραστικά προβλήματα που προκύπτουν μέσα από τη μεταφραστική διαδικασία μεταξύ της γλώσσας-πηγής και της γλώσσας-στόχου. Κατά τη διαδικασία της μετάφρασης συναντώνται δυσαναλογίες στα περισσότερα μεταφραστικά επίπεδα (μορφολογικό, υφολογικό, συντακτικό, λεξιλογικό, γραμματικό, κτλ.). Όσον αφορά το γλωσσικό επίπεδο, είναι ξεκάθαρο πως κάθε γλώσσα έχει τις δικές τις επιταγές, τους δικούς της κανόνες. Σε αυτό το βαθμό αξίζει να σημειωθεί πως όταν οι δύο γλώσσες, που καλείται να χειριστεί ο μεταφραστής, διαφέρουν πολύ, δηλαδή όταν δεν συγγενεύουν (λ.χ. δεν είναι λατινογενείς) το έργο του περιπλέκεται ακόμη περισσότερο. Στη χείριστη των περιπτώσεων, αν ο μεταφραστής έχει να μεταφράσει ένα κείμενο όπου μία εκ των δύο γλωσσών είναι «νεκρή» (π.χ. λατινικά) τότε οι γνώσεις που απαιτούνται είναι πολύ περισσότερες. Σε αυτή τη περίπτωση αν ο μεταφραστής δεν έχει εξειδικευμένες γνώσεις, όσον αφορά τον τονισμό, τις συνδηλώσεις κάποιων λέξεων ή ακόμη και τις εκφράσεις, τους ιδιωτισμούς της γλώσσας· το αποτέλεσμα δε θα είναι σε καμία των περιπτώσεων ορθό. Βασιζόμενος σε αυτή τη πεποίθηση ο Κουτσιβίτης (1994:36) αναφέρει ότι «το επίπεδο και ο τόπος της γλώσσας είναι επίσης ένα άλλο εμπόδιο που πρέπει ο μεταφραστής να υπερβεί ποιος ομιλεί, σε ποιόν, περί τίνος, γιατί, πότε και πώς, αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την επιβαλλόμενη μεταφραστική λύση». Αντίστοιχα σε λεξιλογικό επίπεδο απαντώνται πολλές δυσκολίες. Και αυτό συμβαίνει γιατί κάθε γλώσσα έχει δική της ορολογία και πολλές φορές υπάρχουν λέξεις ή και φράσεις που δεν υφίστανται σε άλλες γλώσσες. Φωτεινό παράδειγμα αυτής της περίπτωσης αποτελεί η ελληνική λέξη «φιλότιμο» η οποία δε βρίσκει ισοδύναμο της σε καμία άλλη γλώσσα. Εδώ είναι που χρειάζεται η ισοδυναμία για να αποδοθεί έστω το νόημα μίας λέξης, σε μία άλλη γλώσσα είτε με ένα σημασιολογικά ισοδύναμο, είτε και περιφραστικά.

Επίσης, ο Nida (2010) βασίστηκε πάνω σε αυτή τη θεώρηση δείχνοντας ότι ο μεταφραστής αν βρεθεί αντιμέτωπος με μία τέτοια περίπτωση, πρέπει να είναι ικανός να ανταπεξέλθει, να έχει τις απαραίτητες γνώσεις, αλλά και σωστή κρίση για να επιλέξει το πλησιέστερο σημασιολογικά και εννοιολογικά ισοδύναμο προκειμένου να μεταφέρει το επιθυμητό νόημα ορθά στη γλώσσα-στόχο.

B.3.2. Ιδιωτισμοί και γλωσσικές εκφράσεις

Ένα ακόμη εμπόδιο που συναντάται στη μετάφραση, και ειδικότερα στην κατά λέξη μετάφραση, είναι οι ιδιοτισμοί ή οι ‘εκφράσεις’ που έχει κάθε γλώσσα. Ένα από τα πιο γνωστά παραδείγματα αυτού του φαινομένου, είναι η φράση: ‘It rains cats and dogs’ των Άγγλων. Το νόημα αυτής της έκφρασης είναι ότι βρέχει καταρρακτωδώς. Τι θα γινόταν αν κάποιος όμως είχε αποπειραθεί να μεταφράσει αυτή τη φράση λέξη-προς-λέξη; Είναι ορθό να πούμε στα ελληνικά ‘βρέχει γάτες και σκύλους’; Προφανώς και όχι. Γι’ αυτό το λόγο ο μεταφραστής που θα κληθεί να φέρει εις πέρας τέτοιους ιδιοτισμούς, είτε θα επιλέξει να το μεταφράσει ως ‘βρέχει καταρρακτωδώς’ είτε, προκειμένου να χρησιμοποιήσει μια αντίστοιχη φράση στα ελληνικά θα πει ‘βρέχει καρεκλοπόδαρα’· μία φράση που επίσης είναι αδύνατο να μεταφραστεί επακριβώς σε άλλη γλώσσα, αλλά επιτυγχάνει να μεταφέρει το ακριβές νόημα στη δική μας. Επιπρόσθετα, διαφοροποιήσεις, από γλώσσα σε γλώσσα, συναντάμε και σε γραμματικό-συντακτικό επίπεδο. Τέτοιες περιπτώσεις μορφο-συντακτικών αλλαγών συναντά συχνά ένας μεταφραστής.

Επιπλέον παράδειγμα αποτελεί και η πρόσθεση ή αφαίρεση λέξεων όταν μεταφράζουμε ένα κείμενο σε μία άλλη γλώσσα. Είναι συχνό φαινόμενο, και εξαρτάται απόλυτα από τη χρήση της γλώσσας και το πώς τη χειριζόμαστε. Ενώ στο πρωτότυπο, θεωρείτε αυτονόητο ότι αναφερόμαστε σε περιοδικό, στο μετάφρασμα γίνεται η πρόσθεση αυτή προκειμένου να καταστεί κατανοητό και στο κοινό που δε γνωρίζει το περιοδικό αυτό.

Ένα ακόμη φαινόμενο που αποτελεί μεταφραστική ‘δυσκολία’, είναι οι πολλές μεταφράσεις/ έννοιες μίας λέξης. Ο μεταφραστής εδώ πρέπει να έχει σωστή κρίση και να γνωρίζει καλά τη γλώσσα για να επιλέξει τη λέξη που θα αποδώσει καλύτερα το νόημα.

Συμπερασματικά, καθώς τα μεταφραστικά προβλήματα δυσχεραίνουν το έργο του μεταφραστή, πρέπει να αναλογιστεί ποια πρέπει να είναι η σχέση κειμένου πηγής και κειμένου στόχου. Σύμφωνα με τον Βλαχόπουλο (2004:59) η σχέση αυτή θεμελιώνεται τόσο σε επίπεδο κειμένου όσο και σε επίπεδο συστατικών στοιχείων του κειμένου. Ο μεταφραστής πρέπει να έχει ως στόχο να αποδώσει το νόημα του Κ.Π., όσο το δυνατόν πλησιέστερα, στο Κ.Σ. Δηλαδή, να μην αλλοιώσει το νόημα και τα στοιχεία που το συγκροτούν και να αποδώσει σωστά τη δομή του Κ.Π. στο Κ.Σ. Επειδή όμως αυτό πολλές φορές καθίσταται ιδιαίτερα περίπλοκο έως και ανεπίτευκτο, ο μεταφραστής οφείλει να είναι τόσο σίγουρος για τις επιλογές του όσο και προσεκτικός στις ενέργειες

του. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα να εξασφαλιστεί η νοηματική ισοδυναμία ανάμεσα στο Κ. Π. και στο μετάφρασμα. Ακόμη κατ' αυτόν τον τρόπο θα μεταδιδόταν το ίδιο νόημα στους αναγνώστες τόσο του κειμένου πηγής όσο και του κειμένου στόχος. Αυτό επιτυγχάνεται όταν καταφέρει ο μεταφραστής να δημιουργήσει επικοινωνιακή επάρκεια δηλαδή, όπως υποστηρίζει ο Βλαχόπουλος (2004:64), «η σχέση που υπάρχει μεταξύ ενός δομικού στοιχείου του Κ.Π. ή ολόκληρου του Κ.Π. και ενός δομικού στοιχείου του Κ.Σ. ή του συνολικού Κ.Σ., όταν το δομικό στοιχείο του Κ.Σ. ή το συνολικό Κ.Σ. πληροί τα κριτήρια αποδοχής που είτε σιωπηρά είτε ρητά έχουν τεθεί από τον εντολέα». Και όλα αυτά μπορούν να καταστούν εφικτά με την προϋπόθεση ότι ο μεταφραστής είναι άψογος χειριστής και της Γ.Π. αλλά και της Γ.Σ. προκειμένου να φέρει εις πέρας τη μεταφραστική διαδικασία και να παράγει ένα ολοκληρωμένο και νοηματικά, συντακτικά και υφολογικά συναφές μετάφρασμα.

Εκτός των άλλων η κρίση του μεταφραστή έχει πρωταρχικό ρόλο στη μεταφραστική διαδικασία. Ακόμη και αν του παρέχονται τα καλύτερα μεταφραστικά εργαλεία (μεταφραστικές μνήμες, λεξικά, βάσεις δεδομένων) πρέπει να μπορεί να διακρίνει την καλύτερη επιλογή· όχι απαραίτητα τη λέξη, αλλά τη δομή, τη σύνταξη και τις φράσεις/ ιδιωτισμούς που χρησιμοποιούνται σε κάθε γλώσσα διαφορετικά. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνει την αποτελεσματικότητα στην εργασία του και την ικανότητα του να υλοποιεί το μεταφραστικό έργο που έχει αναλάβει, δίχως να εκτίθεται ή να αμφισβητείται για τις γνώσεις και τις επαγγελματικές του δυνατότητες.

B.4. Μεθοδολογία και διαδικασία ανάλυσης του κειμένου

Αρχικά οφείλω να τονίσω ότι, ερχόμενη σε επικοινωνία με τη συγγραφέα (Marta Fischer), συνειδητοποίησα πως καθώς η μητρική της γλώσσα είναι τα Ουγγρικά και ο οδηγός του διδακτορικού γραμμένος στα Αγγλικά, θα επιχειρούσα να διεξαγάγω μετάφραση σε ένα ήδη μεταφρασμένο κείμενο. Αυτό αρχικά με οδήγησε στη σκέψη ότι το έργο μου θα γινόταν πιο δύσκολο. Μελετώντας το απόσπασμα αυτό, δεν ήρθα αντιμέτωπη τόσο με ιδιωτισμούς ή ιδιαιτερότητες της γλώσσας που συνάδουν με τα πολιτιστικά-πολιτισμικά στοιχεία που την επηρεάζουν όσο με ορισμούς και ορολογία. Είναι ακόμη ενδιαφέρον να αναφέρουμε πως το πρωτότυπο κείμενο αποτελεί μετάφρασμα (Γ.Π. Ουγγρικά- Γ.Σ. Αγγλικά) και ότι η Αγγλική δεν είναι η μητρική γλώσσα της συγγραφέως.

Επιπρόσθετα, καθ' όλη τη διάρκεια της εργασίας μου είχα κατά νου ότι είχα να κάνω με ένα μεταγλωσσικό υλικό. Ένα κείμενο που αφορά τη γλώσσα και τη μετάφραση, και επιχειρούσα να το μεταφράσω η ίδια. Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη ότι, το κείμενο μου αποτελούσε πηγή ποικίλου υλικού που αφορά τη γλώσσα, και ότι η ίδια η γλώσσα χρησιμοποιείται για να μιλήσει για τον εαυτό της, μπόρεσα να κατανοήσω καλύτερα το υλικό το οποίο μου είχε δοθεί. Αυτή η σκέψη αποτέλεσε κομμάτι του βασικού σχεδιασμού της εργασίας μου.

Η μεθοδολογία της εργασίας αυτής περιλαμβάνει τρία στάδια. Στο πρώτο στάδιο, συγκέντρωσα και μελέτησα την σχετική βιβλιογραφία, έντυπη και ηλεκτρονική σχετική με την ορολογία και την μετάφραση. Στο δεύτερο στάδιο, εντόπισα και μελέτησα τις βασικές έννοιες του κειμένου και τους όρους με τους οποίους αυτές εμφανίζονται στο κείμενο. Στο τρίτο στάδιο, συνέταξα ορολογικά δελτία. Παρακάτω θα αναλύσω την διαδικασία ανάλυσης των δεδομένων μου.

Πιο συγκεκριμένα, για την δημιουργία και ολοκλήρωση της πτυχιακής μου, χρειάστηκε να χρησιμοποιήσω ένα πλάνο εργασίας προκειμένου να καταφέρω να δημιουργήσω ένα ορθό μετάφρασμα το οποίο θα αποδεικνυόταν και αποτελεσματικό. Για αυτό το λόγο παραθέτω και τα βήματα που ακολούθησα στη πορεία της μεταφραστικής διαδικασίας αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια που εργάστηκα. Το πρώτο μου βήμα ήταν μια πρώτη ανάγνωση ολόκληρου του κειμένου, αφενός για να διαπιστώσω επακριβώς ποια ήταν τα ζητήματα με τα οποία ασχολείται και αφετέρου να εντοπίσω σε πρώτη φάση όρους και φράσεις που λειτουργούσαν ως «πυρήνες» του νοήματος, συνεπώς θα έπρεπε να τους έχω εξαρχής υπόψη μου και να κατανοήσω πλήρως τη σημασία τους καθώς και να μελετήσω πιθανές πολυσημίες ή νοηματικές διαφορές σε διαφορετικά συγκεκριμένα. Αρχικά, ομολογώ πως ενέδωσα στον πειρασμό να ξεκινήσω τη μετάφραση των πρώτων σελίδων λίγο πειραματικά πριν κάνω οποιαδήποτε πραγματολογική και θεωρητική έρευνα, πράγμα που αποδείχτηκε μεγάλο λάθος, καθώς ήταν φυσικό και επόμενο να μεταφράζω λίγο μηχανικά, μη γνωρίζοντας το αντικείμενο. Έπειτα, μπαίνοντας και πάλι σε μια ορθή πορεία, προχώρησα στην ανάγνωση πληροφοριών, κειμένων και άρθρων σχετικού περιεχομένου, που θα με βοηθούσαν τόσο να μπω περισσότερο στο κλίμα και την ατμόσφαιρα του μεταφραστικού κόσμου, όσο και να εξοικειωθώ με τη χρήση του αντίστοιχου λεξιλογίου, τρόπου γραφής και ύφους που διακρίνει τέτοιου είδους κείμενα. Σε αυτό το σημείο, το διαδίκτυο αποδείχτηκε πολύτιμη βοήθεια, καθώς μου προσέφερε πρόσβαση

σε εφημερίδες, άρθρα επίσημα αλλά και ανεπίσημα (πράγμα αναπόφευκτο), ιστοσελίδες σχετικά με την μετάφραση, την ορολογία, την γλωσσολογία, και πολλές άλλες βοηθητικές πληροφορίες. Βεβαίως, εκτός από τις διαδικτυακές πηγές πληροφόρησης, μελέτησα την πανεπιστημιακή βιβλιογραφία την οποία προμηθεύτηκα κατά τα χρόνια φοίτησης μου στο Τ.Ε.Ι Ηπείρου, συγκεκριμένα, στο τομέα της μετάφρασης, που με ενδιέφερε στην προκειμένη φάση.

Χάρη σε όλες αυτές τις πηγές, κατόρθωσα να αντλήσω το απαραίτητο υλικό και να κατανοήσω το κείμενο σε ικανοποιητικό βαθμό ώστε να μη μεταφράζω μηχανικά. Επιπλέον, αυτή η έρευνα μου έδωσε την ευκαιρία να αποκομίσω πολλές γνώσεις περί του θέματος, πέρα από τα όρια της μετάφρασης του συγκεκριμένου κειμένου, αλλά και της ιδιαιτερότητας που χαρακτηρίζει το ζήτημα της μετάφρασης σε σύγκριση με την ορολογία και τις διαφορές που τις διέπουν. Στη συνέχεια, προχωρώντας με μεγαλύτερη αποφασιστικότητα και σιγουριά στη μετάφραση του κειμένου, υπήρξαν πολλές στιγμές που συνάντησα δυσκολίες είτε στην κατανόηση κάποιας φράσης είτε στην εύρεση κάποιου όρου, αλλά τις αντιμετώπισα με επιτυχία. Επίσης, πολλές φορές αναθεώρησα το πρώτο μου μετάφρασμα, προσπαθώντας να το βελτιώσω όσο το δυνατόν περισσότερο. Σε αυτό συνέβαλαν οι μεταφραστικές τεχνολογίες (IATE⁵, SYSTRAN⁶) και ο ιστότοπος της Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ⁷), χάρη στα οποία μπήκα στη διαδικασία να ενημερωθώ ακόμα περισσότερο για το αντικείμενο του κειμένου και να αλλάζω γνώμη ως προς τη μετάφραση κάποιων όρων. Απώτερος στόχος ήταν πάντα το μεταφρασμένο στα ελληνικά κείμενο να είναι όσο γίνεται πιο φυσικό, δηλαδή να μην είναι εμφανές ότι πρόκειται για μετάφρασμα και όχι για πρωτότυπο ελληνικό κείμενο. Τέλος οφείλω να επισημάνω πως οι βιβλιογραφικές παραπομπές που συνάντησα, στο κείμενο παρέμειναν ως έχουν και δεν έχουν υποστεί αλλαγές .

⁵ <http://iate.europa.eu/SearchByQueryLoad.do?method=load>

⁶ <http://www.systransoft.com/>

⁷ <http://www.eleto.gr/gr/reception.htm>

B.4.1 Επιλογή όρων

Προκειμένου να παραχθεί ένα ορθό μετάφρασμα, όφειλα να διερευνήσω εις βάθος τις επιλογές που μου δόθηκαν για τη μετάφραση ποικίλων όρων μέσα στο κείμενο. Κατά κύριο λόγο, πηγές μου αποτέλεσαν η ΕΛΕΤΟ, το ΙΑΤΕ, και πολλοί ηλεκτρονικοί ιστότοποι που θα αναφερθούν παρακάτω.

Επέλεξα κυρίως να μεταφράσω τους όρους που συνάντησα στο πρωτότυπο μου με βάση την εγκυρότητα των πηγών μου, την προσωπική μου κρίση, και τέλος το κατά πόσο οι όροι αυτοί μπορούσαν να σταθούν ορθά μέσα στο σύνολο του μεταφράσματος το οποίο είχα παραγάγει.

Κατ'αυτόν τον τρόπο συμβουλευτήκα αρκετούς διαδικτυακούς τόπους για κάθε όρο , στη συνέχεια σύγκρινα τα ευρήματά μου και ενσωμάτωσα τους όρους στο μετάφρασμα μου. Οι βασικοί όροι που με προβλημάτισαν ήταν: ο όρος Terminologist καθώς δεν αποτελεί όρο της καθομιλουμένης αλλά όρο επιστημονικού κλάδου, terminology work, case study και vertical knowledge transfer.

Έπειτα εξετάζοντας τους όρους στο 3^ο υποκεφάλαιο ήρθα αντιμέτωπη με τον όρο « case study ». Για τη μετάφραση αυτού του όρου συμβουλευτήκα τρεις διαφορετικούς ιστοτόπους. Αρχικά η πρώτη πιθανή μετάφραση που συνάντησα ήταν το «μελέτη περίπτωσης» , στους επόμενους ιστοτόπους του site Translatum και της βάσης της ΕΛΕΤΟ μου δόθηκαν παρόμοιες επιλογές, «περιπτωσιακή μελέτη», «περιπτωσιολογική μελέτη». Για τη συγκεκριμένη σύναψη, η μακράν πιο διαδεδομένη απόδοση όμως είναι το «περιπτωσιολογική μελέτη». Η ΕΛΕΤΟ προτείνει μελέτη περίπτωσης, επομένως ο τρόπος σκέψης μου ήταν να χρησιμοποιήσω αυτή την απόδοση ως την πιο αξιόπιστη από έναν εγκεκριμένο φορέα δημιουργίας ορολογίας.

Φιλτράροντας τις πηγές μου, συνάντησα μικρές αλλά αξιοσημείωτες διαφορές τις οποίες παραθέτω παρακάτω.

B.5. Μελέτη παραδειγμάτων σύμφωνα με τους Vinay & Darbelnet

Όπως προαναφέρθηκε στο παραπάνω υποκεφάλαιο, έλαβα σοβαρά υπόψη τις παρατηρήσεις της συγγραφέως και τις συμβουλές της. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αναγνωρίσω την ύπαρξη λέξεων/φράσεων οι οποίες είτε δε χρησιμοποιούνται συχνά στην Ελληνική γλώσσα είτε δεν βρίσκουν το επακριβές μονολεκτικό ισοδύναμο. Επιπρόσθετα προκειμένου να μεταφέρω πιστότερα το ύφος της συγγραφέως και το νόημα, σε περιπτώσεις όπου δεν ταίριαζε η κατά λέξη μετάφραση, διαφοροποίησα τη φωνή, π.χ. από παθητική σε ενεργητική και αντιστρόφως και τη σύνταξη.

Τα προαναφερθέντα στοιχεία αφορούν τη σύγκριση σε λεξιλογικό, συντακτικό και γραμματικό επίπεδο ανάμεσα στα δύο κείμενα (Πρωτότυπο – Μετάφρασμα).

Όλα αυτά, αναλυτικότερα και εκτενέστερα θα ερευνηθούν στη συνέχεια του κεφαλαίου αυτού. Παρουσιάζω την μετάφραση του κειμένου με βάση τις κατηγορίες των Vinay & Darbelnet (1958) τις οποίες ήδη έχω αναφέρει. Συνοπτικά, αυτές είναι: Το δάνειο, το έκτυπο, φραστικό έκτυπο και δομικό έκτυπο, μετάταξη, μετατροπία, ισοδυναμία, προσαρμογή. Η ανάλυση του κειμένου έχει γίνει ως προς την γραμματική και το συντακτικό, την ορολογία και το λεξιλόγιο.

Είναι σημαντικό να αιτιολογήσω τους λόγους για τους οποίους μετέφρασα το απόσπασμα αυτό, κατ'αυτόν τον τρόπο. Στις ορολογικές επιλογές που έκανα, συμβουλευτήκα πολλές φορές το Systran, την ΕΛΕΤΟ (Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας) και φυσικά το IATE (The EU's multilingual term base). Ήρθα πολλές φορές αντιμέτωπη με λέξεις που δε γνώριζα πως ακριβώς να τις μεταφράσω ακόμη και μετά από πολλές αναζητήσεις στο διαδίκτυο.

B.5.1. Μετάταξη & Μετατροπία

Αρχικά είναι σημαντικό να επισημάνουμε τι σημαίνει μετάταξη και τι μετατροπία κατά τους Vinay & Darbelnet (στο Τσίγκου 2012:19). Μετάταξη (**transposition**) είναι η τεχνική κατά την οποία ένα μέρος του λόγου αντικαθίσταται από κάποιο άλλο χωρίς αυτό να αλλάζει το νόημα του μηνύματος (π.χ. μετατροπή ρήματος σε όνομα, ονόματος σε ρήμα κ.ά.). Σε περιπτώσεις όμως, όπου η μετάταξη και η κατά λέξη μετάφραση δίνουν ένα μήνυμα το οποίο θεωρείται γραμματικά σωστό αλλά δεν έχει

νόημα, τότε προτιμάται η μετατροπία (**modulation**). Η μετατροπία επιτυγχάνεται με αλλαγή προοπτικής του μηνύματος ώστε αυτό να γίνεται πιο σαφές και να ανταποκρίνεται στα πλαίσια του πολιτισμού της γλώσσας-στόχου.

Όπως προαναφέρθηκε, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι ανάμεσα σε δύο γλώσσες οι γραμματικές και συντακτικές διαφορές που παρουσιάζονται συμβάλλουν και στην αντίστοιχη διαμόρφωση του μεταφράσματος. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, μεταξύ του ζεύγους Αγγλικής και Ελληνικής, ήρθα αντιμέτωπη με ποικίλες τέτοιες διαφορές που παρουσιάστηκαν μέσα στο κείμενο μου. Παραδείγματος χάριν, η διατριβή ξεκινά ως εξής: «*It is often mentioned in the literature on terminology theory and translation studies that...*». Σε αυτή τη περίπτωση επέλεξα να μη χρησιμοποιήσω τη κατά λέξη μετάφραση αλλά να μεταφράσω πιο ‘ελεύθερα’ το πρωτότυπο μου ως εξής: «*Η βιβλιογραφία που αφορά τη θεωρία της ορολογίας και τις μεταφραστικές σπουδές αναφέρει...*». Κάνοντας αυτή την επιλογή, διαφοροποίησα γραμματικά το κείμενο και μετέτρεψα τη παθητική φωνή σε ενεργητική αναφέρει χωρίς ωστόσο να έχω παραποιήσει το νόημα μου.

Παρακάτω αναγράφεται: «*Besides providing an opportunity for integrating the results of these two disciplines, a deeper examination of the issues related to the role of translators as terminologists can have great relevance in the practice and training of translators*». Στο συγκεκριμένο χωρίο επέλεξα να μη μεταφράσω κατά λέξη επίσης, καθώς συντακτικά αντιμετώπιζα δυσκολίες στην Ελληνική γλώσσα. Γι’ αυτό το λόγο παρήγαγα το εξής μετάφρασμα: «*Η εμπειριστατωμένη εξέταση των ζητημάτων που σχετίζονται με τον ρόλο των μεταφραστών ως ορολόγων μπορεί όχι μόνο να παράσχει την ευκαιρία να τεθούν σε εφαρμογή τα αποτελέσματα αυτών των δύο επιστημονικών κλάδων, αλλά και να επηρεάσει σημαντικά την εξάσκηση και εκπαίδευση των μεταφραστών*». Εδώ είναι εμφανές ότι άλλαξα τη σύνταξη του πρωτότυπου κειμένου αλλά κατάφερα να δημιουργήσω ένα πιστό νοηματικά αντίγραφο. Πρόκειται για ένα παράδειγμα κατά το οποίο η δομή έχει αλλάξει αλλά η σημασία έχει διατηρηθεί.

Στη πορεία της εργασίας μου εξακρίβωσα ότι μου είχε ήδη η συγγραφέας τονίσει. Η ίδια δε παρέλειψε να μου επισημάνει ότι καθώς τα Αγγλικά δεν ήταν η μητρική της γλώσσα σίγουρα θα υπήρχαν σημεία στα οποία δεν είχε δώσει τη πρέπουσα προσοχή. Ένα από αυτά τα σημεία ήταν στο κεφάλαιο 5.2, «*... I came to the conclusion that in EU legal documents lay down the regulation of language use ...*». Εδώ υπάρχει λάθος

στη σύνταξη, το 'lay down' θα έπρεπε να είναι 'laying down' ή έστω να υπάρχει ένα *that* πριν το ρήμα. Καθώς όπως είναι δεν βγάζει ξεκάθαρο νόημα.

Παρακάτω αναγνώρισα μία λάθος έκφραση, και μάλλον από απροσεξία «*the impact that the distinction between EU terms and non-EU terms play on*», αυτή την φράση δεν υφίσταται, προφανώς ήθελε να πει 'play a role/have an impact on'. Στην επόμενη ενότητα η συγγραφέας αναφέρει «*Their invisible role typical for the EU context...*», σε αυτή τη περίπτωση κάτι λείπει από τη φράση αυτή για να βγαίνει νόημα. Υποθέτω ότι εννοεί: «*...which is typical for the EU context...*». Θα ήταν σωστότερο τουλάχιστον να έχει τη φράση μέσα σε κόμματα.

Ακόμη, στο υποκεφάλαιο 5.5. αναφέρει, «*In order to verify my (3) hypothesis, I had to explore the role of...*». Προφανώς η συγγραφέας επιθυμούσε να πει *explore*. Η παρουσία ορθογραφικών λαθών μπορεί να σημαίνει ότι πέρα από την προβληματική σύνταξη, το κείμενο έχει γενικώς απροσεξίες.

Τέλος, παρατήρησα ότι όσον αφορά τα σημεία στίξης παρουσιάζονται επίσης θέματα. Μέσα στο κείμενο υπάρχουν χωρία στα οποία τα σημεία στίξης έχουν χρησιμοποιηθεί ορθώς, ενώ σε άλλα απουσιάζουν. Φωτεινό παράδειγμα αποτελεί το υποκεφάλαιο 5.6 στο οποίο υπάρχουν δύο περιπτώσεις όπου απουσιάζει η χρήση κόμματος. Αυτό γίνεται εμφανές στις παρακάτω περιπτώσεις: «*My investigations proved that in the EU context further factors affect...*», «*On the one hand EU multilingualism...*». Στη πρώτη φράση το κόμμα θα έπρεπε να εισαχθεί μετά το *that* και πριν το *in*, ενώ στη δεύτερη φράση απουσιάζει το κόμμα μεταξύ *hand* και *EU*.

Στη συνέχεια του κειμένου αναφέρεται «*Most studies, however, do not go further than establishing that...*». Παρομοίως και εδώ δεν έκανα χρήση της κατά λέξη μετάφρασης αλλά απέδωσα το νόημα μου λέγοντας «Ωστόσο, οι περισσότερες μελέτες περιορίζονται, χωρίς περαιτέρω ανάλυση, στη διαπίστωση ότι...». Σε αυτή τη περίπτωση όμως υπήρξε μία διαφορά, επέλεξα να χρησιμοποιήσω ένα μονολεκτικό όρο προς αντικατάσταση του περιφραστικού που χρησιμοποιήθηκε στην Αγγλική γλώσσα (*do not go further than* → *περιορίζονται*). Το συγκεκριμένο παράδειγμα ανήκει στην 'μετάταξη' (*transposition*) καθώς η μετάφραση έχει εστιάσει στην απόδοση του νοήματος της περιφραστικής αγγλικής φράσης σε μονολεκτική προκειμένου να αποδοθεί πιστά το νόημα της λέξης.

Μία άλλη αντίστοιχη περίπτωση ήταν και η λέξη 'terminologist'. Στην Ελλάδα είναι συχνή η χρήση της λέξης 'Ορολογία' αλλά όχι εξίσου συχνή η λέξη 'Ορολόγος'. Αυτό

με οδήγησε σε πολλές αμφισβητήσεις και αρχικά το μετέφραζα ως ειδικός σε θέματα Ορολογίας, κάτι που δεν είναι λάθος αλλά είναι και αρκετά μακροσκελές για τη μετάφραση μίας και μόνο λέξης. Έτσι ερεύνησα όλες τις πιθανές μεταφράσεις που θα με οδηγούσαν στο καταλληλότερο ισοδύναμο στη δική μας γλώσσα. Μετά από περαιτέρω έρευνα, και αφού διαπίστωνα ότι η λέξη ‘ορολόγος’ αναφέρεται στην ΕΛΕΤΟ και θεωρείται δόκιμος όρος προτίμησα να χρησιμοποιήσω αυτή. Ακόμη, μετέφρασα τη φράση «terminology work» ως «ορολογική εργασία» καθώς τη βρήκα κατοχυρωμένη από τον ΕΛΟΤ⁸ (Τεχνική επιτροπή ορολογίας 21).

Τέλος, οι πηγές και οι βιβλιογραφικές αναφορές κατά βάση δεν μεταφράζονται. Άλλωστε δεν έχει νόημα να μεταφράζονται πχ. τίτλοι ξενόγλωσσων βιβλίων, αφού σκοπός είναι να μπορεί ο οποιοσδήποτε να αναζητήσει το συγκεκριμένο βιβλίο και να ανατρέξει σε αυτό. Η μόνη περίπτωση όπου θα υπήρχε νόημα να μεταφραστεί κάποιος τίτλος, θα ήταν αν το βιβλίο είχε μεταφραστεί ήδη στα ελληνικά (χωρίς να είναι απαραίτητο όμως, αφού η γλώσσα του πρωτοτύπου είναι άλλη).

B.5.2. Φραστικό έκτυπο

Ως φραστικό έκτυπο (calque) ορίζεται ο δανεισμός ενός συντάγματος από τη γλώσσα-πηγή και η κατά λέξη μετάφραση αυτού στη γλώσσα-στόχο. Σέβεται τη μορφή τη σύνταξη και τη δομή του πρωτότυπου κειμένου σε αντίθεση με το δομικό που εισάγει νέα μορφοσυντακτική δομή στη γλώσσα-στόχο με την κατά λέξη μετάφραση του συντάγματος της γλώσσας-πηγής.

Στη πορεία της μεταφραστικής μου διαδικασίας διαπίστωνα ένα ακόμη μεταφραστικό ζήτημα. Στο υποκεφάλαιο 2 ήρθα αντιμέτωπη με τη φράση «vertical knowledge transfer» η οποία δε συναντάται σε κάποια δίγλωσση πηγή που να δίνει μία σαφή απόδοση στα ελληνικά. Επομένως γνωρίζοντας τη απόδοση κάθε όρου μεμονωμένα, αναζήτησα πιθανές μεταφράσεις. Περισσότερο συναντάται η φράση «κάθετη μεταφορά μάθησης»⁹ (Μπαγιατίη, 2012) καθώς και η «κατακόρυφη μεταφορά μάθησης» (Υπουργείο Παιδείας, 2007¹⁰). Φιλτράροντας τις πηγές, θεώρησα πιο

⁸ http://portal.tcc.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_typopoiisi/epitropes/ELOT-TE21/standards/elotstandards_te21_1212.pdf

⁹ <http://ebagiati.weebly.com/uploads/2/7/1/0/27107513/124-416-1-pb.pdf>

¹⁰ <http://www.minedu.gov.gr/>

ασφαλή την δεύτερη επιλογή καθώς απαντάται σε έγγραφο της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης¹¹, χωρίς όμως να είναι απαγορευτική και πρώτη απόδοση.

Παρομοίως, όσον αφορά τη φράση ‘*case study*’, δίνονται πολλές διαθέσιμες επιλογές απόδοσης¹² (translatum¹³, IATE¹⁴), και γι’ αυτό το λόγο συμβουλευτήκα τρεις διαφορετικούς ιστοτόπους και η πιο διαδεδομένη μετάφραση είναι η ‘περιπτωσιολογική μελέτη’. Η ΕΛΕΤΟ προτείνει τη *περιπτωσιακή μελέτη/μελέτη περίπτωσης*, επομένως η επιλογή ενός εκ των δύο αποτελεί την πιο αξιόπιστη επιλογή από έναν φορέα δημιουργίας ορολογίας. Ακόμη οφείλω να επεξηγήσω το γιατί σε κάποιες περιπτώσεις μετέφρασα τα ονόματα που αναφέρονται στη διατριβή, ενώ σε άλλες όχι (βλ. σελ. 9,10,13).

Τέλος, όλοι αυτοί οι παράγοντες, και οι διαπιστώσεις που έγιναν κατά τη μεταφραστική διαδικασία, με βοήθησαν να φέρω εις πέρας τη μετάφραση αυτού του διδακτορικού και να κατανοήσω καλύτερα τη προεργασία και διεργασία που χρειάζεται να γίνει προκειμένου να παραχθεί ένα ορθό αποτέλεσμα

B.5.3. Μεταγραφές στην ελληνική

Σε περαιτέρω έρευνα όσον αφορά τα ονόματα που εμφανίζονται μέσα στο κείμενο μου ήρθα στα εξής συμπεράσματα. Παραδείγματος χάριν για τα ονόματα Ivan Falus, Babbie· είναι ονόματα τα οποία δεν είναι ιδιαίτερα γνωστά στην Ελλάδα και δεν έχουν μεταφραστεί με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο στο παρελθόν γι’ αυτό προτίμησα να διατηρήσω τα ονόματα αυτά με λατινικούς χαρακτήρες. Αυτό είναι προτιμότερο ιδιαίτερα αν πρόκειται για ονόματα σε γλώσσα που δε γνωρίζουμε άρα και δε γνωρίζουμε το πώς προφέρονται. Ύστερα σκέφτηκα επιπρόσθετα ότι τα ονόματα τα

¹¹ <http://dide.ira.sch.gr/symvoyloi/071009135857sym071009b.pdf>

¹² <http://lexilogia.gr/forum/showthread.php?8837-case-study-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%84%CE%B7-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%AF%CF%80%CF%84%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%80%CF%84%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%84%CE%B7-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%80%CF%84%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%84%CE%B7&s=1e092acb408e8407ee98238700075348>

¹³ <http://www.translatum.gr/forum/index.php?topic=5828.0>

¹⁴ http://www.moto-teleterm.gr/search_gr.asp

οποία αναγράφονται με λατινικούς χαρακτήρες σε άλλες πηγές και βιβλιογραφία είναι προτιμότερο να τα διατηρούμε ως έχουν.

Αντιθέτως, επιχείρησα να μεταγράψω το όνομα «Wüster» σε «Βίστερ» διότι, το όνομα του Βίστερ έχει αποδοθεί και μεταγραφεί στα ελληνικά σύμφωνα με την Καρδούλη (2011), επομένως θεώρησα ότι μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτή τη γραφή, αντί να αφήσουμε το όνομα με λατινικούς χαρακτήρες. Και πάλι όμως διαπίστωσα ότι επειδή το κείμενο είναι επιστημονικό, οφείλω να διατηρήσω το όνομα με λατινικούς χαρακτήρες όπως και αναγράφεται και σε άλλες έντυπες εκδόσεις.

Στο πρωτότυπο κείμενο ακόμη απαντώνται και ειδικές περιπτώσεις οι οποίες δεν συγκαταλέγονται στις παραπάνω κατηγορίες. Παραδείγματα αυτών αποτελούν τα εξής:

- Στο κεφάλαιο 5 (5.3.1, σελ. 19) ο τίτλος ήταν ως εξής: «The notion of the term» παρακάτω όμως αναφερόταν και η λέξη concept. Και οι δύο αυτές λέξεις στα ελληνικά αποδίδονται ως έννοια κάτι που όμως θα δημιουργούσε σύγχυση, αν επέλεγα την ίδια μετάφραση και για τις δύο λέξεις που αναφέρονταν στο υποκεφάλαιο. Παρ' όλα αυτά διαπίστωσα ότι η βάση της ΕΛΕΤΟ δεν τα διαφοροποιεί, απλώς προτείνει την επιπρόσθετη απόδοση «ιδέα» για το notion. Αυτό θεώρησα ότι είναι μάλλον μια καλή λύση, σίγουρα καλύτερο από το να διατηρούσα την ίδια μετάφραση για δύο διαφορετικούς όρους στην ίδια παράγραφο. Κατ'αυτόν τον τρόπο μετέφρασα τον τίτλο του υποκεφαλαίου ως «Η ιδέα του όρου».
- Ακόμη, στη συνέχεια της διατριβής (υποκεφάλαιο 5.3.3) αναγράφεται «slogan democracy, dialogue and debate...». Σε αυτό το σημείο θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω τη λέξη σλόγκαν και στα Ελληνικά καθώς είναι ευρέως διαδεδομένη· παρ' όλα αυτά θεώρησα σωστότερο να χρησιμοποιήσω τη λέξη 'σύνθημα' καθώς προτιμούμε να χρησιμοποιούμε τις ελληνικές αποδόσεις ιδιαίτερα στο γραπτό λόγο (εφόσον υπάρχουν και δεν πρόκειται για κάτι «ξενόφερτο» που δεν έχει ελληνική απόδοση) κάτι το οποίο θα μπορούσε να θεωρηθεί και κατά λέξη μετάφραση.

- Στο πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται ο όρος ‘State Secretary’ και εσκεμμένα το άφησα ως έχει και στο μετάφρασμα. Σε αυτή την περίπτωση, δεν υπάρχει λόγος να μεταφράσουμε το Secretary of State, εφόσον πρόκειται για ένα γλωσσικό παράδειγμα (σύγκριση μεταξύ δύο γλωσσών). Θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε την ελληνική απόδοση αντί για την αγγλική, σε αντιπαράθεση με την ουγγρική γλώσσα, αλλά δεν έχει κανένα νόημα. Επιπλέον, θα δημιουργούσαμε χωρίς λόγο ένα «πρόβλημα», αφού παρακάτω γίνεται σύγκριση της αγγλικής με την ουγγρική γλώσσα.

B.6. Απόδοση αγγλικών όρων στα ελληνικά

B.6.1. Απόδοση μονολεκτικών όρων

Στη συνέχεια του κειμένου μου συνάντησα τη φράση «foreignising vs. domesticating» και επέλεξα να το αποδώσω ως «ξενισμικής και οικειοποιητικής μετάφρασης» διότι βρήκα την απόδοση σε κάποια αξιόπιστη πηγή (IATE , ΕΛΕΤΟ, λεξικά). Συνοπτικά, για τον όρο ‘foreignisation/-ing’, υπάρχουν στα ελληνικά οι αποδόσεις:

1. ξενισμός,
2. διεθνοποίηση,
3. ξενικοποίηση

(π.χ. Δημητρούλια, 2005· Γουλέτη, 2011).

Για τον όρο ‘domestication’, υπάρχουν οι εξής αποδόσεις:

1. ιδιοποίηση,
2. οικειοποίηση,
3. εξομοίωση,

εθνοκεντρική μετάφραση (π.χ. Κελάνδριας, 2013· Μπιτσιώρης, 1996). Εφόσον όλες οι αποδόσεις στέκουν, έστω με μια πρώτη σκέψη, επιλέγω τις αποδόσεις που συναντώνται πιο συχνά. Δεν έχω άλλο κριτήριο στη συγκεκριμένη περίπτωση, γιατί καμία επίσημη και αξιόπιστη πηγή δεν δίνει απόδοση.

B.6.2. Απόδοση διλεκτικών όρων

Αξίζει ακόμη να σημειωθεί, πως μέσα στο πρωτότυπο κείμενο ήρθα αντιμέτωπη με διλεκτικούς και τριλεκτικούς όρους οι οποίοι έχρηζαν περαιτέρω προσοχής. Ειδικότερα όσων αφορά το κομμάτι της μετάφρασης, όφειλα να δώσω τη δέουσα σημασία σε αυτούς τους όρους προκειμένου, αφενώς να τους κατανοήσω και αφετέρου να τους μεταφέρω στην ελληνική γλώσσα δίχως να επηρεάσω την έννοια τους στην ελληνική απόδοση. Γι' αυτό το λόγο συμβουλευτήκα τα άρθρα των Φωτοπούλου, Βαλεοντή , Χέλμη και Μάντζαρη από τα συνέδρια της ΕΛ.ΕΤ.Ο. Σύμφωνα με τα εξής άρθρα υπάρχουν πολλών ειδών διαχωρισμού όσων αφορά του όρους. Αρχικά επισημαίνεται η διαφορά μονολεκτικών, διλεκτικών και σύμπλοκων όρων. Στη συνέχεια αναφέρονται τα χαρακτηριστικά που διέπουν τους όρους και τους κάνουν να διαφέρουν μεταξύ τους και να συγκαταλέγονται σε διαφορετικές ενότητες.

Αρχικά, διαβάζοντας το άρθρο της Φωτοπούλου, (2003:4) αντιλαμβανόμαστε ότι ένας πολυλεκτικός όρος αποτελείται από τους εξής συνδυασμούς:

- Επιθετο + Ουσιαστικό π.χ παιδική χαρά
- Ουσιαστικό + Ουσιαστικό (γενική) π.χ. λίστα αναμονής
- Ουσιαστικό + Ουσιαστικό π.χ. κράτος-μέλος

Στο άρθρο της Φωτοπούλου, υποστηρίζεται πως υπάρχει μια σημαντική διαβάθμιση μεταξύ των όρων γενικού και τεχνικού λεξιλογίου (σελ.4) . Σύμφωνα με αυτή τη διαβάθμιση η συγγραφέας δίνει το εξής παράδειγμα : « Οι φακοί επαφής είναι όρος όπου κατονομάζεται ένα αντικείμενο, έχει περάσει στο γενικό λεξιλόγιο, χρησιμοποιείται στον καθημερινό λόγο και τον καταγράφουμε στα λεξικά γενικής γλώσσας. Αλλά δέχεται επίσης ορισμό και έχει χρήση «τεχνική» (γνωστικός τομέας : οφθαλμολογία, οπτικά)». Ακόμη, μέσα στο άρθρο αναφέρεται ότι ένας όρος μπορεί να είναι μονολεκτικός, ή και πολυλεκτικός. Διαχωρισμός ακόμη γίνεται στο εάν είναι ονομαστικοί όροι (κατά το μάλλον) ή επιρρηματικοί, τέλος μπορεί να είναι αρκτικόλεξα π.χ Ε.Ε, μπορεί να είναι και συνδυασμός μιας λέξης με ένα σύμβολο ή με ένα αρκτικόλεξο, όπως χαρακτηριστικά αναγράφεται στο άρθρο. Επιπρόσθετα αξίζει να σημειωθεί πως όλοι αυτοί οι όροι επιδέχονται μορφοποιήσεις και αλλαγές είτε απαλοιφές του μέρους του όρου , είτε στοιχεία δομικής μεταβολής, όπως επισημαίνει η συγγραφέας.

Έτσι, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι στο άρθρο αυτό γίνεται αναφορά στο διαχωρισμό όρων γενικού λεξιλογίου· όρων δηλαδή οι οποίοι χρησιμοποιούνται καθημερινά στη καθομιλουμένη από το ευρύ κοινό, και όρων ειδικού λεξιλογίου ·

τεχνικών όρων, που αφορούν συγκεκριμένους επιστημονικούς κλάδους και χρήζουν ορισμού για να γίνουν αντιληπτοί.

Παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων απαντώνται συχνά μέσα στο πρωτότυπο κείμενο. Βασικά παραδείγματα αποτελούν οι όροι:

- empirical studies → εμπειρικές σπουδές (επίθετο + ουσιαστικό),
- linguistic tools → γλωσσικά εργαλεία,
- end product → τελικό προϊόν ,
- language pair → γλωσσικός συνδυασμός,
- translation process → μεταφραστική διαδικασία.
- primary sources → πρωτογενείς πηγές
- secondary sources → δευτερογενείς πηγές
- main body → κύριο μέρος
- key role → βασικός ρόλος
- conceptual system → εννοιολογικό σύστημα
- terminology work → ορολογική εργασία
- end users → τελικοί χρήστες
- existing terms → υπάρχοντες όροι
- theoretical framework → θεωρητικό πλαίσιο
- language planning → γλωσσικός σχεδιασμός
- multilingual functioning → πολυγλωσσική λειτουργία
- prescriptive process → προκαθοριστική διαδικασία
- conceptual approach → εννοιολογική προσέγγιση

Τα παραπάνω αποτελούν παραδείγματα του συνδυασμού επιθέτου + ουσιαστικού. Ακόμη συναντώνται μέσα στο κείμενο και αρκετά παραδείγματα πολυλεκτικών συνδυασμών της δεύτερης κατηγορίας που ορίζει η Φωτοπούλου (ουσιαστικό + ουσιαστικό) όπως τα εξής:

- reference materials → υλικό αναφοράς (γεν.),
- Member States → κράτη μέλη (γεν.)
- case studies → μελέτες περιπτώσεων (γεν.),
- decision making → λήψη αποφάσεων (γεν.)
- E.U. Regulations → Κανονισμοί της Ε.Ε (γεν.)
- term creation → δημιουργία του όρου (γεν.)

Στη συνέχεια, συμβουλευόμενη το άρθρο του Βαλεοντή (1997:35) μου έγινε αντιληπτό ότι υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ απλών όρων (π.χ. δίκτυο) και σύμπλοκων όρων (π.χ. διαδίκτυο). Στο μεγαλύτερο μέρος του το άρθρο ορίζει έννοιες, όρους και ορισμούς. Υποδεικνύεται η διαφορά μορφής, φυσικής και νοητικής υπόστασης και αναλύεται εκτενέστερα η έννοια όπως την αντιλαμβανόμαστε και όπως πραγματικά είναι. Στο άρθρο επεξηγείται ότι, ένας απλός όρος μπορεί να αποτελείται από απλά μια και μόνο λέξη, ένα ή και πολλά θέματα, με ή χωρίς άλλα μορφήματα όπως καταλήξεις . Αντίθετα όμως με τον απλό όρο, ένας σύμπλοκος όρος μπορεί να απαρτίζεται είτε από ένα σύνολο λέξεων οι οποίες δεν συνδέονται μορφολογικά (περιφραστικός τύπος) είτε από ένα σύνολο τύπων οι οποίοι συνδέονται μορφολογικά μεταξύ τους και συνάπτουν μία φράση (μονολεκτικός τύπος).

Ακόμη στη πορεία του άρθρου γίνεται αντιληπτό ότι, κάποιες φορές η απαλοιφή μέρους του όρου, δίχως αυτό να επηρεάζει τη σημασία και έννοια του βεβαια, οδηγεί στην δημιουργία συντετμημένων όρων όπως παραδείγματος χάρη:

❖ Ευθεία = ευθεία γραμμή.

Σε μία άλλη περίπτωση εάν παραλειφθούν μέρη του όρου , τότε δημιουργείται η συντομογραφία

❖ Δρ = Διδάκτωρ , δόκτωρ

Και τέλος, εάν κρατήσουμε από έναν όρο μόνο τα αρχικά του , διαμορφώνουμε ένα αρκτικόλεξο

❖ Ε.Ε. = Ευρωπαϊκή Ένωση.

Λαμβάνοντας υπόψη τις επισημάνσεις του Βαλεοντή, από το άρθρο αυτό, κατηγοριοποίησα αντιστοίχως τους όρους τους οποίους συνάντησα μέσα στο πρωτότυπο κείμενο .

B.6.3. Απόδοση τριλεκτικών όρων

Παραδείγματος χάριν, στο πρωτότυπο κείμενο, απαντάται ο όρος :

✓ decision making points → σημεία λήψης αποφάσεων , το οποίο αποτελεί σύμπλοκο περιφραστικό τύπο και δεν μπορεί να αποδοθεί μονολεκτικά στα

ελληνικά όπως και η περίπτωση του όρου optimal technical communication που μεταφράζεται ως βέλτιστη τεχνική επικοινωνία.

Τέτοια παραδείγματα απαντώνται συχνά μέσα στο κείμενο καθώς πολλοί όροι, όντας όχι μόνο διλεκτικοί ή τριλεκτικοί αλλά και πολυλεκτικοί, είναι σχεδόν απίθανο να μπορούν να μεταφραστούν μονολεκτικά σε άλλη γλώσσα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο όρος

- ✓ potential target language equivalents, όπου εξαιτίας της πυκνότητας της σημασίας του όρου δε μπορούμε παρά να το μεταφράσουμε ως : πιθανά ισοδύναμα της γλώσσας-στόχου. Αντίστοιχα:
- ✓ Applied research methodology→ Εφαρμοσμένη μεθοδολογία έρευνας.
- ✓ Detailed investigate research→ αναλυτική έρευνα.
- ✓ Consistent theoretical framework→ συνεπούς θεωρητικού πλαισίου.
- ✓ Optimal technical communication→ βέλτιστη τεχνική επικοινωνία.
- ✓ European integration process→ διαδικασία Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.
- ✓ Multilingual institutios of E.U.→ πολυγλωσσικά θεσμικά όργανα της E.E.
- ✓ Wide range impact→ ευρεία επίδραση.
- ✓ Related subject fields→ θεματικά πεδία.
- ✓ Practical, term specific questions→ πρακτικές ερωτήσεις που περιστρέφονται γύρω από το ζήτημα των όρων.

B.6.4. Απόδοση δανείων και αντιδανείων

Επιπρόσθετα, ο Βαλεοντής (2006) επεσήμανε τις μεθόδους σχηματισμού όρων, και τις τριών ειδών συνδέσεις όρων με έννοιες.

Αρχικά, συγκαταλέγει στις μεθόδους σχηματισμού όρων :

1. τη δημιουργία νέων μορφών
2. τη χρήση υπαρχουσών μορφών, και
3. το διαγλωσσικό δανεισμό.

Και υποστηρίζει ότι οι νέοι όροι που δημιουργούνται είναι λεξικές οντότητες που δεν προυπήρχαν. Ακόμη επισημαίνει ότι οι όροι είναι οι γλωσσικές παραστάσεις των εννοιών και για να επιτευχθεί αυτό χρειάζεται να διατηρηθούν οι προδιαγεγραμμένοι γλωσσικοί κανόνες, κάτι το οποίο απαιτεί τη διαφάνεια και την συνέπεια. Τα παρακάτω γλωσσικά μοτίβα εξυπηρετούν και τις δύο αυτές συνιστώσες σύμφωνα με τον ίδιο.

- ✓ Πρώτα παρουσίασε τη χρήση ουσιαστικών που παράγονται από ρήματα όπως π.χ. **designation**→**κατασήμανση**.
- ✓ Ως δεύτερο είδος επεσήμανε τα ουσιαστικά τα οποία προέρχονται από επίθετα : **complexity**→**πολυπλοκότητα**.
- ✓ Και τέλος παρουσίασε την τρίτη κατηγορία, σύμφωνα με την οποία γίνεται χρήση ίδιων καταλήξεων στη δημιουργία νέων όρων που αφορούν νέα είδη μέσα στο ίδιο θεματικό πεδίο :
 - **Monolingual** → **μονόγλωσσα** ,
 - **bilingual** → **δίγλωσσα**
 - **multilingual** → **πολύγλωσσα**
 - **regulation** → κανονισμός
 - **legislation** → νομοθεσία
- ✓ **primary** → **πρωτογενείς**
- ✓ **secondary** → **δευτερογενείς**

Είναι ακόμη σημαντικό να αναφερθεί ο διαχωρισμός μεταξύ άμεσου και μεταφραστικού δανεισμού που αναλύει ο Βαλεοντής. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του, ο άμεσος δανεισμός αποτελείται από λέξεις τις οποίες έχουν οικειοποιηθεί και σε άλλες γλώσσες όπως π.χ.

1. Eng : **reservoir** το οποίο προέρχεται από το γαλλικό ομώνυμο, ελληνικά **στούντιο** το οποίο προέρχεται από το ιταλικό **studio** κ.ο.κ.

Αντίθετα, μεταφραστικός δανεισμός ονομάζεται η περίπτωση κατά την οποία ο όρος ή μέρη του όρου μεταφράζονται πιστά σε μια άλλη γλώσσα προκειμένου να αποδοθεί ένας νέος όρος στη γλώσσα στόχο π.χ.

2. fra. **en ligne** → eng. **online** → ελλ. **επί γραμμής/ επιγραμμικός**.

Σε αυτή τη κατηγορία, συναντώνται αρκετά παραδείγματα άμεσου δανεισμού στο πρωτότυπο κείμενο όπως :

- **empirical studies**→ εμπειρικές σπουδές,
- **theoretical findings**→ θεωρητικά πορίσματα,
- **theoretical background**→θεωρητικό υπόβαθρο.

Και στις τρεις περιπτώσεις το πρώτο συνθετικό (**empirical/ theoretical**) είναι ελληνικές λέξεις οι οποίες χρησιμοποιούνται κατά κόρων στην αγγλική γλώσσα. Ενώ όσον αφορά τον μεταφραστικό δανεισμό βασικό παράδειγμα αυτού αποτελεί η λέξη

status, η οποία προέρχεται από τα λατινικά και σήμερα είναι κοινώς αποδεκτή από πολλές γλώσσες.

Συμπεράσματα

Από τα παραπάνω παραδείγματα, μπορούμε να βγάλουμε τα εξής συμπεράσματα. Αρχικά, το καθήκον του μεταφραστή δεν είναι η απλή μεταφορά λέξεων από το ένα γλωσσικό σύστημα στο άλλο αλλά χρειάζεται να αναγνωρίζει τα πολιτιστικά και κοινωνικά στοιχεία τα οποία είναι αλληλένδετα με την γλώσσα του κειμένου προκειμένου να αποδώσει την σωστή μορφή και έννοια μιας λέξης από ένα γλωσσικό σύστημα σε κάποιο άλλο.

Δεύτερον, από την διερεύνηση που έχει γίνει μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η μετάφραση δεν μπορεί να λειτουργήσει ως κλάδος απομονωμένος από την γλωσσολογία, την ορολογία και όλους τους υπόλοιπους επιστημονικούς κλάδους που αφορούν τη κάθε γλώσσα και τις επιταγές της. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο κάθε τομέας από αυτούς αλληλεπιδρά και επηρεάζεται άμεσα από τον άλλο.

Επιπρόσθετα, το διαδίκτυο μπορεί να προσφέρει στον μεταφραστή σημαντική βοήθεια στην διαδικασία της μετάφρασης καθώς έχει πρόσβαση σε κείμενα που του επιτρέπουν να ενισχυσει την γνώση του σχετικά με την κουλτούρα και τον πολιτισμό της γλώσσας την οποία πρόκειται να χρησιμοποιήσει. Όπως ήδη έχω αναφέρει, για την μετάφραση του κειμένου αυτού χρησιμοποίησα ηλεκτρονική και έντυπη βιβλιογραφία. Πράγματι, το διαδίκτυο διευκολύνει την αναζήτηση και την εξεύρεση κοινών σημείων αναφοράς ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες έτσι ώστε να αποδώσει την σωστή μορφή και σημασία μιας λέξης. Επίσης, σε περιπτώσεις ορολογικών δυσχερειών διευκολύνει την αναζήτηση του περιεχομένου κάποιας λέξης.

Ακόμα περισσότερο, στη σύγχρονη ανταγωνιστική αγορά οι δεξιότητες διαπολιτισμικής επικοινωνίας παίζουν καταλυτικό ρόλο στην επικοινωνία για την ανάπτυξη πολιτικών, οικονομικών και εμπορικών συναλλαγών σε παγκόσμιο επίπεδο. Σε μια εποχή με συνεχώς αυξανόμενο ρυθμό τεχνολογικής ανάπτυξης και παραγωγής γνώσης, η επισκόπηση, δημιουργία και ανάλυση νέων όρων κρίνεται αναγκαία. Η Ορολογία και η Μετάφραση μπορούν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά και να συνεισφέρουν στο να ξεπεραστούν τα γλωσσικά εμποδια που προκύπτουν από διαφορές στην δομή και την κουλτούρα των διάφορων γλωσσικών συστημάτων.

Οι παραπάνω παρατηρήσεις δείχνουν την ανάγκη για μια νέα μεταφραστική πολιτική ή επιστημονική προσέγγιση των ξενόγλωσσων κειμένων η οποία πρέπει να

επιχειρείται από φοιτητές, μαθητές ή το κοινό που προσεγγίζει τα κείμενα. Η μετάφραση πρέπει να στηρίζεται στην επιστημονική γνώση της γλώσσας και στην κατανόηση των εννοιών και των λέξεων ώστε να αντιλαμβάνεται ο μελετητής ή ο ακροατής την κουλτούρα που αντιπροσωπεύεται από την γλώσσα μετάφρασης. Πρέπει, συμπληρωματικά να χρησιμοποιηθούν νέοι τρόποι έρευνας για την μετάφραση κειμένων από την μια γλώσσα στην άλλη, π.χ. συσχετισμός των εννοιών με το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον στο οποίο η έννοια αυτή εντάσσεται και με τον κοινωνικό ή πολιτικό φορέα από τον/την οποίο αυτή η έννοια χρησιμοποιείται. Αυτές είναι παράμετροι που επηρεάζουν την σημασία που δίνεται στην λέξη και την διαφοροποιούν ανάλογα με τις αξίες με τις οποίες σχετίζεται. Η ανάγκη για έρευνα των κοινωνικών και πολιτιστικών στοιχείων των Ευρωπαϊκών γλωσσών είχε τονιστεί και από την Schaffer (1996).

Συνοψίζοντας, θέλω επίσης να τονίσω ότι τόσο η μετάφραση όσο και η ορολογία είναι στενά συνδεδεμένες με το κείμενο ενώ ταυτόχρονα απαιτούν την μεσολάβηση επικοινωνιακών δεξιοτήτων οι οποίες ξεπερνούν την γνώση της γλώσσας.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Το παρακάτω γλωσσάρι δημιουργήθηκε με απώτερο σκοπό την καταγραφή και ερμηνεία αγγλικών όρων οι οποίοι απαντήθηκαν στο πρωτότυπο κείμενο. Περιλαμβάνει όρους, μονολεκτικούς και πολυλεκτικούς, οι οποίοι κατά κύριο λόγο αποτελούν τα βασικά στοιχεία ανάλυσης μέσα στη διατριβή. Ακόμη το γλωσσάρι αυτό έχει δημιουργηθεί με αλφαβητική σειρά των αγγλικών όρων και όχι ανά σελίδα εμφάνισης τους.

Αγγλικός όρος	Μετάφραση
A	
Applied research methodology	Εφαρμοσμένη μεθοδολογία έρευνας
C	
Case study	Μελέτη περίπτωσης
Comparative terminology work	Συγκριτική ορολογική εργασία
Concept	Σύλληψη, γενική ιδέα, έννοια
Conceptual approach	Εννοιολογική προσέγγιση
Conceptual system	Εννοιολογικό σύστημα
Consistent theoretical framework	Συνεπούς θεωρητικού πλαισίου
D	
Decision making	Λήψη αποφάσεων
Designation	Κατασήμανση
Detailed investigate research	Αναλυτική έρευνα
Domestication	Οικειοποίηση
E	
Empirical studies	Εμπειρικές σπουδές
End product	Τελικό προϊόν
End users	Τελικοί χρήστες
Equivalence	Ισοδυναμία
European integration process	Διαδικασία Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης
E.U. regulations	Κανονισμοί της Ε.Ε
Existing terms	Υπάρχοντες όροι
F	
Foreignisation/-ing	Ξενισμός, ξενικοποίηση
Functional equivalent	Λειτουργικό ισόδυναμο
H	
Horizontal terminology work	Οριζόντια ορολογική εργασία

I	
Institutional triangle	Θεσμικό τρίγωνο
K	
Key role	Βασικός ρόλος
L	
Language pair	Γλωσσικός συνδυασμός
Language planning	Γλωσσικός σχεδιασμός
Linguistic tools	Γλωσσικά εργαλεία
M	
Main body	Κύριο μέρος
Multilingualism	Πολυγλωσσία
Multilingual functioning	Πολυγλωσσική λειτουργία
Multilingual institutios of E.U	Πολυγλωσσικά θεσμικά όργανα της E.E.
N	
Notion	Ιδέα, έννοια
O	
Optimal technical communication	Βέλτιστη τεχνική επικοινωνία
P	
Primary sources	Πρωτογενείς πηγές
Prescriptive process	Προκαθοριστική διαδικασία
Prescriptive terminology work	Προκαθοριστική ορολογική εργασία
R	
Reception	Υποδοχή, αποδοχή, λήψη
Reference materials	Υλικό αναφοράς
Relatedness	Συνάφεια
Related subject fields	Θεματικά πεδία
S	
Secondary sources	Δευτερογενείς πηγές
Source language	Γλώσσα πηγή
T	
Target language	Γλώσσα στόχος
Term	Όρος
Term creation	Δημιουργία του όρου
theoretical background	Θεωρητικό υπόβαθρο
Theoretical findings	Θεωρητικά πορίσματα
Transfer	Μεταφορά
Terminologist	Ορολόγος
Terminology	Ορολογία
Terminology work	Ορολογική εργασία
Translation	Μετάφραση
Translation equivalent	Μεταφραστικό ισοδύναμο
Translation process	Μεταφραστική διαδικασία
Translator	Μεταφραστής
V	
Vertical knowledge transfer	Κατακόρυφη μεταφορά μάθησης

Veto right	Δικαίωμα αρνησικυρίας
W	
Wide range impact	Ευρεία επίδραση

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασική πηγή:

Fischer, M. (2010). *The translator as terminologist with special regard to the EU context*, PhD thesis. Eotvos Lorand University, Budapest. Ανακτήθηκε 27 Ιανουαρίου 2015, από

<https://termcoord.files.wordpress.com/2012/03/the-translator-as-terminologist-en.pdf>

Ελληνόγλωσση

Βαλεοντής, Κ. (2004). *Ο «Αναλογικός κανόνας» χρήσιμο ορολογικό εργαλείο στη διαγλωσσική μεταφορά γνώσης*, Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ), 2^η Σύνοδος Κορυφής για την Ορολογία Βαρκελώνη Ισπανίας – 26-27 Νοεμβρίου 2004. Ανακτήθηκε 27 Ιανουαρίου 2015, από http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/AnalogueRuleOfNaming-Ed2_GR_EAFT.pdf

Βλαχόπουλος, Σ. (2007). *Λεξικό των ιδιωτισμών της νέας ελληνικής*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.

Γουλέτη, Α. (χ.χ.). *Πραγματολογική Ισοδυναμία στον Υποτιλισμό: Αντιμετώπιση ιδιοπολιτισμικών Έννοιών*. Ανακτήθηκε 21-Ιανουαρίου 2015, από <http://www.enl.auth.gr/translation/PDF/Gouleti.pdf>

Γραμμενίδης, Σ. (χ.χ.). *Η έννοια της ισοδυναμίας στη μεταφραστική διαδικασία*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από http://www.frl.auth.gr/grammenidis/Publications/2.12.1998a_H_isodynamia_sti_metafrastiki_diadikasia.pdf

Δημητρούλια, Τ. (2005). *Μετάφραση και κουλτούρα πολιτισμική στροφή στη μεταφρασεολογία και ο ρόλος των νέων τεχνολογιών*. *Σύγκριση*, 16, 158- 172.

Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://gcla.phil.uoa.gr/newfiles/syngrisi16/16.dimitroulia.pdf>

Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ, 2007). *Η αέναη διαδρομή*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www.eleto.gr/gr/TheEndlessPath.htm>

Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ). *Βάσεις ορολογικών δεδομένων από την ΕΛΕΤΟ*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www.eleto.gr/gr/termbases.htm>

Καρδούλη, Μ. (2011). *Η ορολογική νοοτροπία*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από http://www.eleto.gr/download/Conferences/8th%20Conference/Papers/8th_07-33_KardouliMaria_Paper2_V02.pdf

Κελάνδριας, Ι. Π. (2013). *Η ορολογική 'σύγκλιση' ως μεταφραστικό εργαλείο της ειδικής μετάφρασης*. Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία». ΕΛΕΤΟ – 9ο. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από http://www.eleto.gr/download/Conferences/9th%20Conference/Papers-and-speakers/9th_32-18-25_KelandriasPanagiotis_Paper_V03.pdf

Κεντρωτής, Γ. (1996). *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*. Αθήνα: Εκδόσεις Διάυλος.

Κούρτη- Καζούλλη, Β. (2000) *Γνωστική περιοχή: Διγλωσσία, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Μειονότητες*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www.rhodes.aegean.gr/ptde/personel/skourtou/glossary/OROLOGIA1.pdf>

Κουτσιβίτης, Β. (1990-1991). *Διεθνείς τάσεις στη θεωρία της μετάφρασης, Γλωσσολογία 9-10*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://glossologia.phil.uoa.gr/sites/default/files/1.Koutsivitis.pdf>

Κουτσιβίτης, Β. (1992). *Η Θεωρία της μετάφρασης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελλ. Πανεπ. Εκδόσεις.

Μαρωνίτης, Δ.Ν. «Ενδογλωσσικά». Τύπος. Ειδήσεις και άρθρα επικαιρότητας για την εκπαίδευση. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www.edra.gr/modules1.php?name=News&file=article&sid=29000>

Μήσιου, Β. (2012) *Περί Μεταφράσεως Ποιητών: Θεωρητικές Τοποθετήσεις Ελλήνων Ποιητών του 19ου και 20ού Αιώνα και η Επίδρασή τους στο Μεταφραστικό τους Έργο*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από http://www.copycity.gr/myfiles/copy/1188_pages.pdf

Μπατσαλιά, Φ. & Σέλλα-Μάζη. Ε. (1994). *Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδακτική της μετάφρασης*. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην.

Μπατσαλιά, Φ. (2001-2003). *Παράμετροι της μεταφραστικής διαδικασίας και συγκριτική γλωσσολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παρουσία, Τόμος ΙΕ-ΙΣΤ΄.

Μπιτσιώρης, Β. (1996). 'Από τη μια γλώσσα στην άλλη ιδιοποίηση και ξενισμός'. *Γλωσσικός Πλουραλισμός και Γλωσσοεθνοκεντρισμός*. Αθήνα: Κεντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης, 57-67.

Παλασάκη, Β. (2007). «Τα σώματα κειμένων: Ένα εργαλείο για τα παραδείγματα εξειδικευμένων λέξεων». Αθήνα: Ελληνική Εταιρία Ορολογίας. Ανακτήθηκε στις 21 Φεβρουαρίου 2015, από http://www.eleto.gr/download/Conferences/6th%20Conference/6th_22-03-PalasakiVasilikiPaper_V05.pdf

Πολίτης Μ. (2012) *Ζητήματα γνωσιακής προσέγγισης της διδακτικής της μετάφρασης*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www.dflti.ionio.gr/sites/default/files/%20CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE%CF%82%20CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%AD%CE%B3%CE%B3%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82%20CF%84%CE%B7%CF%82%20CE%B4%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20CF%84%CE%B7%CF%82%20>

[CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%AC%CF%86%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf](#)

Πούγγουρας, Π. (2006). *Η συμβολή της Ορολογίας στη μετάφραση ειδικών κειμένων: το παράδειγμα μίας ορολογικής εργασίας με αντικείμενο την ειδική γλώσσα της Κρυπτολογίας*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www.enl.auth.gr/translation/PDF/Pougouras.pdf>

Σκούρτου Ε. (1997). *Θέματα Διγλωσσίας και Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Νήσος

ΤΕΕ-ΕΛΟΤ/Τεχνική επιτροπή 21, 'Αρχές ορολογίας'. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www.eleto.gr/download/Bodies/TE21-TerminologyTermsEd02.pdf>

Τεχνική Επιτροπή Ορολογίας (ΕΛΟΤ ΤΕ 21) (2012). *Ελληνικά Πρότυπα Ορολογίας*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_tyropoiisi/epitropes/ELOT-TE21/standards/elotstandards_te21_1212.pdf

Τσίγκου, Μ. (2011). *Σύντομη εισαγωγή στις σχέσεις γλωσσολογίας και μετάφρασης με παραδείγματα από το ζεύγος ελληνικής- γαλλικής*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από http://www.dflti.ionio.gr/sites/default/files/Tsigou03_0.pdf

Τριανταφυλλίδης, Β. Δ. (2011). «Η μέθοδος Στανισλάφσκι στη μετάφραση ή η αβάσταχτη μοναξιά του μεταφραστή». Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www.apiliotis.gr/ArticlesList.aspx?C=367&A=382>

Χαραλαμπίκης, Χ. (2011). *Λεξικογραφία και ορολογία: Συμπεράσματα από τη σύγκριση δύο σύγχρονων νεοελληνικών λεξικών*. ΕΛΕΤΟ – 8ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», 10-12 Νοεμβρίου 2011. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από http://www.eleto.gr/download/Conferences/8th%20Conference/Papers/8th_00b_CharalambakisChristoforos_Paper_V02.pdf

Ξενογλώσση

Catford, J.C. (1965). *A linguistic Theory of Translation*. London: Oxford University Press.

De Man, P. (1983). “*Conclusions*” on Walter Benjamin's “*The Task of the Translator*” Messenger Lecture, Cornell University. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://einbahnstrasse.blogspot.de/images/paul.de.manconclusions.on.walter.benjamins.pdf>

De Man, P. (1986). *The Resistance to the Theory*. Manchester: Manchester University Press. <http://users.clas.ufl.edu/burt/shelfhelp/resistancetothetheory.pdf>

Eco, U. (2003). *Εμπειρίες μετάφρασης*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Heltai, P. (1995). *Can we translate Richard Coeur de Lion as William the Conqueror?* *Iskolakultúra*, 5(15-17), 131-145.
<http://langped.elte.hu/WoPaLParticles/W8KarolyA.pdf>

Italiano, F. & Rossner, M. (2014) *Translation: Narration, Media and the Staging of Differences*. Bielefeld: Transcript.

Jacobson, K. (1975). *The Monstrosity of Translation Walter Benjamin's The Task of the Translator*. *Modern Language Notes*, 90: 6, pp. 755–66.

Jakobson, R. (1959). “*On Linguistic Aspects of Translation*”. In R. A. Brower (Ed.), *On translation*. Cambridge: Harvard University Press, pp.232-239.

Kerr, J. G. (2011). *Dynamic Equivalence and Its Daughters: Placing Bible Translation Theories in Their Historical Context*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www-01.sil.org/siljot/2011/1/928474543391/siljot2011-1-01.pdf>

Munoz Martin R. (2000) *Investigating Translation* Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=zcg9AAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA129&>

[dq=vinay+and+darbelnet+1958&ots=2UF0aSNyb_&sig=yjvBZq7k0uDeLsDwW-1lsYuUREg&redir_esc=y#v=onepage&q=vinay%20and%20darbelnet%201958&f=false](https://www.researchgate.net/publication/312111111)

Muráth, J. (2002). *Zweisprachige Fachlexikographie. (Pécsér Beiträge zur Sprachwissenschaft)*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Ni, L. (2009). For 'Translation and Theories'. *English Language Teaching (CCSE)*, Vol. 2 (No 2), 78-83. Ανακτήθηκε στις 11 Μαρτίου 2016, από <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1082361.pdf>

Nida, E. A. & Taber R.C. (1969). *The Theory and Practice of Translation*. Ανακτήθηκε στις 22 Φεβρουαρίου 2016, από https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=JtSeXat1wxQC&oi=fnd&pg=PR7&dq=term+structure+pattern+in+translation&ots=Il5AYMr12C&sig=1FECKWpjbvIyaIRPigHuOxBUHNM&redir_esc=y#v=onepage&q=term%20structure%20pattern%20in%20translation&f=false

Nida, A. E. & Taber, R. C. (1969). *The Theory and Practice of Translation, With Special Reference to Bible Translating, 200*. Brill: Leiden.

Nida, E. A. (2006). *Theories of Translation, Pliegos de Yuste*, 4 (I), 12-14. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www.pliegosdeyuste.eu/n4pliegos/eugeneanida.pdf>

Packeiser K. (2009) *The General Theory of Terminology: A Literature Review and a Critical discussion* Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από http://studenttheses.cbs.dk/bitstream/handle/10417/655/kirsten_packeiser.pdf?sequence=1

Panou D. (2013) «Equivalence in Translation Theories: A Critical Evaluation» . Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www.academypublisher.com/tpls/vol03/no01/tpls0301.pdf>

Primavesi, P. (1999). 'The Performance of Translation: Benjamin and Brecht on the Loss of Small Details'. *The Drama Review*, 43 (No 4), 53-59.

Šarcevic, S. (n.d.). *Legal Translation and Translation Theory: a Receiver-oriented Approach*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://www.scribd.com/doc/242769226/A-Metaphor-In-Search-of-a-Theory-pdf>

Schaffer, C. (1996). 'Translation as Cross-Cultural Communication', in C. Hoffman (ed.), *Language, Culture and Communication in Contemporary Europe, Clevedon: Multilingual Matters*.

Schleiermacher, F. (1813). *Μεταφραστικές μέθοδοι*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/translation/proposal_studies/page_004.html

Schleiermacher, F. (2014). *Ueber die verschiedenen methoden des uebersezens*. Gutenberg. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://users.unimi.it/dililefi/costazza/programmi/2006-07/Schleiermacher.pdf>

Sikorska, L. (1994). *Lost in the labyrinth: Some aspects of difference and translation*. *Studia Anglica Posnaniensia XXIX*. Ανακτήθηκε στις 21 Ιανουαρίου 2015, από <http://ifa.amu.edu.pl/sap/files/29/14Sikorska.pdf>

Steiner, G. (2004). *Μετά τη Βαβέλ*. Αθήνα: Εκδόσεις Σκρίπτα.

Stern H.H. (1991). *Fundamental concepts of Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.

Vinay, J.P. & Darbelnet, J. (1958). "Translation Procedures", in Andrew Chesterman (ed.), *Readings in translation theory*. Helsinki: Oy Finn Lectura. Pp.61-69.

Έντυπα Λεξικά

Betsis, A. (2003). *Collins English-Greek Dictionary*. Αθήνα: Express Publishing.

Oxford English-Greek learner's dictionary (2008). Αθήνα: Oxford University Press.

Hornby, A.S (2005). *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford: Oxford University press.

Ηλεκτρονικά Λεξικά

<http://www.acronymfinder.com>

<http://www.translatum.gr/dictionary/download-greek.htm>

<http://www.lexicool.com/>

<http://www.lingvosoft.com/English-Greek-Dictionary/>

<http://wordreference.com/engr/>

<http://translate.google.gr/>

<http://iate.europa.eu/>

<http://www.eleto.gr/gr/reception.htm>

Μεταφραστική τεχνολογία

<http://www.systransoft.com/lp/English-greek-translation/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Πρωτότυπο κείμενο

1. Scope and relevance of the dissertation

It is often mentioned in the literature on terminology theory and translation studies that translators are involved in terminology work, or even act as terminologists. Most studies, however, do not go further than establishing that translators are not only end-users of the products of terminologists (appearing in the reference materials), but sometimes take over the role of terminologists. In spite of the recent focus of translation studies on translators, their role as terminologists has apparently not been the subject of any Hungarian or international research conducted so far. While the European Union could provide an excellent context for a deeper examination of this subject, it remains an unexplored territory for both translation studies and terminology theory.

Besides providing an opportunity for integrating the results of these two disciplines, a deeper examination of the issues related to the role of translators as terminologists can have great relevance in the practice and training of translators. Currently, training is made difficult by the lack of an underlying consistent theoretical framework for analysing terminology issues arising in the context of translation. Even fewer studies analyse such issues in the EU context, where the training of translators has particular relevance. Since the responsibility for translation work is transferred to the EU institutions after accession, Member States can only participate in these processes through their translators, due to the lack of national co-ordination. These considerations inspired me to focus on the terminology aspects of translation, in particular the role of translators within the EU context.

As research progressed, this focus had to be adjusted. My original and primary intention was to examine the role of translators as terminologists in the context of the EU, considering the special nature and importance of the latter. However, the initial analysis of the available literature soon made it clear that I could not rely on a consistent theoretical basis in analysing the issues relating to the translation of terms, and it is even more so in the EU context. Therefore, I had to investigate the role of translators as terminologists in general before moving on to the exploration of the special context provided by the EU. As I could not rely on the findings of earlier empirical studies, my work can be regarded as the first attempt to take a closer look at this subject.

2. Research objectives and hypotheses

The dissertation examines terminology issues arising in the translation process by focusing on translators working in the EU context. In my understanding, translators can contribute to terminology work in two ways: 1. during the translation process, while retaining their translator “status”, and 2. working as terminologists, i.e. formally occupying such positions. My starting point is that any translator can face terminology issues, because terms – as the vehicle of technical content – may appear in any text, as a result of vertical knowledge transfer. The EU context is also defined from two perspectives. From a broader perspective, it refers to the effects of the multilingual nature of the EU. Here, my assumption is that translators may experience any of these effects when translating documents. From a narrower perspective, the EU context means the set of conditions created by the EU institutions for their translators.

The objective of my research was to examine the role of translators as terminologists both in the translation process and in working as terminologists. In order to answer my research question, I attempted to identify those steps of the translation process where a translator may take decisions and act as a terminologist, and the factors which may influence such decisions. Another objective of my research was to examine, with the help of two empirical studies, the role of translators as terminologists in the EU context. The empirical studies were needed to make translators visible and to understand *how* they see the examined issues. Since the key terms of terminology theory are not used consistently, these studies required the clarification of the existing terms, as well as the introduction of new ones, and finally the development of a theoretical framework which can help to understand the role of translators as terminologists in the EU context – and may also provide a basis for further research. I formulated the following hypotheses:

(1) Using terminology theory as a basis for understanding translation can add a new dimension to analysing translation issues;

(2) The different interpretations of the existing key terms of terminology theory influence the role of translators acting as terminologists;

(3) The special set of conditions characterising the EU context lead to further decision-making points and factors in the translation process, which also influence this role;

(4) The role of translators as terminologists is also influenced by their lack of linguistic tools to describe phenomena, i.e. translators are unable to verbalise their problems.

3. The applied research methodology

I used investigative research and two empirical studies to find answers to the research questions raised in my dissertation. A detailed investigative research was made necessary by the lack of consistently used key terms in the intersection of translation studies and terminology theory. In terminology theory, the various approaches are often linked to specific languages, but the same terms tend to have different interpretations even in the same language. Therefore, I placed great emphasis on extending the investigation to a great selection of German and French works in addition to the literature available in the Hungarian and the English language. Taking such broader perspective enabled investigation beyond a specific language pair and also provided insight into the complexity of processes and the particular features of specific language pairs. As part of the exploration of the EU context, I studied the relevant EU regulations (primary sources), as well as the literature (secondary sources), because the Hungarian literature, as Szabari (2005) points it out, often provides incorrect information on the subject. As Neubert (2004) suggests, I used a number of practical examples and case studies to support my theoretical findings. These are set apart from the main body of the text by using indentation.

Additional input to the paper was provided by two empirical studies (primary sources). The study of the HUTERM forum involved the review of 2894 entries posted between 1 December 2003 and 15 December 2008 (HUTERM developments) and the categorisation of the questions asked on the forum. I also conducted structured interviews with translators working as terminologists for the European Commission, the Council of the European Union and the European Parliament. The study was limited to these three institutions (the so-called institutional triangle) because of their key role in decision-making, legislation, and therefore terminology work in the EU. I relied on the work of Iván Falus (2000) and Babbie (2000) in this study.

In both empirical studies, my hypothesis was that translators did not have adequate linguistic tools to describe phenomena, due to the gaps in the theoretical

background for verbalising and solving the arising issues. This hypothesis was formulated on the basis of Gyde Hansen's (2003) thoughts on research methodology. According to Hansen, research findings are greatly influenced by the ability of the subjects to verbalise their experiences. Therefore, I also wished to study *how* translators raise issues (on the HUTERM forum) or answer questions (in the interviews).

4. Structure of the dissertation

The paper comprises six chapters, a list of figures, tables and sources, a bibliography, and an appendix containing the interview questions. Considering that the research was conducted at the intersection of two disciplines, i.e. translation studies and terminology theory, I provided an overview of the links between their respective domains in Chapter 2. Having described their emergence and evolution (2.1 and 2.2), I explored how terminology issues are mentioned in translation studies and how translation issues appear in terminology theory (2.3). Terminology theory was given greater emphasis, because no synthesis is available in the Hungarian literature on the subject, and the key terms used by the advocates of the different theoretical approaches are not consistent.

In Chapter 3, I analysed the key terms of terminology theory, including the term (3.1), conceptual system (3.2), terminology work (3.3) and term creation (3.4), which may be relevant for understanding the role of translators as terminologists. I defined the key terms used for describing the phenomena explored in the paper and then looked at how the different interpretations of those key terms can influence the role of translators as terminologists.

Chapter 4 focuses on translators and their role as terminologists in the translation process (4.1) and in working as terminologists (4.2). Here, I examined in detail when a translator should act as a terminologist in the various steps of the translation process, i.e. reception, transfer and production, as well as the types of decisions to be made at these points.

In Chapters 5 and 6 I analysed the role of translators as terminologists in the EU context. After looking at the foundations of the multilingual functioning (5.1) and translation activities (5.2) of the EU, and the implications of these on language planning (5.3), I followed the same structure as in Chapter 3 to analyse the key terms of terminology in the EU context, from term (6.1) through conceptual system (6.2) and

terminology work (6.3) to term creation (6.4). In Chapter 7, I identified the additional decision-making points and factors arising from the EU context, and described the findings of the two empirical studies, one of which was conducted on the HUTERM forum (7.2) and the other by interviewing terminologists working for the EU institutions. Finally, in Chapter 8, I summarised my research findings, identifying their potential fields of relevance and indicating the possible directions of further research.

5. Research findings

The dissertation

- explored the practical and theoretical links of translation studies and terminology theory, by involving literature in the Hungarian, English, German and French language,
- analysed EU regulation on language use from the perspective of translation,
- clarified the key terms of terminology theory that are relevant for translation studies
- introduced new terms for describing terminology work and translation in the EU context,
- made a first attempt to illustrate the interconnection of conceptual systems and languages in the broader EU context graphically,
- made a first attempt to illustrate the decisions and factors translators are confronted with while translating terminology,
- explored for the first time terminology work in the narrower EU context, i.e. the EU institutions,
- analysed terminological issues from through the lenses of translators and terminologists.

In the following pages I am going to present the research findings in more details.

5.1. Exploration of the links between terminology theory and translation studies

The dissertation focused on the intersection of two disciplines, i.e. translation studies and terminology theory. I pointed out that, for a long time, terminology theory was not concerned with translation issues, and translation studies did not show any

interest in terminology issues. The main reason for this was that Eugen Wüster's General Theory of Terminology, which provided the theoretical framework for approaching translation issues within terminology, did not assign great significance to translation issues. However, the first translator training programmes in the 70s and 80s revealed that the principles of Wüster's General Theory of Terminology would need updating. In other words, the practical issues arising in the course of translation work played an important role in shaping the theoretical approaches to terminology.

Any research making an attempt to integrate these two fields is made difficult by the fact, which I analyse in detail in my paper, that the current state of both disciplines is characterised by the existence of multiple approaches and a rich, multilingual literature. One of the results of the dissertation is that apart from the Hungarian and English language I studied literature in German and French language, as well. Studying this literature not only provided an overview of the current approaches but also highlighted that they are often language specific, without traversability between the languages. This applies particularly to the findings of translation oriented terminology research, which are published in German, and therefore rarely used by the authors who write in English. I found it highly important to mention these research findings in my dissertation for the very reason that they are in the intersection of the two disciplines. The findings of my research underlined my presumption, that the EU context may provide a perfect basis and a field for further research for integrating translation studies and terminology theory. According to Kinga Klaudy (2004:36), the immense translation activity required to maintain the multilingual institutions of the EU provides translation studies a real opportunity to become the discipline of European integration. However, in the light of the findings recorded in my dissertation, this is only conceivable, if translation studies incorporate the findings of terminology theory, and terminology theory incorporates the findings of translation studies.

5.2. Exploration of the EU context

For verifying my (3) hypothesis I first had to explore in both a narrow and a broad dimension the peculiarities of the EU context. In the broad dimension, I analysed how the EU's regulation on language use affects the role of translators as terminologist. In subchapter 5.1., I showed that the regulation of language use at institutional level (the so called inside multilingualism) is based on the principle of equality. Therefore, every

official language has to establish its „EU function”, i.e. create its EU terminology. However, the principle of equality usually turns out to be a *de facto* inequality, so that for most languages, the official status means a “target language status”, i.e. a translation activity. In subchapter 6.4. I also showed, that Sager’s primary term creation process is in theory a simultaneous, multilingual activity but in practice, for most languages, this means a secondary (translation) activity. In other words, translation provides the framework for terminology, which shows the importance of translators in this context.

This role is enhanced by the fact that, after the accession of Member States, translation activity and terminology work are transferred to the EU institutions. In terms of language planning, this means the following: while laying down the number of official languages (in status planning), Member States have a veto right (thanks to unanimous decision making), in creating EU terminology (in corpus planning), the role of Member States is rather limited. Both empirical studies of the dissertation proved that the peculiarities of EU level language planning have a direct impact on the role of translators as terminologist.

In spite of the importance translations play in an EU context, it is quite contradictory how translation is perceived in this context. By analysing the related EU regulations (subchapter 5.2.), I came to the conclusion that in EU legal documents lay down the regulation of language use, there is no explicit reference to the activity of translation. As a consequence, this strengthens the invisible role of translators. There are also some legal reasons behind this phenomenon. In theory, EU legislation can not be carried out *with* translation, but in practice, with 23 languages, it is impossible *without* it. This may also be true for any kind of documents issued by the EU institutions. Apart from EU regulation on language use, EU multilingualism itself, i.e. the interconnection of conceptual systems and languages provides a unique framework for terminology work at EU level. This will be shown later, by analysing the key concepts of terminology theory.

5.3. Clarification of the existing key terms in terminology theory

In order to verify my hypothesis (1), I examined in detail the key terms of terminology theory and then analysed the same from the perspective of translation and in the EU context. The analysis revealed that the key terms of terminology theory did not have consistent definitions, and that new terms had to be introduced for describing

the EU context. Therefore, in addition to – or as a by-product of – the verification of my hypothesis, I clarified the existing key terms and introduced some new ones.

5.3.1. *The notion of the term*

The dissertation did not aim to create its own definition for terms since the limits of the dissertation made it impossible. However, in order to analyse translation related issues, it was indispensable to first analyse the different definitions of the term.

In Chapter 3, I looked at the different interpretations of “*term*”. It was shown that in literature the term is considered either as a linguistic form (designation) only, or the form (designation) and its content (concept) together. Moreover, according to the various approaches in terminology theory, the form and the content of the term bear different names in the literature. In order to follow a coherent terminology in the dissertation, I used the terms *designation* and *concept*, and considered the term as its designation. I also showed that the notion of the term has a narrower and a broader approach. The narrower approach may be traced back to the beginnings of terminology theory. At that time, in order to achieve optimal technical communication, precisely defined terms were needed. In this approach, the term is considered as the “final product” of a prescriptive, standardising process. To the contrary, the broader definition starts from the assumption that any lexical unit may become a term in a given context. This is in line with the modern terminology approaches (Heltai, 2010).

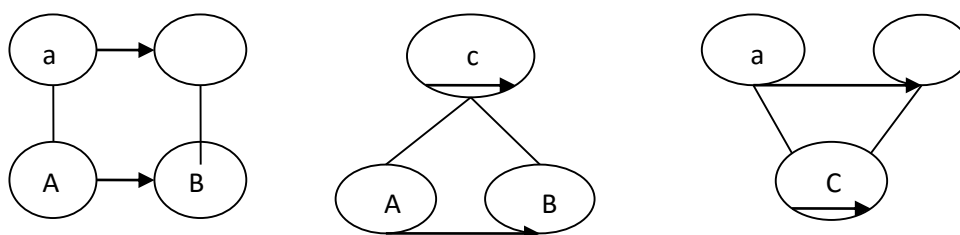
I pointed out that the analysis of translation issues within terminology requires the broader approach of the term, because translators do not only face straightforward and well-defined terms, i.e. those complying with the narrow definition. This assumption was supported by the two empirical studies. However, I also demonstrated that the narrower definition should also be taken into account for understanding the role of translators as terminologists. A key question to be answered in connection with the role of translators as terminologists is whether translators *create terms*. The answer depends on whether the narrow or the broad definition is used as a starting point.

5.3.2. The conceptual system: interconnection of conceptual systems and languages

My (1) hypothesis was that terminology theory may give a new dimension for analysing translation related issues. This hypothesis was verified by the findings of the

3. and 6. chapter of the dissertation. By analysing the interconnection of languages and conceptual systems (chapter 3.2.), it was shown that translation may be looked at in the dimension of both languages and conceptual systems. As a result, translation may be carried out between *two languages and two conceptual systems* (e.g. between the German and Hungarian education system), *within one language and between two conceptual systems* (e.g. between the Austrian and Hungarian education system) and *between two languages and within one conceptual system* (e.g. the EU context).

Graph 1: The translation in the dimension of languages and conceptual systems

1) Translation between one two languages and two Conceptual systems

2) Translation between two languages and within one conceptual system

3) Translation within one language and between two conceptual systems

Integrating the conceptual dimension in translation plays an important role due to several reasons. If translation is carried out between two languages and within one conceptual system – case (2) – this challenges the notion of translation as *intercultural transfer*. Speaking about translation, we automatically conclude that two languages also involve two different cultures, as well. This approach, especially since the cultural turn in translation studies, has been quite common in the literature of translation studies. However, the very fact that one conceptual system, and therefore one culture, may be described by more languages, questions this theory. This was also verified by the EU context analysed in the dissertation. In chapter 6, I showed that due to the European integration process, 23 languages have to describe the same reality, i.e. the EU conceptual system. This means that the translation of EU terms that designate the same

EU concept in both the source and the target language is carried out *within one conceptual system*.

5.3.3. Terminology work: the notion of equivalence

In the dissertation I analysed the peculiarities of systematic and *ad hoc*, descriptive and prescriptive, as well as comparative terminology work. I came to the conclusion that, in general, the translator carries out *ad hoc* terminology work, but if reference materials do not provide any solutions, or the translators fulfil the position of a terminologist, they have to carry out systematic terminology work, as well. The end-products of prescriptive terminology work, if available to the translators, may make the translator's work easier. At the same time, the role of the translator itself may become prescriptive, which is typical for the EU context.

In analysing the concept of comparative terminology work, based on Dröbiger (2007), I pointed out that it is important to make a distinction between equivalence at the level of designation and the level of concept. The different types of equivalence at the level of designation are due to the differences or similarities between two *languages*, while equivalence at the level of concept may be attributed to the differences or similarities between *conceptual systems*.

While equivalence at the level of designation is not defined clearly in terminology theory, and some authors do not even find the issue worthy of consideration, its definition would be highly important from the perspective of translation for two reasons. Firstly, if there is a high level of similarity between the designations of the source and the target language (e.g. *Secretary of State* and *államtitkár*), then a translator might automatically treat them as equivalent terms although they are not equivalent at the conceptual level (because *State Secretary* means *külgügyminiszter*, and not *államtitkár*). Secondly, if there is a high difference between the source language and the target language, then the creation of a new equivalent might cause problems at the level of designation. This finding has particularly great significance in the EU context, where the source language is often English, which is very different from the Hungarian language. The translation of the slogan *democracy, dialogue and debate* caused significant problems in Hungarian. Therefore, the difficulties of translating EU terms may relate to the level of both concept and designation.

In contrast to equivalence at the level of designation, the available literature provides several definitions for equivalence at the level of concept. Since these definitions are not consistent, I included some clarifications in my paper. I defined what I mean by “equivalent”, “functional equivalent”, and “translation equivalent”. (Here, “new term” refers to the case where the target language does not have an existing term designating the source language concept.) I emphasise that I use a concept-based approach to define the key terms. This means that, in contrast to several authors, my definition of a translation equivalent does not include those translation solutions which are widely used in the target language but do not designate the same concept as that of the source language.

Figure 1: Equivalence relationships and methods of transfer

EQUIVALENCE RELATIONSHIPS (level of concept)	<i>Full equivalence</i> (1)	<i>Overlap</i> (2)	<i>Hierarchical relationship</i> (3)	<i>No equivalence</i> (4)
METHODS OF TRANSFER (level of designation)	EQUIVALENT target language term designating the <i>same</i> concept in the conceptual system of the target language	Option A FUNCTIONAL EQUIVALENT existing target language term designating a <i>similar</i> concept		TRANSLATION EQUIVALENT new target language term designating the <i>same</i> target language concept
		Option B TRANSLATION EQUIVALENT new target language term designating the <i>same</i> target language concept		

If there is a difference between two concepts, the translation may take two decisions. If the translator wants to emphasise the similarity between the two conceptual systems, he or she has to insert a functional equivalent, which describes a target language concept that is similar to the source language concept. If, however, the translator wants to emphasise the difference between the two conceptual systems, the translator has to insert or create a translation equivalent, which does not describe a concept in the target language, i.e. only describes the source language concept.

This decision of how to translate a specific term is also relevant because this dilemma also appears in translation studies as the decision between *foreignising* vs. *domesticating*. The skopos theory placed great emphasis on the domesticating strategy. According to this strategy, functional equivalents should be given priority. However, if the source and target language conceptual systems are different, the use of functional equivalents may be misleading for the target audience. Therefore, both strategies, both decisions, may be justified. It is especially relevant in a field, like legal translations, where the emphasis of differences may play a significant role. From the point of view of the translator this may be also relevant since quite often dictionaries do not make any distinction between functional and translation equivalents.

5.3.4. The notion of term creation

The (3) hypothesis of the dissertation was that the different definitions and interpretations of the key terms of terminology theory may influence the role of translators as terminologists. This hypothesis was proved by my investigations concerning term creation.

By analysing the notion of term creation, I pointed out that the question to whether translators create terms, depends on the narrow or the broad definition of the term used as a starting point. Based on the broad definition, term creation only refers to those activities that lead to the creation of *new* terms (in the sense that the target language does not have an existing term designating the source language concept concerned, and therefore it needs to be newly created). Based on the narrow definition, term creation does not only mean the creation of a new term, but also the *selection* of an existing target language equivalent. In this case, a given word or expression already used in everyday language is selected and becomes a term as a result of a prescriptive process. This can happen where the translator has a prescriptive role, i.e. his or her choice becomes widespread, instead of remaining a one-off solution. This is also typical in the EU context, as it will be shown later.

I also investigated term creation from the point of view of Sager's definition. Sager makes a distinction between primary and secondary term creation. Based on the

conceptual dimension of translation, I divided Sager's secondary term creation into two cases, depending on whether translation is carried out within one conceptual system – case (3) – or between two conceptual systems – cases (1) and (2). It is the conceptual approach of terminology that makes the interpretation of translation in a conceptual dimension (within one conceptual system and between two conceptual systems) possible.

5.4. Exploration of key terms in the EU context and introduction of new terms

5.4.1. The notion of the term in an EU context: EU term vs. non-EU term

Similarly to the definition of terms in general, there is no coherent definition for EU terms to be found in terminology literature. Based on the definition of Rádai-Kovács Éva (2009), I consider legal, administrative and other technical terms describing an EU concept as EU terms, regardless of the text type or register they appear in. Since I analyse EU terms from the perspective of translation and terminology work, I did not aim at providing a precise definition for EU terms. My aim was rather to analyse the impact that the distinction between EU terms and non-EU terms play on translation and terminology work. I came to the conclusion that, for the translator, it is very difficult to deal with EU and non-EU terms within the same text since these terms require different types of terminology work and translation. While the translation of non-EU terms is carried out between different conceptual systems, the translation of EU terms is carried out within one conceptual system.

5.4.2. The conceptual system in the EU context

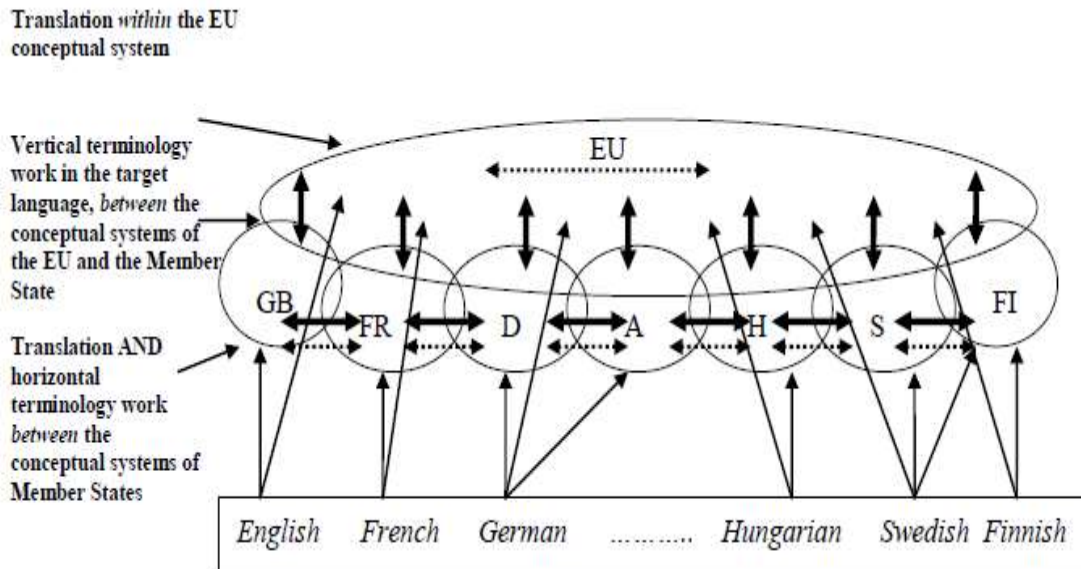
In subchapter 6.2. that deals with the conceptual system in the EU context, it was shown that due to the European integration process a number of new concepts are born. They relate either to EU legislation covering various subject fields or to the everyday functioning of the European Union. As a result of this phenomenon, a separate EU conceptual system has been developed and is expanding constantly. Although being made up by EU concepts, it is also in close interaction with the conceptual systems of Member States. This is illustrated on3.

Since there is no common, neutral language that could describe the EU conceptual system exclusively, this task has to be carried out by the 23 official EU languages. As a result, the EU conceptual system with its 23 languages can be referred to as a *one conceptual system – more languages* relationship. It is, however, important to point out that the EU official languages are the official languages of the Member States, as well. As a consequence, EU official languages have to fulfil a double role: they have to describe both the EU conceptual system and the conceptual systems of the Member States, making terminology work in the EU context a complex activity.

5.4.3. Terminology work in an EU context: Horizontal and vertical terminology

I had to introduce new terms to be able to describe these phenomena in the EU context. In addition to the emergence of an independent conceptual system, European integration has led to the multiplication of relationships between conceptual systems and languages. As translation provides the framework for terminology work in most languages, the translation of EU and non-EU terms requires different types of terminology work. If an EU term does not have an existing equivalent in a target language, then an equivalent needs to be created. In most languages, it is a translation activity, i.e. the creation of a translation equivalent. In such case, the translator needs to compare the conceptual system of the EU and the conceptual system of the Member State, constantly checking if a proposed term in the target language already designates another concept. This is what I called vertical comparative terminology work within a language. However, in addition to the terms relating to the EU conceptual system, EU texts may contain terms relating to the conceptual system of the Member States. As the translation of such terms is not always possible within the same conceptual system, it is necessary to compare the conceptual systems of the source language and the target language. This is what I called bilingual horizontal comparative terminology work in the EU context.

Graph 2: Translation and terminology work in the EU context

5.4.4. Term creation in an EU context

In Subchapter 6.4.2, I pointed out that translators play a unique role in the EU context, because their solutions can have wide ranging impact. Through EU legislation, influential documents and the IATE database, the solutions proposed by translators can be incorporated into the terminology of a subject field and become established terms in the terminology of this field. Consequently, the EU context strengthens the prescriptive role of translators. Therefore, while translators do not create *new* terms (according to the broad definition), *selection* from potential target language equivalents already created by experts can also be considered term creation (according to the narrow definition), because the selected target language equivalent becomes a term.

However, the interviews carried out with the terminologists of the three EU institutions showed that terminologists only consider their activity as term creation if it is about creating a new term. In other words, they do not consider their activity as term creation if they “only” select from already existing equivalents. This finding is especially relevant in view of the fact that, according to the interviews, their activity rather include the selection of existing terms and not the creation of new terms. As a consequence, if translators do not consider their activity, i.e. the selection of terms, as term creation, they may also tend to consider their role as less significant since, in their perception, they “only” select but not create terms. Their invisible role typical for the

EU context may be strengthened by their own perception concerning their activities. Knowing that, according to the term's narrow definition, the selection of terms may also be considered as term creation, it could also raise their awareness of their unique role in the EU context. It is evident, that these findings of the dissertation prove my (2) hypothesis.

I also pointed out that the role of translators in an EU context is not constrained to creating EU terminology. Due to the obligation of translating any kinds of EU documents, differences between the conceptual system of Member States that were hidden so far, may also be brought to surface. In this case, translation is not about EU terms but terms related to the conceptual systems of Member States. In other words, translation at EU level makes the differences between conceptual systems outside the EU conceptual system more explicit. As a consequence, the translator may take on a kind of catalyst role in creating the terminology of non-EU related subject fields, as well.

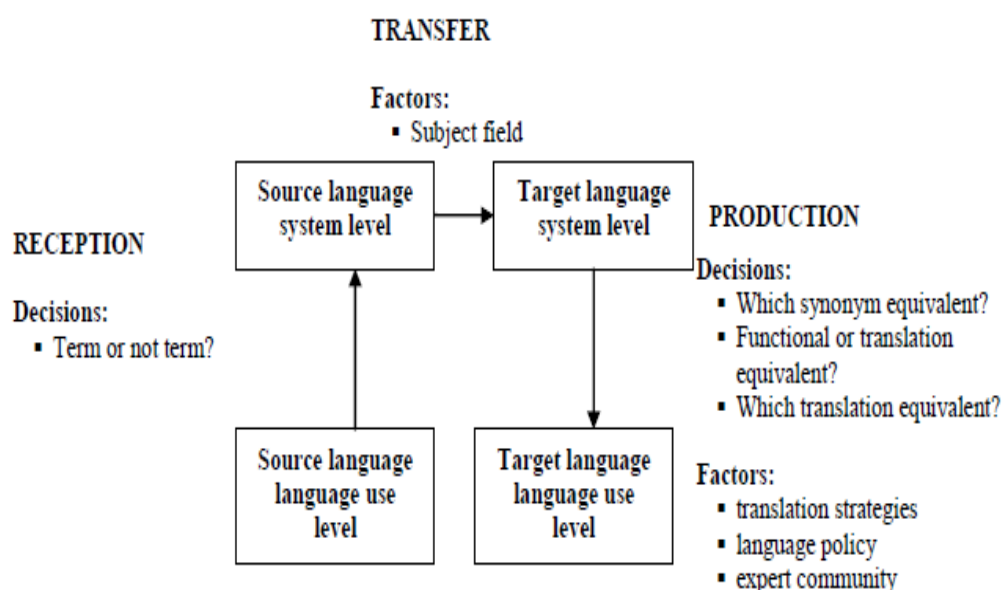
5.5. The translator as terminologist

In order to verify my (3) hypothesis, I had to expose the role of translators of terminologists in general. In subchapter 5.1. I demonstrated that in every phase of the translation process, even if translation tools are available, the translator has to take over the role of terminologist, i.e. has to carry out terminology work. The information at a system level provided by dictionaries may only be taken as a basis for decisions, but in the end, it is the translator that has to take the decision on which target language equivalent to take in a given context. In the dissertation I identified these decisions in every phase (reception, transfer, production) of the translation process. I pointed out that in the reception phase of translation it is the recognition of terms that may cause difficulties for the translator. Especially terms that were created from normal words but, as terms, have a target language equivalent that differs from the usual one, or the translation of which become bound only in a specific context. If the source and target language conceptual systems are different, the translator has to carry out a comparative terminology work in the transfer phase of translation.

In the production phase of translation, the translator has to decide whether he or she wants to emphasise the difference or the similarity between the two conceptual systems. In the former case a functional equivalent has to be used while in the latter a translation equivalent has to be inserted or created. It may also cause difficulties if one designation relates to more than one concepts. In this case the translator has to select from synonym equivalents. However, in certain cases the role of translator is not only about selecting, but also creating new terms. The translator, hence, takes over the role of terminologist also in that he or she has to create new terms (translation equivalents). In this case, the translator has to be aware of the different methods for creating terms. These decisions may also be influenced by the peculiarities of the subject field, the language policy of the country or the community that may require already established terms. Relying on Muráth (2002), these decisions are shown in Graph 3 below.

Moreover, the translator may carry out terminology work not only as a translator but also as terminologist. I pointed out that the approach of the translator and that of the terminologist may differ to a great extent, and the two approaches may require different knowledge. As a result, if the translator becomes a terminologist, he or she may have to learn different methods and procedures.

Graph 3: The translator as terminologist in the process of translation

5.6. The translator as terminologist in the EU context

I analysed the role of translator as terminologist in a narrower dimension (focusing on the EU institutions) and a broader dimension. My investigations proved that in the EU context further factors affect the activities carried out by the translators.

On the one hand EU multilingualism and the regulation of languages use at EU level provides a unique framework and conditions. Due to the interconnection of conceptual systems and languages, it is rather difficult to recognise EU terms. It is relevant because the translation of EU and non-EU terms require different types of terminology work and different decisions. While the translation of EU terms requires a monolingual, vertical terminology work, the translation of non-EU terms may require a bilingual, horizontal terminology work. Moreover, the empirical studies showed that translation may also be influenced by the EU institutions' own culture. As a consequence, even in cases when translators have to translate between different conceptual systems outside the EU conceptual system, i.e. carry out horizontal terminology work, their work may be influenced by the unique EU culture.

Furthermore, the interviews carried out with the terminologists of the three EU institutions also demonstrated that the different institutions may create different conditions for terminology work. In the European Parliament, for instance, terminology work is about creating terms directly related to the institution's internal affairs. In this case no horizontal terminology work is needed.

5.6.1. Further findings of the empirical research

The two empirical researches of the dissertation aimed not only at exploring facts but also at analysing how translators and terminologists perceive these questions. My (4) hypothesis was that the role of translators as terminologists may be influenced by the fact that they have no tools for describing phenomena they are confronted with. In other words, they are not able to verbalise them. This hypothesis was proved by both of the empirical researchers.

On the one hand, both on the HUTERM forum and in the interviews made with the EU terminologists several theoretical questions occurred that they could not answer. It was demonstrated that apart from practical, term-specific questions translators are also

interested in the theoretical background of these questions. On the other hand, the empirical researches showed that translators do not make any difference between EU terms and non-EU terms, either in the narrower or broader dimension of the EU context.

This is all the more relevant since, according to the interviews, a significant part of terminological problems result from the difficulty of recognising EU terms. This is further supported by the fact that these difficulties were referred to by the terminologists as “*EU coloured terms*” or “*European constructions*” without referring to these terms as “EU terms”. Furthermore, questions such as “*how to demonstrate that the designation is something different*” or “*why do we need a different designation*” reflect the difficulty of translating in an EU context and of describing these difficulties. These research findings also support the need for theoretical knowledge.

6. The relevance of the findings in practice and further research

The research findings of the dissertation demonstrated that there are further fields to be explored. It would be important to analyse in more detail how the language-relatedness of literature affect terminology researches in Hungary. The research findings of the dissertation also showed that the EU context may provide an excellent basis for the addition links between translation studies and terminology theory since the hypotheses were verified by the EU context. Furthermore, analysing the narrow dimension of the EU context, i.e. the organisation of terminology work in the EU institutions and the relationships between EU translators and Member States in the official languages, may contribute to further findings that may be used in practice and in translator trainings. Since all of the terminologists interviewed pointed out that the approach of translators usually differs from that of experts, it maybe justified to verify this hypothesis.

Apart from further research, the findings of the dissertation may be of relevance for the training of translators and terminologists, as well. The empirical studies demonstrated that translators are interested in questions related to terminology theory. This finding is highly relevant in view of the usual critics that terminology theory may enhance the tendency to translate word by word. The findings of the research showed quite the contrary. Since translators are confronted with a number of decisions and

factors during the translation process, the knowledge of these decisions and factors can make translators be aware of the complexity of the process, and not to move only at the level of words. Moreover, translators may also fulfill the position of a terminologist, which makes the knowledge of these decisions and factors inevitable. As a result, translator trainings have to prepare translators for both roles – acting as terminologist both in the translation process and in a position as terminologist.

In the EU context the role of translator trainings play a huge role, making the research findings of the dissertation in this context even more relevant. Due to the peculiarities of EU level corpus planning, Member States ensure quality through their translators. In the EU institutions it is the translator that determined the position of terminologists. These findings may also be relevant in the trainings of experts since they may also fulfill the position of terminologist.

